

Jaarverslag 2024

GRONINGER
KERKE

Inhoud

Bericht Raad van Toezicht	3
Bericht directeur-bestuurder	7
1 Rijksmonumentale kerken	13
2 Instandhouding	15
3 Groen erfgoed	27
4 Educatie	31
5 Donateurs en begunstigers	37
6 Vrijwilligers	41
7 Activiteiten	45
8 Zichtbaarheid	49
9 Personeel en organisatie	57
10 Ondernemingsraad	65
11 Financiën	67
Bijlagen	
A. Overzicht rijksmonumentale kerken en ander bezit	97
B. Samenstelling, rooster van aftreden en profielschets Raad van Toezicht	102
C. Medewerkers, samenstelling commissies en organen	104
D. Begunstigers	107
E. Gelieerde stichtingen	108
F. Fondsen op Naam	109
Colofon	111

Bericht Raad van Toezicht

Met waardering en trots blikken we als Raad van Toezicht terug op het afgelopen jaar. 2024 was een jaar vol uitdagingen en kansen, waarin de wereld werd geconfronteerd met aanhoudende onrust. Oorlog, klimaatverandering en maatschappelijke polarisatie bleven belangrijke thema's die ook in onze regio voelbaar waren.

Binnen deze turbulente context bleef Groninger Kerken zich met onverminderde inzet richten op herstel, behoud en gemeenschapsvorming. Ondanks de verdeeldheid in de samenleving zagen we onze kerken bruisen van activiteit en verbondenheid. Dit was alleen mogelijk dankzij de niet aflatende inzet van onze organisatie, de betrokkenheid van vrijwilligers en de waardevolle samenwerking met onze partners. Restauraties, onderhoud en nieuwe initiatieven werden voortgezet, wat de blijvende waarde van ons erfgoed onderstreept.

In een veranderend landschap blijft energiebeheer een urgente uitdaging. De historische waarde en omvang van onze kerken vragen om doordachte oplossingen voor verwarming en duurzaamheid. We zoeken actief naar een balans tussen traditionele methoden, zoals minimale verwarming, en innovatieve technieken om onze gebouwen toekomstbestendig te maken en de energiekosten beheersbaar te houden.

Tot slot willen we onze grote dank uitspreken aan alle donateurs, schenkers en degenen die via een stichting of Fonds op Naam bijdragen aan ons werk. Dankzij hun steun blijft ons cultureel erfgoed niet alleen behouden, maar ook levendig en toegankelijk. Zo blijven onze kerken een plek van ontmoeting, inspiratie en betekenis in een wereld die voortdurend in beweging is.

Overleg met de directeur-bestuurder en organisatie
In het verslagjaar kwam de Raad van Toezicht viermaal regulier bijeen. Voorafgaand aan de vergadering in mei besprak de Auditcommissie, samen met de directeur-bestuurder, controllers en accountant, de jaarrekening. In september vond een bijeenkomst plaats waarin de Auditcommissie en de directeur-bestuurder de begroting bespraken.

Naast deze formele vergaderingen hebben de voorzitter en individuele leden van de Raad regelmatig contact met de directeur-bestuurder. Ook is er op verschillende momenten en in verschillende samenstellingen overleg geweest met de Ondernemingsraad.

Tijdens de reguliere bijeenkomsten is het kwartaalverslag (directieverslag) van de directeur-bestuurder besproken. Daarnaast kwamen, indien relevant, nieuwe projectvoorstellen of aardbevingsherstelprojecten aan bod, altijd vergezeld van een bijbehorende begroting. Via de kwartaalrapportages is de Raad uitgebreid geïnformeerd over belangrijke ontwikkelingen, waaronder beheer en behoud van het erfgoed, Groenmanagement, lopende activiteiten en projecten in de diverse kerken, Educatie en onderzoek, PR en Communicatie, vrijwilligersbeleid en de financiële stand van zaken. Ook relatiebeheer en personeelsbeleid vormden een vast onderdeel van deze rapportages.

De kerk van Eenum op een afgegraven wierde

Om voeling te houden met de doelstellingen en het fysieke erfgoed van de stichting, vond in het najaar een excursie langs een aantal kerken plaats.

Onderling overleg en Governance Code Cultuur
Groninger Kerken hecht groot belang aan goed bestuur en verantwoord toezicht. Daarom onder-schrijven wij de Governance Code Cultuur en de Code Goed Bestuur, en handelen wij conform deze richtlijnen.

In deze verantwoordingsverklaring legt de Raad van Toezicht verantwoording af over drie algemeen geldende principes:

- Het duidelijk scheiden van de functies besturen en uitvoeren;
- Het optimaliseren van effectiviteit en efficiëntie in de besteding van middelen;
- Het stimuleren van een open en transparante omgang met belanghebbenden.

Diversiteit, inclusie en eerlijke werkomstandigheden
Naast deze principes besteedt de Raad bijzondere aandacht aan de Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code. Deze codes waarborgen een gelijkwaardige en veilige werkomgeving, waarin:

- Sollicitatieprocedures openstaan voor iedereen, ongeacht geslacht of achtergrond;
- Medewerkers, zzp'ers, stagiaires en bedrijven eerlijk worden beloond voor hun werkzaamheden.

Om ook binnen de Raad van Toezicht het bewustzijn rondom diversiteit en inclusie te vergroten, werd in 2024 gebruikgemaakt van een leerplek via ATANA. ATANA zet zich in voor meer diversiteit binnen besturen, raden van toezicht en raden van commissarissen, met aandacht voor onder meer culturele achtergrond, gender, beperking, seksuele oriëntatie, religie, sociaal-economische status, opleidingsniveau en leeftijd.

In dit kader werd Dominic Obi Ogugua als trainee aan de Groninger Kerken gekoppeld. Hij kreeg de kans om de theorie uit het ATANA-programma in de praktijk toe te passen en ervaring op te doen met toezichthoudende taken. In december 2024 liep het programma met ATANA voor Dominic Obi Ogugua af.

Belangenverstrengeling en nevenactiviteiten
De Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder zijn alert op mogelijke belangenverstrengeling. In 2024 werden de nevenactiviteiten van de leden van de Raad en de directeur-bestuurder besproken, waarbij steeds werd beoordeeld of deze verenigbaar zijn met hun functie binnen de stichting.

In het verslagjaar vonden geen transacties plaats tussen bestuurders, toezichthouders en de stichting anders dan voortvloeiend uit hun functie.

Evaluatie en zelfreflectie
In december 2024 besprak de Raad van Toezicht zijn eigen functioneren. Ter voorbereiding op deze zelfevaluatie vulden de leden een speciaal evaluatieformulier met vragenlijst in, waarna de resultaten gezamenlijk werden besproken.

Daarnaast voerde de Selectie- en Remuneratiecommissie in april 2024 het jaarlijkse functioneringsgesprek met de directeur-bestuurder. De uitkomsten hiervan werden mondeling gedeeld met de voltallige Raad.

Transparantie en verslaglegging
Om onze werkwijze verder toe te lichten, is in hoofdstuk 9 'Personeel en organisatie' een aparte paragraaf opgenomen waarin Groninger Kerken beschrijft hoe zij de principes van de governance codes in de praktijk brengt.

Financiën
In de vergaderingen en bij de bespreking van de jaarrekening is uitgebreid aandacht besteed aan de financiële implicaties van het volatiele beursklimaat dat wordt beïnvloed door wereldwijde onrust. Tevens stond de impact van klimaatverandering op onze infrastructuur en natuurlijke omgeving regelmatig op de agenda. De risico's en kansen die voortvloeien uit deze ontwikkelingen met betrekking tot financiën, exploitatie en organisatie zijn zorgvuldig geanalyseerd en zijn integraal meegenomen in de voorbereidingen voor de komende beleidsperiode en het meerjarenbeleidsplan 2025-2028.

Goedkeuring jaarrekening
De jaarrekening voor het boekjaar 2024 is gecontroleerd door Eshuis Registeraccountants, die een goedkeurende verklaring heeft afgegeven. Na ontvangst van deze controleverklaring en het accountantsverslag heeft de directeur-bestuurder de jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad. De Raad heeft na zorgvuldige overweging de jaarrekening goedgekeurd, waarna de directeur-bestuurder van de Groninger Kerken décharge is verleend.

Auditcommissie
De Auditcommissie speelt een centrale rol in het financieel toezicht binnen Groninger Kerken. In 2024 bestond de commissie uit voorzitter Errit Bekkering en Cor Kool. Laatstgenoemde had zitting tot 28 mei en werd daarna tijdelijk opgevolgd door Ralph Steenbergen.

In het verslagjaar kwam de Auditcommissie tweemaal bijeen en onderhield zij regelmatig contact met de directeur-bestuurder en controller. Belangrijke gespreksthema's waren de mogelijke effecten van mondiale ontwikkelingen, zoals inflatie, energieprijzen en arbeidsmarktkrapte, op de financiële positie van de stichting. Daarnaast werd aandacht besteed aan de toenemende dreiging van cybercriminaliteit, met name rondom dataveiligheid, IT-beheer en naleving van de AVG en cybersecurity-regels. Deze ontwikkelingen vereisen een waakzame en proactieve houding van Groninger Kerken.

Een ander speerpunt was de financiële planning. De jaarrekening 2023 en de begroting 2024 werden uitvoerig besproken, evenals het Accountantsverslag 2023. Daarnaast voerde de Raad uitgebreide gesprekken over de (financiële) toekomstscenario's van de stichting en het meerjarenbeleidsplan 2025-2028.

Ondanks wereldwijde onzekerheden zoals oorlog en klimaatverandering, blijven de financiën van Groninger Kerken stabiel. Dit is mede te danken aan het herstel van de beurzen na een turbulent jaar en de afvlakkende inflatie. Met een solvabiliteit van boven de 90% verkeert de stichting in een financieel zeer gezonde positie.

Selectie- en Remuneratiecommissie
De Selectie- en Remuneratiecommissie is binnen de Raad van Toezicht verantwoordelijk voor het voorbereiden van benoemingen, het opvolgingsbeleid en de beoordeling en beloning van de directeur-bestuurder. In 2024 bestond de commissie uit voorzitter Riksta Zwart en Errit Bekkering.

In het verslagjaar voerde de commissie het jaarlijkse beoordelingsgesprek met Patty Wageman, directeur-bestuurder van de stichting. Daarbij werd stilgestaan bij de behaalde resultaten en ontwikkelingen in het afgelopen jaar en is vooruitgeblikt op de strategische koers en persoonlijke ambities.

Ook de samenstelling van de Raad van Toezicht kreeg aandacht. Op 28 mei 2024 trad Cor Kool terug als lid van de Raad en de Auditcommissie, conform het vastgestelde rooster van aftreden. Ter vervulling van de ontstane vacature is een profielschets opgesteld en werd Patty Wageman als toehoorder tijdelijk aan de Selectie- en Remuneratiecommissie toegevoegd. De commissie werd daarbij ondersteund door een extern bureau. De vacature werd breed uitgezet, onder meer via twee landelijke dagbladen, diverse websites en social media.

Voor deze positie werd specifiek gezocht naar een financieel expert met ervaring in vermogensbeheer

en fondsenwerving. Op basis van binnengekomen reacties en aanvullende voordrachten stelde de Selectie- en Remuneratiecommissie een shortlist samen. In het derde kwartaal van 2024 vonden de selectiegesprekken plaats. De commissie droeg vervolgens Bert Scholtens voor als nieuw lid van de Raad. De voordracht werd unaniem door de Raad ondersteund, waarna zijn benoeming per 1 januari 2025 een feit werd.

Bert Scholtens is hoogleraar aan de faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen, gespecialiseerd in (duurzame) financiering, beleggingen en economie. Sinds 2012 is hij tevens Professor of Finance aan de University of Saint Andrews in het Verenigd Koninkrijk.

Tot slot
We zijn dankbaar voor de inzet en toewijding van alle betrokkenen bij Groninger Kerken die hebben bijgedragen aan het behalen van onze doelstellingen en het vervullen van onze missie en visie. Samen hebben we significante vooruitgang geboekt en waardevolle resultaten behaald, wat ons optimistisch stemt voor de toekomst.

Namens de Raad van Toezicht willen we onze oprechte dank uitspreken aan alle medewerkers, vrijwilligers, stakeholders en partners voor hun voortdurende steun en samenwerking gedurende het afgelopen jaar. We kijken uit naar een succesvolle voortzetting van onze gezamenlijke inspanningen en naar wat de toekomst ons zal brengen.

Groningen, 24 juni 2025

Bericht directeur-bestuurder

Groninger Kerken vierde dit jaar haar 55ste verjaardag en kan met grote voldoening terugblikken op wat er in 2024 is verricht aan onderhouds- en restauratiewerkzaamheden aan haar kerken. Hierdoor werden de voorwaarden gecreëerd voor unieke en wonderschone plekken, waar de vele activiteiten – georganiseerd door professionals en vrijwilligers – konden plaatsvinden. Dankzij de reguliere openstelling van onze kerken, onder de naam *Kerk Open*, konden donateurs en bezoekers uit de regio en uit binnen- en buitenland ook dit jaar weer terecht voor verwondering, bezinning, het beleven van cultuur en – niet in de laatste plaats – ons erfgoed.

Groninger Kerken is met recht trots op de bijdrage die zij levert aan het beheer en behoud van ons culturele erfgoed, en aan het onderzoek daarnaar – variërend van (bouw)technisch en klimatologisch tot (kunst)historisch onderzoek. Even belangrijk is dat ons erfgoed door vele handen gedragen wordt, bijdraagt aan de leefbaarheid van de regio, en door haar objecten en activiteiten betekenis geeft aan de wereld van vandaag.

In deze gepolariseerde wereld blijven we als seculiere stichting benadrukken dat onze kerken er zijn voor iedereen, ongeacht de achtergrond of geloofsovertuiging van onze bezoekers. Met ons erfgoed willen we juist verbinding en dialoog creëren, en een warm en open huis zijn waar iedereen zich welkom voelt. De geschiedenis

van deze gebouwen en de verankering daarvan in de dorpen dragen bij aan de identiteit van de bewoners, en geven ook nieuwe Nederlanders de kans kennis te maken met ons verleden en de rol van ons erfgoed in het heden.

Het is om al deze redenen dat we de ontwikkelingen van *Nij Begun* en *de Baanbreker* nauwgezet volgen, en verheugd waren betrokken te worden bij de verkennende gesprekken. Deze hebben ertoe geleid dat erfgoed een plek heeft gekregen in de economische agenda, als toeristische aantrekkingskracht voor de provincie. Wij zijn ervan overtuigd dat we ook hierin een mooie bijdrage kunnen leveren, die zowel het cultureel erfgoed als de positionering van Groningen in een nationale en internationale context ten goede zal komen.

Instandhouding

Elk jaar opnieuw beseffen we hoe groot onze verantwoordelijkheid is om zoveel kerken – dit jaar zijn het er 103 – voor de eeuwigheid te behouden en te gebruiken. Een verantwoordelijkheid die we eens in de vier jaar uitgebreid inhoudelijk onder de loep nemen, maar die in de dagelijkse bedrijfsvoering deel uitmaakt van ons DNA. Het adagio ‘sober doch doelmatig’, dat ons in 2013 de Professionele Organisatie voor Monumentenbeheer (POM) opleverde, blijft onze richtlijn voor onderhoud en restauratie. De voorwaarden die aan de POM-status en het CBF-erkenning verbonden zijn, volgen we met zorg.

Het afgelopen jaar waren we betrokken bij diverse overleggen met andere instellingen die de POM-status hebben. Via deze weg, en via onze eigen kanalen, hebben we regelmatig contact met onze stakeholders, zoals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en het ministerie van OCW.

De onderhoudsstaat waarin onze kerken verkeren, blijft onverminderd hoog. Door continue aandacht voor instandhouding – onderhoud en restauratie – zijn en blijven onze kerken ware pareltjes in het Groninger landschap, en blijft de term ‘bakens van betekenis’ nog altijd van kracht. Dat het groen rondom onze kerken onlosmakelijk verbonden is met het gebouw zelf, wordt steeds vanzelfsprekender – niet alleen voor ons, maar ook voor bijvoorbeeld gemeenten, provincie en rijksoverheid. Klimaatveranderingen blijven ons uitdagen om het ‘groen’ en het ‘rood’ integraal aan te pakken. Biodiversiteit zorgt bijvoorbeeld voor een gezonde, mooie en veelzijdige omgeving; een goede afwatering of juist een goede watervoorziening draagt bij aan gezonde bomen en stevige wierden, die op hun beurt zorgen voor een solide fundament voor onze eeuwenoude kerken.

Voortkomend uit deze aandacht voor de meervoudige interpretatie van duurzaamheid, werd binnen onze organisatie de Commissie Duurzaamheid opgericht, met betrokken medewerkers die samen een denktank vormen over hoe wij als stichting een steentje kunnen bijdragen aan een betere wereld.

Risico's

Met de vele onderhouds- en restauratieprojecten en onze diverse activiteiten is het van groot belang dat onze financiën op orde zijn en we de toekomst aankunnen. Het is immers een cruciale voorwaarde om de rol te kunnen blijven spelen die we hebben binnen de gemeenten, de provincie en op landelijk niveau, waar we een voorbeeld zijn op het gebied van religieus erfgoed. We waren daarom in eerste instantie zeer teleurgesteld

dat de aanvraag bij de Kunstraad voor de beleidsperiode 2025–2028 werd afgewezen. Het signaal dat hiermee werd afgegeven, zorgde voor onrust onder onze vrijwilligers, donateurs en schenkers. Gelukkig kon, dankzij een motie van alle partijen in de Provinciale Staten (op één partij na), de subsidie voor 2025 worden gered. Inmiddels wordt er achter de schermen druk gewerkt om ook de subsidie voor de periode 2026–2028 te behouden. Wij zijn de Provinciale Staten zeer erkentelijk voor het onder de aandacht brengen van de bijdrage die onze stichting en onze collega-stichting Het Groninger Landschap leveren aan leefbaarheid, cultuur en natuur binnen de provincie Groningen.

Naast de eerder genoemde zorg over klimaatverandering en het effect daarvan op onze gebouwen en kerkhoven, blijft er ook zorg over de combinatie van aardbevings-schadeherstel, verduurzaming en het tempo waarin deze ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. De krapte op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat hier vertraging optreedt.

De aanhoudende krimp van de kerkelijke gemeenschappen heeft tot gevolg dat we nog steeds kerken overnemen. De druk die dit op termijn op onze organisatie legt, is een factor waarvoor we in de toekomst een oplossing moeten vinden.

Hoogtepunten 2024

Hoewel de afname van de kerkelijke gemeenschappen een zorg is, zijn we natuurlijk trots dat deze gemeenschappen ons benaderen als de nood te hoog wordt. Het afgelopen jaar kregen we twee kerken overgedragen: de kerk van Muntendam en de kerk van Oldenzijl.

Naast onze reguliere activiteiten zijn er over het afgelopen jaar meerdere hoogtepunten te melden. Zo werd de kerk van Overschild losgemaakt van haar basis, in zijn totaliteit opgetild en vervolgens op schokdempers geplaatst om toekomstige aardbevingen het hoofd te kunnen bieden. Deze ingreep maakt dat het de enige kerk van de stichting is die op zo’n grondige en bijzondere manier is versterkt. Daarnaast werd begonnen met het verduurzamen van de kerk en de doorbestemming van de consistorie om in 2025 een nieuwe impuls te kunnen geven aan Overschild en het aangrenzende Roegwold.

Een ander voorbeeld van de combinatie van onderhoud, restauratie en aardbevingsschadeherstel is de kerk van ’t Zandt. De werkzaamheden startten in 2023 en werden het afgelopen jaar afgerond, waarna de kerk feestelijk in gebruik werd genomen. Verderop in het jaar werd een nieuw en vergelijkbaar groot project gestart in de kerk van Noordbroek. De werkzaamheden hiervoor zullen in 2025 worden afgerond.

In 2024 werden uitzonderlijk veel orgels in onderhoud en restauratie genomen. Vaak zijn dit aparte rijks-monumenten binnen het rijksmonumentale gebouw. Zij maken onlosmakelijk deel uit van de kerkinterieurs. De Groninger orgels worden binnen de orgelwereld beschouwd als het orgelparadijs van de wereld. Het is daarom van belang dat deze worden bespeeld en bestudeerd.

Educatie

In deze woelige tijden blijft dialoog het belangrijkste instrument om met elkaar in contact te blijven. Het feit dat scholen ons project *Feest! Weet wat je viert* blijven bezoeken, is een goede indicatie dat dit project ertoe doet. Dit geldt ook voor het nieuwe debatproject *Weet wat je zegt*, dat in samenwerking met Museum Catharijne-convent werd ontwikkeld en in 2024 tot een prachtige finale kwam. Dat jongeren hierin voorbeeldstellend kunnen zijn, bleek ook weer uit de deelname van leerlingen van diverse scholen uit de provincie.

Gezamenlijk met het Centre for Religion and Heritage van de Rijksuniversiteit Groningen werd het initiatief genomen om, ten behoeve van de gesprekken rondom *Nij Begun*, te laten zien hoeveel beide instellingen samenwerken met verschillende partijen op het gebied van onderwijs en onderzoek, en hoe deze samenwerkingen alle aspecten van onze stichting raken. Dit resulteerde in de praatplaat *Onder één mantel*, met een QR-code die de kijker doorleidde naar onze website. Doel hiervan was om een eerste zaadje te planten voor het opzetten van een noordelijke erfgoedacademie (Groninger Kerken Academie), als platform voor de verschillende initiatieven en onderwijsmogelijkheden die er momenteel worden ontwikkeld in Groningen.

Akerk

Een multifunctioneel gebruik van de Akerk is wat we graag willen voor deze kerk, midden in de stad. Na de Martinatoren is de Akerk een van de meest in het oog springende gebouwen van Groningen. Door ook hier in de zomer de deuren open te zetten voor bewoners en toeristen, merken we dat het gebouw weer tot leven komt, mensen de weg naar de kerk weten te vinden en de Akerk zo de logische plek opnieuw inneemt die het van oudsher had.

Een geweldig imposante installatie van de Braziliaanse kunstenaar Janaina Mello Landini was tot aan de zomer een eyecatcher in het koor. Haar kunstwerk leidde ertoe dat bezoekers met andere ogen naar de ruimte gingen kijken en deze op een nieuwe manier konden beleven. De samenwerking met studenten en vrijwilligers om de installatie te realiseren, getuigde opnieuw van de kracht van onze stichting om mensen bij elkaar te brengen.

Evenals voorgaande jaren was de viering van Ketikoti een groot succes en blijven we met de aandacht voor ons koloniale verleden het bewustzijn rondom dit onderwerp vergroten.

Op bouwkundig vlak blijven we werken aan een duurzaam gebruik van de kerk, dat ook de functionaliteit en ambities van de Akerk ten goede komt. Hierin worden telkens kleine stappen gezet ten aanzien van de toekomst van de kerk. Gezien de sublieme schoonheid van dit gebouw nemen we de tijd om plannen goed voor te bereiden en zoveel mogelijk feedback op te halen. In 2025 willen we komen tot een bidbook Akerk.

Overige activiteiten

De activiteiten die de Plaatselijke Commissies zelf ontplooiën in hun eigen kerk creëren een permanente binding met de inwoners van het dorp of de omgeving. Ze zorgen ook voor levendigheid en woongenot. Ze maken het mogelijk dat iedereen onze kerken kan bezoeken, want zij zijn degenen die elke dag de deur van de kerk openzetten. De vrijwilligers van Groninger Kerken zijn ons maatschappelijke baken.

Het Ziltepad, een wandelroute langs de Waddenkust op de grens van Groningen en Friesland werd in het voorjaar van 2024 officieel gelanceerd. Dit initiatief van Groninger Kerken en Stichting Alde Fryske Tsjerken staat in het teken van *slow tourism* en bezinningstoerisme. Op de route, die in 2025 wordt uitgebreid, komen erfgoed, natuur, cultuur en landschap samen. Niet alleen de kerken spelen een grote rol, ook de dorpskernen dragen bij aan het slagen van dit project.

Langs Het Ziltepad zijn in de zomer van 2024 tijdelijke lichtinstallaties van kunstenaar Peter Vink te zien in de kerken van Holwert, Hegebeintum, Pieterburen en Usquert. De werken, in opdracht van stichting HiLo, versterken het monumentale karakter en de verstillings van deze plekken.

Warme Groninger Kerken ging in 2024 van start met de pilot van het maken van vijftig Warme Groninger Kerken-dekens. Een groot succes, dat – bij voldoende fondsen – in 2025 zal worden voortgezet.

In samenwerking met SPOT Groningen werd opnieuw een serie concerten onder de titel Ode georganiseerd in diverse kerken in de provincie. Doel is podiumkunst te brengen op unieke locaties, als ode aan de plek, de kunst en de mensen die het maken en ervan genieten. Festival *Terug naar het begin* was zoals ieder jaar een groot succes, en vele bewoners en bezoekers wisten hiervoor de weg naar onze kerken te vinden. Bijzonder

was dit jaar de deelname van de kerk in Oosterwijtwerd aan *Zummerbühne*. De kerk was in deze voorstelling het belangrijkste onderdeel van het decor.

Een ander hoogtepunt was de Maria-Lichtmis Winterwandeling in februari, georganiseerd door de plaatselijke commissies van Leermens, Eenum, Zeerijp en 't Zandt. De culturele activiteiten in onze kerken worden op de website Kerk als Podium goed uitgelicht voor onze bezoekers. Vraag en aanbod van podia in onze kerken voor artiesten komen op www.kerkalspodium.nl mooi samen en fungeren daarmee als belangrijke zoekmachine.

Vooruitblik 2025

De zorg om het klimaat, gekoppeld aan de energielasten en de onzekere situatie in de wereld, lijkt met ingang van 2025 alleen maar groter geworden. Het blijft daarom voor onze organisatie van belang om met elkaar en met de Raad van Toezicht in gesprek te blijven over hoe we deze uitdagingen nu en in de toekomst het hoofd kunnen bieden. Dit doen we door nieuwe strategieën en innovatieve oplossingen te ontwikkelen, om deze vervolgens toe te passen voor zover dat binnen de mogelijkheden van onze rijksmonumenten ligt.

Daarnaast zijn we ook in 2025 met diverse bedrijven en (onderzoeks)instellingen in gesprek om te onderzoeken welke verduurzamingsmethoden geschikt zijn voor welke kerk. Al deze aspecten, maar ook de continuïteit van de doelstelling van onze stichting, hebben we beschreven in een toekomstvisie en het meerjarenbeleidsplan 2025–2028.

De krapte op de arbeidsmarkt en de schaarste aan materialen blijven ook in 2025 factoren waarmee we rekening moeten houden en die effect blijven hebben op het onderhoud en de bedrijfsvoering. Het is een risicoanalyse die we op financieel vlak nauwkeurig bijhouden, zodat we kunnen bijsturen wanneer dat nodig is.

Reden te meer om ons te blijven profileren als een instelling waar studenten ervaring kunnen opdoen of onderzoek kunnen verrichten, om jongeren bewust te maken van de betekenis van erfgoed voor een open en leefbare maatschappij.

Samenwerking met kennisinstellingen en opleidingen is daarbij van groot belang. Dit bewustwordingsproces geldt niet alleen voor de jongere generatie – ook de oudere generatie willen we blijven interesseren in ons erfgoed en de bijbehorende activiteiten.

Voor 2025 staan er, zoals eigenlijk elk jaar, ongeveer vijftien projecten in de planning die met Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM) worden opgepakt. Het betreft hier onderhoud, al dan niet in combinatie met bevestigingsschadeherstel. Daarnaast worden er projecten opgepakt die niet onder de SIM-subsidie vallen en die we op eigen kosten uitvoeren. Over de SIM-subsidies voor grote stadskerken en andere grote rijksmonumenten zijn we als Grote Kerken Overleg (GKO), evenals de Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) en de Vereniging Behoud Monumentale Kerken (VBMK), blijvend in overleg met de RCE.

Doorbestemmingen die zich al langere tijd in verschillende stadia van voortgang bevinden, worden ook dit jaar verder ontwikkeld. De voortgang varieert van het creëren van plannen als een *Groninger Kerken Logies*, tot het vinden van financieel draagvlak voor projecten als Obergum, Garsthuizen en Onderdendam. Ook het verder uitwerken van ideeën rond Ulrum, Uitwierde of de Akerk, alsmede het versterken van *Het Ziltepad*, horen hierbij.

In 2025 zal de aandacht voor de verschillende aspecten van duurzaamheid verder worden uitgewerkt. Zo zal het onderzoek naar bodemdroogte worden voortgezet, het project biodiversiteit op kerkhoven worden afgerond, en het terugbrengen van een slingertuin in Spijk worden gerealiseerd.

Prioriteit heeft de vorming van een aantal Plaatselijke Commissies, waarvan één jongerencommissie. Culturele en maatschappelijke projecten die worden opgepakt door onze vrijwilligers, maar eveneens door de Akerk of vanuit Groninger Kerken, zullen ook in 2025 doorgang vinden, mits de financiële dekking hiervoor is gevonden.

Financiën

Ondanks de eerder genoemde zorgen rondom de vierjarige ondersteuning vanuit de Kunstraad, kan hier worden gemeld dat onze vermogenspositie – met dank aan de beleggingsresultaten en binnengekomen schenkingen en legaten – het afgelopen jaar goed op peil is gebleven. Het jaar werd afgesloten met een positief resultaat van € 2.520.526, waarmee de benodigde buffer voor slechtere tijden behouden blijft.

Het positieve beleggingsresultaat van € 1.390.509 heeft rechtstreeks effect gehad op het exploitatieresultaat van 2024. Voor 2025 is een begroting opgesteld die uitgaat van een onttrekking van € 1.242.007 aan de reserve. Ondanks een turbulente start van het beleggingsjaar 2025 verwacht de stichting geen liquiditeitsproblemen,

mede dankzij een behoudende inschatting van exploitatiebaten en een sterke liquiditeitspositie.

Vrijwilligers, donateurs, fondsen en overheden

Vrijwilligers, donateurs, fondsen en overheidsinstanties zijn allemaal essentiële partners voor Groninger Kerken. We streven naar nauwe samenwerking met andere erfgoedstichtingen, musea, universiteiten en scholen. Het is verheugend dat we kunnen rekenen op sterke ondersteuning vanuit alle lagen van de samenleving.

Het succes van onze inspanningen wordt niet alleen bepaald door onze eigen inzet; we zijn dankbaar voor de toewijding van meer dan 600 vrijwilligers. Deze groep is verspreid over Plaatselijke Commissies, Specialiteitencommissies en ons kantoor. Daarnaast zorgt een groep vrijwilligers voor het behoud van ons groen en archeologisch erfgoed.

Het is belangrijk te benadrukken dat de activiteiten van Groninger Kerken niet mogelijk zouden zijn zonder de genereuze financiële steun van diverse subsidiegevers, fondsen, overheden, particuliere schenkers en donateurs. We willen onze oprechte dank uitspreken aan al deze partijen.

In de komende hoofdstukken zullen we gedetailleerd verslag uitbrengen van onze activiteiten. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de samenwerking tussen alle betrokkenen binnen de stichting en met externe partners. Wij hopen dat u veel plezier beleeft aan het lezen van ons jaarverslag.

Groningen, 24 juni 2025

Patty Wageman
Directeur-bestuurder

1 Rijksmonumentale kerken

Groninger Kerken beheert een groeiend aantal rijksmonumenten verspreid over stad en provincie Groningen. Het onroerend goed van de stichting bestaat uit kerkgebouwen, synagogen, torens, pastorieën en kerkhoven die hun oorsprong vinden in religieus gebruik. Veel van deze gebouwen hebben tot op de dag van vandaag een functie in het dorp of de buurt, als plek voor ontmoeting, bezinning of cultuur.

Overdrachten

In de loop van 2024 zijn twee kerken toegevoegd aan het bezit van Groninger Kerken. Beide gebouwen hebben een eigen geschiedenis en kenmerken die passen binnen het gevarieerde palet van ons monumentale erfgoed.

Kerk Muntendam

De kerk van Muntendam werd gebouwd in 1841, mede mogelijk gemaakt door een subsidie uit Den Haag. Het is een sobere, maar elegante zaalkerk, met een opvallende dakruiter op de voorgevel. Boven deze gevel is het bouwjaar vermeld. In de dakruiter hangt een luidklok die een bijzonder verhaal vertelt: het brons is afkomstig van een klok uit het Olde Convent in Groningen, oorspronkelijk gegoten in 1470. In 1843 werd deze klok omgesmolten tot de huidige luidklok. In 1864 werd het interieur verrijkt met een indrukwekkend tweeklaviers orgel, gebouwd door Petrus van Oeckelen en Zonen.

Kerk Oldenzijl

Op een kleine wierde, deels nog omgeven door een gracht, staat de kerk van Oldenzijl.

Deze kerk stamt uit de eerste helft van de dertiende eeuw en is gebouwd in de overgangperiode van de romaanse stijl naar de romano-gotiek. De kerk is gewijd aan de Heilige Nicolaas, patroon van zeevarenden. Het betreft een eenbeukige zaalkerk met halfronde apsis en een dakruiter. De rijk gedetailleerde apsis, zowel aan de binnen- als buitenzijde, geldt als een van de hoogtepunten van de romaanse architectuur in Groningen. Sinds 2019 staat in de kerk een orgel van Petrus van Oeckelen en Zonen, afkomstig uit de kerk van Garsthuizen.

Met de overdracht van de kerken in Muntendam en Oldenzijl beschikt Groninger Kerken per 31 december 2024 over:

- 103 rijksmonumentale kerken
- 2 synagogen
- 63 kerkhoven
- 9 torens
- 8 pastorieën

↳ Een overzicht van onze rijksmonumentale kerken is te vinden in bijlage A achter in dit verslag.

Kerk Muntendam

2 Instandhouding

In 2024 zijn er verschillende onderhouds- en restauratieprojecten uitgevoerd. Het onderhoud vindt plaats volgens een vaste cyclus: elke kerk komt eens per zes jaar aan de beurt. Tijdens deze ronde wordt de staat van het gebouw beoordeeld en waar nodig gepland onderhoud uitgevoerd, zoals schilderwerk, voegwerkherstel of herstel van pleisterwerk al dan niet in relatie tot aardbevingsschadeherstel.

Daarnaast voeren we ook incidentele werkzaamheden uit als dat nodig is. Met een totaal van 103 kerken betekent dit dat er jaarlijks bij ongeveer 15 kerken een onderhoudsproject plaatsvindt. De financiering van deze projecten komt grotendeels uit de SIM-subsidie van de RCE.

POM

Groninger Kerken beschikt over de zogeheten POM-status. Deze status maakt het mogelijk om onze rijksmonumentale kerken op een kwalitatief hoog niveau te onderhouden. Ook biedt deze voordelen bij het aanvragen van de SIM-subsidie. De overheid erkent met deze status dat Groninger Kerken een voorbeeldfunctie vervult in goed eigenaarschap en opdrachtgeverschap en haar kennis uitdraagt naar anderen.

Om aan de eisen van deze status te voldoen, hanteren we strikte kwaliteitscriteria. We werken uitsluitend samen met gespecialiseerde externe partijen – zoals aannemers, restauratiearchitecten, restauratieateliers en bouwbedrijven – die ruime ervaring hebben en veelal beschikken over de juiste certificeringen. Zij staan garant voor vakmanschap en zorgvuldige behandeling van het monumentale erfgoed.

Klimaatverandering

Klimaatverandering vraagt steeds meer aandacht. Door bodemdaling, uitdroging en een veranderende grondwaterstand – veroorzaakt door langere droge

periodes – komen de funderingen van onze kerken en kerkhoven onder druk te staan. In samenwerking met onder andere het Rijk en de waterschappen zijn we in 2024 gestart met onderzoek naar deze problematiek. Samen zoeken we naar duurzame oplossingen om de gevolgen van klimaatverandering op onze monumenten zoveel mogelijk te beperken en het erfgoed toekomstbestendig te behouden.

Restauraties kerken

Kerk Noordbroek

Bijna een halve eeuw na hun herontdekking zijn de indrukwekkende gewelkschilderingen in de kerk van Noordbroek opnieuw onderwerp van zorg. Veel muurschilderingen verkeerden in slechte staat: de verf bladerde af en op meerdere plekken dreigde verlies van waardevol pleisterwerk. Ook de gewelkschilderingen vertoonden ernstige tekenen van verval, mede als gevolg van aardbevingsschade. In dergelijke gevallen is snelle actie nodig, want schade aan pleister en verf is niet altijd direct zichtbaar. Dit kan ertoe leiden dat de aanpak te laat komt en er delen onherstelbaar zijn en verloren gaan.

In 2024 is na het bijeen brengen van de benodigde fondsen gestart met een grondige restauratie van deze unieke schilderingen. De eerste fase van het restauratieproject, de restauratie van het koorgewelf, is in 2024 afgerond. In 2025 volgt het vervolg: dan worden ook de overige gewelven en muurschilderingen onder handen genomen in fase twee en drie van het restauratieplan.

Restaurator werkt aan de gewelven van kerk 't Zandt

Kerk Nieuw-Beerta

De kerk van Nieuw-Beerta kampt met ernstige verzakkingen: het gebouw helt zichtbaar naar het westen. Hierdoor ontstaan steeds meer scheuren in de muren, wat niet alleen schadelijk is voor de constructie, maar ook voor de beleving van het interieur. In 2024 is daarom gestart met de planvorming voor een integrale restauratie en stabilisatie van de kerk. Het doel is om verdere schade te voorkomen en het gebouw weer een stevige en veilige basis te geven.

Kerk Holwierde

Ook in Holwierde is 2024 benut om een toekomstgericht restauratieplan op te stellen. De muur- en gewelfschilderingen in het interieur zijn aangetast, door zouten en vocht in het metselwerk net evenals het stucwerk. Een grondige restauratie is noodzakelijk om verdere achteruitgang te voorkomen. Daarnaast wordt gekeken naar het herplaatsen van de preekstoel en kerkbanken. Deze zijn bij een herinrichting in de jaren vijftig van hun oorspronkelijke plaats verwijderd en verplaatst naar hun huidige locatie. Het plan onderzoekt ook de mogelijkheden om praktische voorzieningen – zoals een toilet en een keukentje – aan het gebouw toe te voegen, zodat de kerk geschikt blijft voor breder gebruik.

Restauratie orgels

Kerk Harkstede

In de kerk van Harkstede is in 2024 verder gewerkt aan de restauratie van de beide orgels. Bijzonder aan dit project is dat de restauratie niet zozeer start vanuit de techniek, maar vanuit de klank. Het beroemde Schnitgerorgel staat hierbij centraal. In het afgelopen jaar is er intensief klankonderzoek gedaan onder leiding van Hans Fidom (hoogleraar Orgelkunde aan de Vrije Universiteit Amsterdam), waarbij men hij met verschillende orgelbouwers op zoek ging naar de oorspronkelijke klank-wereld van dit unieke instrument. De bevindingen vormen het uitgangspunt voor de verdere restauratie. In het najaar van 2025 zullen de orgels in gebruik worden genomen.

Kerk Den Andel

Het Van Oeckelen-orgel in Den Andel is in 2024 volledig gerestaureerd. Dit instrument, gebouwd in 1880, is bijzonder omdat het nooit eerder ingrijpend is aangepast of veranderd. Daardoor bleef het vrijwel volledig in authentieke staat behouden. De restauratie is dan ook bewust sober en doelgericht uitgevoerd, met respect voor de originele constructie en klank. In 2025 volgt nog de restauratie van het schilderwerk aan de orgelkas. Daarna zal het orgel opnieuw in gebruik worden genomen.

Registertrekkers Van Oeckelenorgel, kerk Den Andel

Elders in de provincie

Ook elders in de provincie is er veel gebeurd op het gebied van orgelzorg. Zo werd in de kerk van Hornhuizen verder gewerkt aan de restauratie van het orgel. Voor de orgels in Zeerijp, Spijk en Eenrum zijn in 2024 de restauratieplannen afgerond. In 2025 zullen hiervoor vergunningen en subsidies worden aangevraagd.

In Stitswerd kreeg het harmonium groot onderhoud, zodat het weer jaren mee kan. In Niezijl werd het orgel onderwerp van een leertraject: een orgeladviseur-in-opleiding voerde een diepgaand onderzoek uit naar de geschiedenis en de restauratiebehoefte van het instrument – waardevolle kennis die niet alleen bijdraagt aan het behoud van dit orgel, maar ook aan de expertise van toekomstige generaties orgeladviseurs.

Daarnaast werd ook het reguliere onderhoud niet vergeten. Verspreid over het hele jaar zijn diverse orgels gestemd en waar nodig is klein onderhoud uitgevoerd. Zo blijven deze bijzondere instrumenten goed bespeelbaar én behouden voor de toekomst.

Dossier mijnbouwschade en bouwkundige versterking

De gevolgen van de gaswinning in Groningen blijven ook in 2024 merkbaar. Op meerdere locaties is gewerkt aan het herstel van aardbevingsschade aan onze kerken. Dit herstel vindt plaats volgens het convenant

met het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG), waarbij restauratiearchitecten worden ingezet die door beide partijen zijn goedgekeurd. Waar mogelijk wordt schadeherstel gecombineerd met regulier onderhoud of aanvullende werkzaamheden, zodat de kerkgebouwen na afloop in optimale staat verkeren.

De versterking van kerken in het aardbevingsgebied blijft een ingrijpend en vaak langdurig traject. Het raakt direct aan onze missie: het behoud van monumentaal religieus erfgoed in een dynamische en soms onzekere context. In 2024 zijn op diverse locaties belangrijke stappen gezet om de veiligheid van onze gebouwen te vergroten – met behoud van hun unieke karakter.

Kerk Den Horn

In Den Horn is mijnbouwschade hersteld, met name in het interieur. Scheuren in het pleister- en witwerk werden gerepareerd, evenals schade aan het voegwerk aan de buitenzijde. Net als in Stitswerd is van de gelegenheid gebruik gemaakt om het herstel te combineren met onderhoudswerkzaamheden.

Kerk Meedhuizen

Voor de kerk in Meedhuizen werkte de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) de afgelopen jaren aan een zorgvuldig versterkingsplan. In 2024 is dit plan uitgevoerd. Daarmee voldoet de kerk nu aan de geldende veiligheidsnormen.

Kerk Noordbroek

Kerk Overschild

Na jaren van voorbereiding en de start van het versterkingsproject in het najaar van 2023, stond 2024 volledig in het teken van de kerk van Overschild. Het gebouw werd constructief hersteld en van binnenuit voorzien van een nieuwe paalfundering en een verstevigde ondervloer.

In juli vond een spectaculaire ingreep plaats: het volledige kerkgebouw werd 1,40 meter opgetild. Voor even kon men letterlijk onder de kerk doorlopen – een zeldzaam gezicht. Deze ‘lift’ maakte het mogelijk een moderne fundering aan te brengen, uitgerust met sliders voor zogeheten *base-isolation*. Daarmee is de kerk fysiek losgekoppeld van de ondergrond, zodat het gebouw bij aardbevingen niet meer meebeweegt met de bodem. Een innovatieve maatregel die structurele veiligheid garandeert op de lange termijn. Parallel aan de versterking werd gestart met de restauratie van de kap- en dakconstructie en het metselwerk. Een bijzonder moment was het demonteren van de dakruiter. Onder twee lagen twintigste-eeuws herstelwerk kwam een verrassende vondst tevoorschijn: de oorspronkelijke bekleding uit 1880, bestaande uit baksteenimitatie op houten beplanking. Deze karakteristieke constructie, samen met de dakruiter als geheel, is met zorg en vakmanschap in ere hersteld.

In het licht van de ontwikkelingen rond het Roegwold en het Schildmeer krijgt de kerk een nieuwe functie als rust- en informatiepunt, met ruimte voor ontmoeting, bezinning en kleinschalige activiteiten. Het interieur wordt daarvoor aangepast en uitgebreid met een paviljoen.

Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan verduurzaming: de kerk wordt volledig gasloos, met duurzame energieopwekking en energiebesparende maatregelen. Overschild wordt daarmee de eerste Groninger kerk die deze stap zet – een ambitieus voorbeeldproject dat cultureel erfgoed en toekomstgericht denken samenbrengt.

Remonstrantse kerk Groningen

Ook ons eigen kantoor, de Remonstrantse kerk in Groningen, ontkomt niet aan aardbevingsschade. Medio 2026 staat er een omvangrijke hersteloperatie op de planning. Tegelijk benutten we dit moment om het gebouw verder te verduurzamen. Denk aan het isoleren van het gewelf, het verbeteren van ventilatie en verwarming, het vervangen van cv-ketels door hybride warmtepompketels en het plaatsen van zonnepanelen.

De opgetilde kerk van Overschild

Aangezien het gebouw bijna twintig jaar als kantoor in gebruik is, bekijken we ook of de indeling efficiënter kan. In 2024 is begonnen met de planvorming; die wordt in 2025 voortgezet.

Kerk Stitswerd

De herstelwerkzaamheden aan de Georgiuskerk in Stitswerd, gestart in 2023, werden in de zomer van 2024 voltooid. Zowel aan de binnen- als buitenzijde zijn scheuren in metselwerk en pleisterlagen zorgvuldig hersteld. Het werk werd gecombineerd met onderhoud aan het interieur en de buitenzijde van het kerkgebouw, waardoor het totaalbeeld sterk is verbeterd.

Kerk Westeremden (Gereformeerde)

Aan de Boazkerk in Westeremden wordt door de NCG in samenwerking met Groninger Kerken verder gewerkt aan een omvangrijk versterkingsplan. Ook hier staan veiligheid, zorgvuldige afwegingen en behoud van erfgoedwaarden centraal.

Kerk 't Zandt

Begin 2024 werd het omvangrijke herstel van forse mijnbouwschade aan de Mariakerk in 't Zandt afgerond. Meer dan een jaar lang is er gewerkt aan het herstellen van scheuren in muren en gewelven. Het resultaat mag er zijn: de gewelfschilderingen, die dateren van de 13e tot en met de 16e eeuw, ogen weer rustig en samenhangend. De eenheid in het beeld is teruggekeerd en de kerk straalt weer.

Dankzij aanvullende subsidie konden ook de nevenruimten, zoals de consistoriekamer, de keuken en het toilet, worden opgeknapt. De afronding van het project werd gemarkeerd met een ingetogen, maar feestelijke bijeenkomst, waarbij dorpsbewoners, betrokkenen en geïnteresseerden aanwezig waren. De heropening vond plaats in het bijzijn van de burgemeester van de gemeente Eemsdelta.

Kerk Zeerijp

Omvangrijk herstel van mijnbouwschade is dit jaar begonnen aan de Jacobuskerk met losstaande toren van Zeerijp. Allereerst is de toren onderhanden genomen waarbij vooral metselwerk werd hersteld alsmede het voegwerk. Er werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om de twee wijzerplaten en bijbehorende verlichting grondig te herstellen. Het schilderwerk van de wijzerplaten was bij de restauratie in 1973 eenvoudig, naar de toen geldende restauratieopvattingen uitgevoerd. Archief- en kleuronderzoek leverde op dat de wijzerplaten oorspronkelijk '1895' waren gedateerd, met vergulde tijdsaanduiding en dito wijzers. Deze situatie is in ere hersteld. Ook hier zijn de werkzaamheden

gecombineerd met instandhoudingswerk aan voegwerk, pannenbedekking en loodaansluitingen en schilderwerk. Nadat de toren is hersteld wordt het werk vervolgd met herstel van het kerkgebouw.

Versterking van middeleeuwse kerken met gewelven

Binnen het versterkingsgebied beheert Groninger Kerken 12 middeleeuwse kerkgebouwen met stenen gewelven. De versterking van deze monumentale constructies vormt een complexe opgave: de gewelven moeten aan zowel de zichtzijde als de constructieve bovenzijde worden aangepakt, zonder afbreuk te doen aan hun historische en esthetische waarde.

In 2024 is onder leiding van de NCG verder onderzoek gedaan naar mogelijke versterkingsmethoden. Het doel blijft het vinden van een zorgvuldige balans tussen veiligheid en behoud van cultuurhistorische kwaliteit.

Bodemdaling door droogte

Niet alleen aardbevingen vormen een risico voor het religieus erfgoed, ook klimaatverandering heeft merkbare gevolgen. Droogte en de daarmee gepaard gaande bodemdaling tasten op sommige locaties de stabiliteit van kerken aan.

Om deze problematiek het hoofd te bieden, is in 2024 een werkgroep opgericht in samenwerking met de Provincie Groningen, de Hanzehogeschool Groningen en adviesbureau Deltares. In 2025 start in Niehove een pilotproject dat onderzoekt hoe inklinking van een kerkwierde kan worden tegengegaan. De inzichten uit deze proef kunnen mogelijk ook oplossingen bieden voor andere locaties met vergelijkbare risico's.

Vooruitblik

In samenwerking met de begeleidende architectenbureaus zijn we in 2024 ook gestart met de planvorming voor herstel van mijnbouwschade aan meerdere andere kerken. In 2025 zal de uitvoering van deze projecten worden voortgezet. Zo blijven we ons inspannen voor het behoud van ons religieus erfgoed in een landschap dat in beweging is.

Voorzieningen en gebruik

Plannen Akerk

Voor de nieuwe koers in het beleid en gebruik van de Akerk is een visiedocument opgesteld onder de titel 'Akerk voor alle Stadters – de deuren gaan weer open!'. De plannen die hierin zijn verwoord, hebben als doel om van de Akerk weer een echte stadskerk te maken. Een kerk die openstaat voor iedereen, waar mensen in- en uitlopen, elkaar ontmoeten en tegelijkertijd een plek van verwondering vormt. Deze plek toont zijn schatten,

Ontwerp *Hart voor Garsthuizen*
van BureauVanEig voor een nieuw
kerkterrein in Garsthuizen

ontroert door wat het te bieden heeft en biedt een scala aan ervaringen op het gebied van zien, horen en beleven. Tegelijkertijd streeft de Akerk ernaar een voorbeeld te zijn op het gebied van architectuur en duurzaamheid. Het is de bedoeling dat deze historische kerk straks op duurzame wijze is gerenoveerd met gebruik van duurzame materialen en energiezuinige technologieën, klaar voor langdurig gebruik.

In 2022 is de ontwerpgroep Musica Mundana benaderd, die reeds een idee-ontwerp had gemaakt voor de Akerk als inzending voor de prijsvraag 'Sublieme schoonheid, sublieme duurzaamheid' van de RCE. Musica Mundana heeft het ontwerp verder uitgewerkt tot een schetsontwerp dat in 2025 moet leiden tot onder andere een bidboek. In 2024 zijn de plannen gepresenteerd aan diverse partijen. Verder is er dit jaar bouwhistorisch- en akoestisch onderzoek uitgevoerd om tot een verantwoorde uitwerking van de plannen te komen.

Kerkterrein Garsthuizen

In 2023 is de planvorming en vergunningverlening afgerond waarna we in 2024 samen met de Stichting Restauratie Kerk Garsthuizen (SRKG) hebben gewerkt aan de financiering van dit nieuwe landmerk op de plek van het kerkgebouw. De SRKG heeft in samenwerking met Groninger Kerken deelgenomen aan een pitch die werd georganiseerd door de provincie, programma Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap. De pitch is gewonnen, wat veel publiciteit en € 25.000 heeft opgeleverd. Het plan omvat een nieuw paviljoen op de fundamenteën van de gesloopte kerk, ontworpen door Bureau van Eig, waardoor het dorp een betekenisvol middelpunt terugkrijgt.

Kerk Obergum

Plaatselijke Commissie Obergum en Groninger Kerken hebben jarenlang gewerkt aan de plannen voor herbestemming van de kerk. Dit jaar hebben wij met ondersteuning van de gemeente Het Hogeland het projectplan 'Een nieuw hoofdstuk voor de Obergummer kerk' afgerond. Vervolgens heeft de gemeente het voor een bijdrage ingediend bij het Nationaal Programma Groningen. Daarnaast is de overige fondswerving gestart.

Kerk Onderdendam

De gereformeerde kerk van Onderdendam, nu DE KERK, is een bijzonder waardevol voorbeeld van de Groninger Amsterdamse School. Het kent een aantal aspecten die aanpak behoeven. Allereerst herstel van mijnbouwschade mede in relatie tot funderingsproblematiek. Vervolgens (kleur)restauratie van het gebouw naar de oorspronkelijke situatie in 1934.

En tenslotte de herbestemming van het complex, tot onder andere een Centrum voor Amsterdamse School, een gehoorzaal en een bed & breakfast. De zoektocht naar financiering van dit prachtige plan om gelijktijdig met de al beschikbare restauratiesubsidie de kerk een nieuwe bestemming te geven is nog steeds gaande.

Kerk Ulrum

De plannen voor de restauratie en herbestemming van gebouw Irene in Ulrum worden aangevuld met de plannen voor de pastorie. De pastorie moet gerestaureerd en verduurzaamd worden. Voor gebouw Irene is een restauratiesubsidie aangevraagd.

Kerk Uitwierde

De kerk van Uitwierde is in 2022 overgenomen door de stichting. De Plaatselijke Commissie maakt sindsdien actief gebruik van het gebouw voor culturele activiteiten en als dorps huis. Voor een volwaardige en duurzame benutting van de kerk ontbreken echter nog enkele basisvoorzieningen, zoals een toilet, een keuken en opslagruimte. Om het gebouw geschikt te maken voor breder gebruik is het nodig om een plan op te stellen voor de realisatie van deze voorzieningen, evenals een plan voor de verduurzaming van het gebouw. In 2024 is hiervoor een subsidieaanvraag ingediend ten behoeve van de planvorming.

Onderhoud: SIM-projecten

Het afgelopen jaar hebben we diverse uitdagende onderhoudsprojecten aan onze kerken uitgevoerd. Hoewel we te maken hadden met complexe markt-omstandigheden en onvoorziene uitdagingen, hebben we belangrijke voortgang kunnen boeken in het behoud van ons erfgoed. De SIM-subsidie was hierbij een cruciale ondersteuning. In 2024 zijn de volgende projecten succesvol afgerond:

Kerk Den Horn

Een bijzonder project waarbij onderhoud en herstel van mijnbouwschade gecombineerd zijn. Een extra uitdaging was dat de grond rechts naast de kerk eigendom is van de burens, wat de werkzaamheden bemoeilijkte. Tijdens het werk is ook de door corrosie aangetaste klokkenstoel vervangen.

Kerk Eenum

Zowel de kerk als de toren zijn in 2024 aangepakt. Rond de toren is een steiger geplaatst voor herstel van het voegwerk en schilderwerk. Tijdens het uithakken van het voegwerk van de noordgevel bleek de schade ernstiger dan gedacht, waardoor veel meer voegwerk hersteld moest worden. Hiervoor is alsnog een vergunning aangevraagd.

Folkingestraat Synagoge Groningen

De luchtverwarmingsinstallatie in de kelder gaf al geruime tijd storingen. Omdat onderdelen niet langer leverbaar waren, is besloten tot volledige vervanging. Door de nauwe doorgang moest de oude installatie ter plekke worden gesloopt, en werd de nieuwe installatie in losse onderdelen aangeleverd en in de kelder gemonteerd. Inmiddels is het systeem in gebruik.

Kerk Godlinze

In 2020 is het initiatief genomen om de banken, lambrisering en preekstoel met essenimitatie opnieuw te laten restaureren. Gezien de historische waarde en de benodigde financiële middelen vereist een dergelijk project zorgvuldige voorbereiding. Als eerste stap is in 2020 een kleurhistorisch onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek had als doel de historische verflagen in kaart te brengen, met bijzondere aandacht voor de meest relevante kleurperiodes en mogelijke oorspronkelijke afwerking. De onderzoeksresultaten vormen een belangrijke basis voor de verdere besluitvorming over het nieuwe kleurenschema.

Parallel aan het onderzoek zijn offertes aangevraagd en is gestart met fondsenwerving. Tijdens deze fase is tevens aandacht besteed aan de detaillering van de lambrisering, die vervuiling vertoonde door uitloging van het hout. De detaillering is hierop aangepast om toekomstige vochtproblemen te voorkomen.

In 2024 is het project in de uitvoeringsfase gekomen. Na voorbereidend werk door de schilder hebben restauratiespecialisten in september het imitatiewerk vernieuwd, waarmee dit zorgvuldig voorbereide traject is afgerond.

Kerk Grijskerk (Doopsgezinde)

Het buitenschilderwerk is uitgevoerd, evenals het schilderen en vergulden van de bekroningen op het dak. Deze werden tijdelijk verwijderd. Bij de oplevering bleek echter dat een deel van de bekroning verkeerd was geplaatst: drie bollen en een windvaan waren op de voorzijde terechtgekomen, terwijl de achterzijde leeg bleef.

Kerk Grijskerk

De eeuwenoude verwarmingsinstallatie voldeed niet meer aan de eisen van deze tijd. In 2024 is het systeem vervangen door een indirect gestookte luchtverwarming, die in een andere ruimte is geplaatst. Hierdoor kan de oude stookruimte worden omgebouwd tot opslagruimte.

Kerk Kiel-Windeweer

Omdat de kerk onder meer dienstdoet als restaurant, logies en trouwlocatie, was afstemming met exploitanten essentieel. Tijdens de bouwvak is het buitenschilderwerk uitgevoerd. Het schilderen van het dak van de dakruiter volgt zodra het weer het toelaat.

Kerk Klein Wetsinge

Het hekwerk rond de dakruiter van de kerk in Klein Wetsinge was in dusdanige staat van verval dat vervanging noodzakelijk was. Er is gekozen voor een demontabele constructie, wat toekomstig onderhoud vereenvoudigt. Hierdoor kan het hekwerk bij een volgende schilderbeurt bijvoorbeeld beneden of in de werkplaats worden behandeld, wat de efficiëntie en duurzaamheid ten goede komt.

Kerk Leermens

Het herstelproject van de kerk in Leermens verloopt complexer dan aanvankelijk voorzien. In 2023 is een inspectie uitgevoerd, waarna een plan is opgesteld voor het herstel van de staanders van de dakruiter. Tijdens de uitvoering bleek echter dat ook de onderliggende constructie was aangetast. Dit was vanaf de onderzijde niet direct zichtbaar, omdat de balken daar ogen-schijnlijk in goede staat verkeerden. De schade bleek het gevolg van waterinwerking van bovenaf.

Inmiddels is een architect ingeschakeld, die in 2025 een vergunning heeft aangevraagd voor de aanvullende herstelwerkzaamheden. De uitvoering loopt naar verwachting door tot medio 2025.

Kerk Marsum

De kerk in Marsum vereiste de afgelopen periode weinig onderhoud. Dit jaar is beperkt voegwerk hersteld en is het exterieur geschilderd.

Kerk Middelstum (Doopsgezinde)

In 2024 is het buiten- en deels binnenschilderwerk van de kerk uitgevoerd. Tijdens de werkzaamheden werd ontdekt dat de dakruiter op enkele plaatsen was aangetast. Deze gebreken zijn vakkundig hersteld door een lokale aannemer.

Kerk Nieuw-Beerta

De dakruiter van de kerk in Nieuw-Beerta verkeerde in zeer slechte staat, waardoor delen ervan vervangen moesten worden. De werkzaamheden waren dermate ingrijpend dat hiervoor een vergunning bij de gemeente moest worden aangevraagd. Inmiddels is de dakruiter volledig hersteld en voorzien van een nieuwe afwerking.

Kerk Noordlaren

De kerk is in eigendom van Groninger Kerken, terwijl de toren onder verantwoordelijkheid valt van de burgerlijke gemeente. Er was aanvankelijk een plan om het schilderwerk van zowel de kerk als de toren gezamenlijk aan te pakken, maar de gemeente kon hier op dat moment nog niet aan meewerken. Inmiddels is de kerk volledig gerestaureerd en in oorspronkelijke staat hersteld. Het schilderwerk in de toren zal door de gemeente worden opgepakt.

Kerk Oostum

Bij de kerk in Oostum is een aantasting van de dakconstructie door de bonte knaagkever geconstateerd. Een gespecialiseerd bedrijf heeft de constructie preventief behandeld, waardoor verdere schade is voorkomen. De situatie wordt de komende periode gemonitord om de stabiliteit te waarborgen.

Kerk Saaxumhuizen

De toren heeft een omloop met hekwerk. Door de hoogte en weersinvloeden wordt dit hek jaarlijks gecontroleerd. In 2024 zijn noodzakelijke herstelwerkzaamheden uitgevoerd.

Kerk Westeremden

Het gedeeltelijke herstel van het pleisterwerk aan de binnenkant van de kerk is onder uitdagende omstandigheden uitgevoerd vanwege het koude en vochtige klimaat. Dit had een aanzienlijke verlenging van de droogtijd van de mortel tot gevolg. Desondanks is het werk met goed resultaat afgerond, waardoor zowel de kerkruimte als de consistorie weer in optimale staat verkeren.

Kerk Zuurdijk

In het pleisterwerk van de kerk waren scheuren ontstaan, met name aan de onderzijde als gevolg van vochtproblemen. Om dit structureel aan te pakken, is langs de gevels een drainagevoorziening aangebracht bestaande uit een geul met drainagebuis en schelpen. Vervolgens is het pleisterwerk hersteld en is het schilderwerk vernieuwd, waardoor de kerk weer in goede staat verkeert. In meerdere kerken zijn bovendien kleine onderhoudsklussen uitgevoerd, waaronder schilder- en herstelwerk.

Dienstverlening

Al enkele jaren verzorgt de afdeling Instandhouding binnen het Bisdom Groningen-Leeuwarden als bouwkundig bureau het onderhoud. Deze dienstverlening werd ook in 2024 voortgezet. Jaarlijks inspecteert Groninger Kerken de gebouwen van ongeveer 15 parochies, waarvoor meerjaren-onderhoudsplannen worden opgesteld.

Daarnaast heeft de stichting een adviserende rol bij restauraties en groot onderhoud. Dit jaar is namens het bisdom samen met het IMG een pilot gestart met twee kerken om te komen tot een verbeterde procedure en aanpak van schadeherstel aan de monumentale kerkgebouwen.

“Uiteindelijk werden maar liefst 150 scheuren en scheurtjes geteld. Niet allemaal botbreuken, maar wel ontzettend veel blauwe plekken. Die doen ook heel erg pijn. We hebben de Mariakerk op 't Zandt weer hersteld. De operatie is volledig geslaagd; de patiënt is genezen.”

Jur Bekooy, bouwkundige Groninger Kerken

3 Groen erfgoed

Het jaar 2024 stond opnieuw in het teken van de groeiende uitdagingen die klimaatverandering met zich meebrengt voor ons groene erfgoed. Extreme weersomstandigheden – van aanhoudende droogte tot zware stormen – stelden de veerkracht van bomen en landschappen rond onze kerken zwaar op de proef. Waar storm Poly in 2023 nog een uitzonderlijke gebeurtenis leek, bevestigde het afgelopen jaar dat dergelijke extremen steeds minder een uitzondering vormen.

De effecten van klimaatverandering laten zich steeds duidelijker voelen. Stormen zorgen voor schade die soms jarenlang herstel vergt, zoals nog zichtbaar is in Noordbroek. Droogte leidt tot bodemdaling en scheurvorming, waardoor zelfs de kerkgebouwen zelf in gevaar komen. Daarnaast raken bomen verzwakt door wisselende weersextremen, wat de kans op ziekten en plagen vergroot.

Bij Groninger Kerken realiseren we ons dat reageren op schade alleen niet genoeg is. We willen ook bijdragen aan oplossingen. Onze kerkhoven en het groene erfgoed zijn kwetsbaar, maar kunnen tegelijk een rol spelen in klimaatadaptatie. Bomen bieden verkoeling en vangen overtollig water op. Een rijkere biodiversiteit maakt ecosystemen weerbaarder. En bij herstel zoeken we steeds vaker naar duurzame manieren waarin natuur en erfgoed elkaar versterken.

In 2024 bouwden we voort op de pilotprojecten van eerdere jaren, steeds met oog voor de specifieke waarde van elk monument. Want verduurzamen vraagt om maatwerk — zowel voor de gebouwen als voor het landschap eromheen.

Biodiversiteit op kerkhoven

In 2022 zijn Groninger Kerken en Landschapsbeheer Groningen het project *Biodiversiteit op kerkhoven* gestart. Doel van dit initiatief is het versterken van de biodiversiteit op kerkhoven, met speciale aandacht voor beschermde soorten van de *Groninger lijst van Soorten en Habitats*. Na een pilot met tien locaties (waarvan negen kerkhoven van Groninger Kerken) en de ontwikkeling van maatwerkplannen in 2023, is in 2024 de daadwerkelijke uitvoering gestart.

Vrijwilligers hebben zich met groot enthousiasme ingezet voor de realisatie. Begin 2025 worden de laatste werkzaamheden afgerond, waarna het onderhoud in handen komt van deze betrokken vrijwilligers. Zo blijft het kerkhof niet alleen biodivers, maar ook toekomstbestendig.

Herinrichting kerkhof Grootegast

Op 8 maart is op het kerkhof van Grootegast de Soroptimistensingel feestelijk onthuld. Deze nieuwe haag, bestaande uit diverse boomsoorten, is aangeplant aan de rand van het kerkhof en mede mogelijk gemaakt door de Soroptimistclub Groningen Oost. Met het verdwijnen van de laatste bomen in 2023 door ziekte, was het kerkhof zijn groene karakter kwijtgeraakt.

Landschapsbeheer Groningen, de Plaatselijke Commissie Thesinge en dorpsbewoners werken aan biodiversiteit op het kerkhof

“Hoe mooi om op Internationale Vrouwendag de Soroptimistensingel rond de kerk van Grootegast te openen. Het resultaat van een fijne samenwerking tussen Groninger Kerken en Soroptimistclub Groningen-Oost. Een van de bomen, een notenboom, hebben we opgedragen aan Fransje Reerink: een bevlogen vrijwilliger van Groninger Kerken en een inspirerende Soroptimist.”

Patty Wageman, directeur Groninger Kerken.

Groninger Kerken heeft daarom een plan opgesteld voor herstel, waarbij bewust is gekozen voor een open zichtlijn vanaf de weg, zodat het witte kerkje goed zichtbaar blijft. Hoewel de jonge aanplant nu nog bescheiden is, zal het kerkhof op termijn weer de groene uitstraling krijgen die het vroeger had.

Herstel kerkeiland Spijk

Het afgelopen jaar werd na de restauratie van de Andreaskerk ook de planvorming voor de herinrichting van het kerkhof, oftewel het kerkeiland, voltooid. Het herstel en de restauratie zullen een reconstructie zijn van het slingertuinkerkhof dat tot eind jaren zestig van de vorige eeuw nog bestond. Deze reconstructie is onder andere gebaseerd op foto's uit die tijd, inclusief het bruggetje dat destijds aan de oostkant aanwezig was. Alle benodigde vergunningen zijn verleend en de financiering is rond. Onder verantwoordelijkheid van Landschapsbeheer Groningen zijn de werkzaamheden gegund en wordt het werk in 2025 uitgevoerd.

Nieuw groen: samenwerking

De provincie Groningen heeft de ambitie om in tien jaar tijd 10% meer bomen en groen te realiseren. Bomen dragen bij aan CO₂-opname, verbeteren de luchtkwaliteit, zorgen voor verkoeling en stimuleren biodiversiteit.

Groninger Kerken sluit hierop aan door een samenwerking met MeerBomenNu. Op onze kerkhoven staan veel jonge zaailingen die door schaduw van volwassen bomen weinig kans hebben om uit te groeien. Vrijwilligers van MeerBomenNu verplaatsen deze zaailingen naar locaties waar ze wel tot volwaardige bomen kunnen ontwikkelen. Op termijn hopen we met deze aanpak ook verdwenen groen op onze eigen terreinen te kunnen herstellen.

Dit project draagt niet alleen bij aan een groener Groningen, maar versterkt ook de ecologische waarde van de kerkhoven.

V.l.n.r.: Thea Reerink, de zus van Fransje Reerink, wandelt samen met Patty Wageman en Nel Sanders, een goede vriendin van Fransje over de Soroptimistensingel in Grootegast

Daphne de Bruijn, moderator van de finale van het debatproject *Weet wat je zegt* in de Akerk

4 Educatie

Educatie is voor Groninger Kerken een onmisbare pijler voor het behoud van ons erfgoed en het creëren van draagvlak voor de toekomst. De kinderen en jongeren van nu zijn de onderzoekers, restauratoren en vrijwilligers van morgen. Met onze educatieve programma's laten we hen kennismaken met het erfgoed in hun eigen omgeving en nodigen we hen uit om er zélf betekenis aan te geven. We beschouwen erfgoed als een dynamisch proces. Geen stilstaand geheel onder een stomp, maar levendige plekken die steeds opnieuw mensen en ideeën nodig hebben om te blijven bestaan.

Educatieve projecten, programma's en activiteiten Schoolkerk

Onder de naam Schoolkerk bieden we educatieve programma's aan voor het primair en voortgezet onderwijs. Via onze vernieuwde website kunnen scholen activiteiten op locatie boeken en vinden leerkrachten lesmateriaal dat zij zelfstandig kunnen inzetten. Zo maken we onze kennis over materieel en immaterieel erfgoed breed toegankelijk.

Bronzen Havik voor Schoolkerk

Op de valreep van het jaar, in december heeft de Schoolkerk in Garmerwolde de online verkiezing van de Bronzen Havik '24 gewonnen! (én we kregen de 2e prijs van de Publieksjury én de 3e prijs van de Vakjury). De prijs belooft goed opdrachtgeverschap en ontwerp.

Provinciebreed debatproject: *Weet wat je zegt*

In 2024 organiseerden we voor het eerst *Weet wat je zegt*, een project binnen het landelijke netwerk *Weet wat je viert*. Samen met Museum Catharijneconvent, het Fries Verzetmuseum en het Zuiderzeemuseum ontwikkelden we een programma rond burgerschap.

Leerlingen uit groep 7 en 8 leerden debatteren, presenteren en argumenteren. Na een voorbereidende les op school namen ze het in een nabijgelegen kerkgebouw op tegen een andere klas, in drie debatrondes over het thema 'vrijheid'. De twee best scorende klassen gingen door naar de grote finale in de Akerk.

In totaal deden acht scholen en 136 leerlingen uit de hele provincie mee. De finale vond plaats op 8 april in de Akerk, met onder andere de Kinderburgemeester in de jury. Winnaar was IKC Noorderlicht uit Rasquert, dat werd beloond met een spetterend schoolfeest in de kerk van Baflo, compleet met DJ. De eerste editie was een groot succes, en in 2025 volgt een vervolg.

Feest! In Oost en West: educatie in Garmerwolde

De tentoonstelling *Feest! In Oost en West* in de toren van Garmerwolde is een vaste waarde binnen ons educatieve aanbod. Naast basisscholen weten ook steeds meer andere doelgroepen de weg ernaartoe te vinden.

In 2024 ontvingen we 844 leerlingen voor onze feestprogramma's in Garmerwolde. De evaluaties zijn

Kinderen spelen het Sleutelbewaarderspel

zeer positief en het aantal boekingen blijft groeien. Elk educatief bezoek bevat een beklimming van de tentoonstellingstoren, die ook in het weekend geopend is voor publiek. Ruim 800 bezoekers maakten hiervan gebruik. Voor groepen 7 en 8 staat het programma in het teken van feesten binnen het christendom en de islam. Groepen 5 en 6 doen mee aan seizoensgebonden programma's rond lichtjes- en voorjaarsfeesten. Om de doelgroep verder te verbreden, ontwikkelden we *Feestmakers!* voor leerlingen van het voortgezet onderwijs (onderbouw vmbo/havo).

Nieuw voor het voortgezet onderwijs: Feestmakers! Om ook jongeren in het voortgezet onderwijs te bereiken, ontwikkelden we *Feestmakers!* voor de onderbouw van vmbo en havo. In dit programma gaan leerlingen in de kerk van Garmerwolde op onderzoek uit naar wereldwijde feesten, beginnend bij hun eigen ervaringen. Via een speciaal ontwikkelde soundscape en opdrachten – 'challenges' – worden ze uitgedaagd om uiteindelijk een eigen feest te ontwerpen: een feest dat de wereld gaat redden.

Met behulp van methoden uit *Deep Democracy* worden leerlingen op een toegankelijke en interactieve manier gestimuleerd om hun mening te vormen en in gesprek te gaan met elkaar. Na succesvolle pilots is het programma in 2024 afgerond en beschikbaar gesteld.

Nieuwe doelgroep: vluchtelingen uit Winsum

Een bijzondere nieuwe doelgroep die we in 2024 mochten ontvangen, zijn de deelnemers van Stichting Vluchtelingen Winsum. Deze stichting organiseert excursies voor mensen die onderdak hebben bij het COA in Winsum. Tijdens hun bezoek aan Garmerwolde gingen vluchtelingen uit onder meer Syrië, Afghanistan en Eritrea in gesprek met hun begeleiders. Het thema 'feest' vormde de ingang voor een open dialoog over religieuze diversiteit, tradities en onze samenleving.

Sleutelbewaarders – Wehe-den Hoorn

IKC Hoogholtje uit Wehe-den Hoorn werd in 2024 officieel benoemd tot Sleutelbewaarder van de kerk in het dorp, ook wel bekend als 't Marnehoes. De school gebruikt het gebouw als leer- en ontmoetingsplek voor uiteenlopende activiteiten, zoals muziekluitvoeringen, circuslessen en een fancy fair. Zo krijgt het monument een nieuwe, levendige rol in de dorpsgemeenschap en groeit de band tussen school en erfgoed.

Helmpjesrondleiding – Noordbroek

In december bezochten leerlingen uit Noordbroek de restauratie van de gewelfschilderingen in hun dorpskerk. Tijdens deze 'helmpjesrondleiding' bekeken ze de schilderijen van dichtbij en gingen in gesprek met de restauratoren. Het programma werd ontwikkeld door een stagiair en leverde de kinderen een unieke blik achter de schermen van het restauratieproces.

Locatie Akerk

Rondleidingen over de gewelven

Ruim 500 leerlingen kregen in 2024 een spannende rondleiding over de gewelven van de Akerk. Tijdens deze tocht maakten ze kennis met de architectuur en de religieuze geschiedenis van het gebouw, dat ooit midden in het havenkwartier lag. In de kerk wordt het verschil tussen rijke katholieke versieringen en de sobere protestantse inrichting zichtbaar en tastbaar.

Bezoek Technasium

Vierdeklassers van het technasium van het Stadslyceum uit Groningen deden onderzoek naar de akoestiek in de Akerk. Ze bedachten creatieve oplossingen om het geluid tijdens evenementen beter te reguleren. Een leerzaam en praktijkgericht project waarin erfgoed en techniek elkaar ontmoeten.

Tentoonstelling Janaina Mello Landini – samenwerking met Minerva

Bij de totstandkoming van de tentoonstelling van de Braziliaanse kunstenares Janaina Mello Landini werkten studenten van kunstacademie Minerva mee. In samenwerking met de Akerk ontwikkelden zij ideeën voor de presentatie en publieksbeleving van het werk, waarmee ook hedendaagse kunst een plek kreeg in de kerk.

Keti Koti Festival

Op 30 juni en 1 juli werd in de Akerk voor de derde keer het Keti Koti Festival georganiseerd, ter herdenking en viering van de afschaffing van de Trans-Atlantische slavernij. Het programma bestond uit livemuziek, een foodmarket én een speciaal knutsellokaal, ingericht door onze educatie-afdeling. Zo'n 65 kinderen vierden feest met hun zelfgemaakte vrijheidsvlaggetjes.

Kinderboekenweek

Tijdens de Kinderboekenweek in oktober gingen ruim 130 jonge kinderen met hun ouders op ontdekkingstocht door de Akerk, op zoek naar Pippi Langkous en haar eigenwijze verhalen. Deze activiteit, opgezet in samenwerking met boekhandel Van der Velde aan het Akerkhof, richtte zich speciaal op jonge gezinnen – een doelgroep die graag meer kindvriendelijke activiteiten ziet.

Sinterklaasfeest

De Akerk, ooit gewijd aan Sint Nicolaas, was eind november het toneel van een feestelijk sinterklaasevenement. Bezoekers genoten van een sinterklaasliedjes-bingo op het historische Schnitgerorgel, terwijl Pieten spectaculair uit het hemelgat in de gewelven abseilden. Het feest werd goed bezocht en we hopen er een jaarlijkse traditie van te maken voor jonge gezinnen.

“Wát een leuke ervaring. De leerlingen waren betrokken en erg onder de indruk van de Akerk.”

Leerkracht IKC Noorderlicht, Rasquert

Onderzoek, kennisdeling en studenten

Ook volwassenen en studenten van vervolgoopleidingen zijn geïnteresseerd in de thema's waar Groninger Kerken zich mee bezighoudt. In 2024 zijn we gestart met het verkennen van mogelijkheden om een educatief concept te ontwikkelen dat zich richt op (jong)volwassenen. We willen ons aanbod voor deze doelgroep uitbreiden én beter zichtbaar maken, in samenwerking met verschillende partners.

We delen onze kennis al op verschillende manieren. Zo waren directeur-bestuurder Patty Wageman en de coördinator Educatie Inge Basteleur te gast bij de Publieksacademie van Dagblad van het Noorden, waar zij geïnterviewd werden naast sprekers Andrew Irving en Mathilde van Dijk van de Rijksuniversiteit Groningen.

Pabo-studenten

Jaarlijks ontvangen we studenten van de Pabo-opleidingen van NHL Stenden en de Hanzehogeschool Groningen in Garmerwolde. In het kader van vakken als kunst, omgevingsonderwijs of levens-beschouwing maken zij kennis met Groninger Kerken, het Schoolkerk-programma en de inspirerende leeromgeving die Garmerwolde biedt. In 2024 namen zo'n 150 toekomstige leerkrachten deel aan deze programma's.

Erfgoedlab – jongeren en ambacht

In samenwerking met het Erfgoedlab van de provincie Groningen organiseerden we in juli 2024 een workshop met leerlingen van de Campus VO Eemdelta, in de kerk van Solwerd. In creatieve werkvormen onderzochten we hoe jongeren tegen erfgoed aankijken. Ze kropen in de huid van een schilder of metselaar, en inspecteerden de kerk met nieuwe ogen.

Ambachtsonderwijs is essentieel voor het behoud van monumentale kerken. Toch kiezen steeds minder jongeren voor een loopbaan in restauratie of erfgoed. In dit project onderzoeken we waarom dat zo is – en hoe we erfgoed weer aantrekkelijk en relevant kunnen maken voor nieuwe generaties.

Future for Religious Heritage Talks

Het betrekken van jongeren bij erfgoed is ook op Europees niveau een belangrijk thema. Binnen het netwerk *Future for Religious Heritage* worden jongeren gestimuleerd mee te denken over beleid en toekomstkansen. De jongerenwerkgroep organiseerde in 2024 een reeks online seminars (*Talks*), waarin onze coördinator Educatie een van de sprekers was.

Excursie studenten Religion and Heritage

Masterstudenten van de opleiding *Religion and Heritage* van de Rijksuniversiteit Groningen brachten een bezoek aan Groninger Kerken en de kerk van Midwolde. Het bezoek was onderdeel van een collegereeks rond het koloniale verleden van Nederland. Zo werd het religieus erfgoed vanuit een nieuw, kritisch perspectief benaderd.

Textile Art – Kerk Obergum

In samenwerking met G-ROND en Groninger Kerken ontwierpen studenten van de opleiding Interieurdesign aan het Alfacollege een kunstwerk in de geest van wolkunstenares Claudy Jongstra, geïnspireerd op het Groninger landschap. De werken werden tentoongesteld tijdens de expositie *Textile Art* in de kerk van Obergum – een geslaagde samenwerking tussen onderwijs, kunst en erfgoed.

Titus Stipendium

Aan het eind van 2024 werd een call uitgeschreven voor het tweede Titus Stipendium. Het Titus Stipendium wordt om de twee jaar uitgereikt aan een veelbelovende student die de ambitie heeft verder onderzoek te doen. Het Titus Stipendium is bedoeld jonge onderzoekers te helpen in een eerste opstap naar een proefschrift.

Kennisdeling en digitalisering

Beeldbank en erfgoedregistratie

In 2023 werd een interne, doorzoekbare beeldbank gelanceerd met kwalitatief hoogwaardig fotomateriaal voor promotionele doeleinden. In 2024 is deze uitgebreid met het fotoarchief, waardoor nu ook historisch beeldmateriaal digitaal toegankelijk is. Eind december bevatte de beeldbank circa 17.000 foto's.

Daarnaast is gestart met het inventariseren en beschrijven van schilderijen in de kerken van de stichting. Dit project draagt bij aan de ambitie om alle aspecten van het kerkelijke erfgoed inzichtelijk te maken via de website. Bij iedere beschrijving wordt ook een afbeelding toegevoegd. De werkzaamheden worden in 2025 voortgezet.

Een andere belangrijk project is het actualiseren van de registratie van roerende goederen kerken van de stichting geweest. Deze controle, die circa 4.000 à 5.000 objecten betrof, is in 2024 grotendeels afgerond.

Een veelbelovende eerste stap is de samenwerking met het Center for Religion and Heritage (CRH) van de Rijksuniversiteit Groningen

Onder één mantel
samenwerken voor erfgoed in Groningen

5 Donateurs en begunstigers

Groninger Kerken wordt sinds jaar en dag gedragen door een betrokken gemeenschap van een kleine 6.000 donateurs, vrijwilligers, talrijke fondsen en overheden. Hun steun is essentieel voor het behoud, het gebruik en de beleving van het Groninger erfgoed. Dankzij hun inzet kunnen we blijven restaureren, verhalen delen en betekenis geven aan onze monumentale gebouwen in stad en ommeland.

Donateurs

Donateurs spelen een belangrijke rol in het werk van Groninger Kerken. Dankzij hun steun kunnen we kerken behouden, openstellen en betekenisvol gebruiken.

Veel van onze vrijwilligers zijn tevens donateur van Groninger Kerken. Hiermee ondersteunen zij de stichting niet alleen met hun tijd, kennis en inzet, maar ook met een structurele financiële bijdrage. Deze combinatie van vrijwilligerswerk en donateurschap toont hun grote betrokkenheid bij het behoud van het Groninger kerkelijk erfgoed. Hun toewijding is van onschatbare waarde en draagt bij aan de continuïteit van onze projecten.

Naast deze trouwe groep ontvangen wij ook steun van donateurs uit het hele land. Onder hen bevinden zich mensen met een persoonlijke band met Groningen: sommigen hebben hier hun *roots*, anderen verbleven in de provincie vanwege studie of werk en raakten zo verbonden met ons cultureel erfgoed. Hun betrokkenheid, of die nu emotioneel, historisch of puur uit waardering ontstaat, onderstreept de landelijke betekenis van Groninger Kerken.

Tijdschrift GK

Donateurs van Groninger Kerken ontvangen vier keer per jaar het tijdschrift GK. Het blad geeft een inkijkje in ons werk: van restauraties en onderzoek tot educatie en erfgoedbeleving. Interviews, reportages en achtergrondverhalen maken zichtbaar wat er leeft in en rond de kerken. GK volgt de voortgang van projecten, belicht historische thema's en laat bijzondere initiatieven zien. Het blad informeert niet alleen, maar verbindt donateurs en partners actief met onze missie.

De Redactieraad bestaat uit kenners van (religieus) erfgoed, aangevuld met bijdragen van externe auteurs. Fotografie en beeldmateriaal brengen het Groninger erfgoed tot leven.

Vooruitblik

In reactie op wensen van lezers bereiden we een digitale én een gesproken versie van het tijdschrift voor. Deze worden in 2025 gelanceerd, zodat GK voor een bredere groep toegankelijk wordt. Het tijdschrift wordt ieder kwartaal in een oplage van 6.000 exemplaren verspreid onder donateurs, business partners en andere betrokkenen.

↳ Een overzicht van onze medewerkers en de samenstelling van de verschillende commissies en organen in 2024 is te vinden in bijlage C achter in dit verslag.

“Ik steun Groninger Kerken al jaren met veel plezier. Die prachtige kerkjes horen bij het Groninger landschap. Het voelt goed om bij te dragen aan het behoud ervan.”

Een donateur van het eerste uur.

Excursies

Groninger Kerken organiseert drie keer per jaar een excursie: in het voorjaar, een zomerse reis naar Oost-Friesland en een winterexcursie. Tijdens de excursies worden verschillende kerken binnen één regio bezocht. Onderweg is er volop ruimte voor verhalen, ontmoetingen en verdieping. De dagen worden begeleid door vrijwilligers en zijn met zorg samengesteld door de excursiecommissie – een groep betrokken vrijwilligers met kennis van erfgoed én organisatie. Donateurs en vrijwilligers krijgen hierbij voorrang en korting.

Voorjaarsexcursie

Kerk Grijskerk, Kerk Visvliet,
Kerk Noordhorn & Kerk Zuidhorn
1 dag — 175 deelnemers

Zomerexcursie

Kreis Ammerland: Bad Zwischenahn,
Wiefelstede, Westerstede & Rastede
4 dagen — 185 deelnemers

Winterexcursie

Kerk Pieterburen, Kerk Saaxumhuizen,
Kerk Hornhuizen & Kerk Leens
2 dagen — 230 deelnemers

Bonus – Orgelexcursie

Kerk Nieuwolda, Kerk Finsterwolde,
Kerk Scheemda & Kerk Nieuw-Beerta
1 dag — 45 deelnemers

Donateursdag

Om het contact met onze donateurs te versterken, organiseren we elk jaar een bijzondere dag: afwisselend in Groningen of elders in het land. Dit jaar vond de Donateursdag plaats op een zomerse dag in de stad Groningen. We namen de ruim 200 deelnemers mee op een ontdekkingstocht langs twee iconische locaties: de Akerk en de Synagoge.

Het programma:

- Rondleiding door de tentoonstelling *Ciclotrama* van Janaina Mello Landini.
- Wandeling door de historische Joodse buurt.
- Bezoek aan de Synagoge van Groningen, met de tentoonstelling *A Dutch Lawrence of Arabia?* Over Jacob Israël de Haan – Een man van tegenstellingen en tegenstand.

Begunstigers

Dankzij de steun van een breed palet aan begunstigers kan Groninger Kerken haar werk duurzaam voortzetten. Zowel overheden, fondsen als particuliere stichtingen dragen bij aan restauraties, publieksactiviteiten en innovatieve projecten. Hun bijdragen — financieel en inhoudelijk — maken het mogelijk het kerkelijk erfgoed van Groningen beleefbaar en toegankelijk te houden.

↳ Een overzicht van onze begunstigers is te vinden in bijlage D achter in dit verslag.

Donateurscampagne 2024

Aan alle vrijwilligers van Groninger Kerken:
als fundament van onze kerken zijn jullie onmisbare bouwstenen.
Jullie betrokkenheid maakt het verschil. En dat mag gezegd worden!

Aan alle vrijwilligers van Groninger Kerken:
als fundament van onze kerken zijn jullie onmisbare bouwstenen.
Jullie betrokkenheid maakt het verschil. En dat mag gezegd worden!

Vrijwilligers vormen de ruggengraat van Groninger Kerken. Dankzij hun inzet blijven onze rijksmonumentale kerken toegankelijk, worden verhalen doorgegeven en komen evenementen tot leven. In 2024 hebben we ons vrijwilligersbeleid verder ontwikkeld, met speciale aandacht voor werving, begeleiding en waardering.

De vrijwilligerscoördinator speelt een cruciale rol bij het samenstellen van Plaatselijke Commissies voor de diverse kerken van Groninger Kerken. Naast de bestaande, goed functionerende commissies, worden er regelmatig nieuwe commissies gevormd. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn wanneer een huurder de kerk verlaat of wanneer een nieuwe kerk wordt toegevoegd aan Groninger Kerken.

Binnen de stichting zijn kantoorvrijwilligers en verschillende Specialiteitencommissies actief. Deze commissies bestaan uit deskundige vrijwilligers die met hun specifieke kennis een waardevolle bijdrage leveren aan het behoud van het cultureel en religieus erfgoed. Het gaat onder meer om de Kerkhovencommissie, de Uur- en Luidklokkencommissie, de Orgelcommissie, de Meubelcommissie en de Excursiecommissie.

Onder coördinatie van de vrijwilligerscoördinator van Groninger Kerken zetten de commissies zich in voor het uitvoeren van onderhoud, het begeleiden van restauraties en het geven van deskundig advies over behoud en herstel en het organiseren van excursies voor de donateurs van Groninger Kerken.

Advertentie in *Dagblad van het Noorden* ter gelegenheid van de Dag van de Vrijwilliger

Het Vrijwilligersplatform van Groninger Kerken is een orgaan van vrijwilligers dat ondersteuning en advies biedt aan de vrijwilligers binnen de organisatie. Het platform, bestaande uit maximaal zeven leden, speelt een actieve rol in het opstellen en evalueren van het vrijwilligersbeleidsplan. Daarnaast verstrekt het gevraagd en ongevraagd advies aan de directeur-bestuurder over het vrijwilligersbeleid en draagt het bij aan de communicatie en implementatie ervan. Verder zet het platform zich in voor een goede informatievoorziening over vrijwilligerswerk en ondersteunt het gerelateerde initiatieven.

Het jaar 2024 stond voor het Vrijwilligersplatform in het teken van consolidatie. Vier nieuwe leden traden toe, en voor hen stond het jaar vooral in het teken van inwerken. Hun frisse inzichten en betrokkenheid hebben het platform versterkt. Daarnaast is een eerste stap gezet in de werving van een lid uit een van de Specialiteitencommissies.

Het Vrijwilligersplatform kwam in 2024 vier keer bijeen. Twee bijeenkomsten vonden in een klein comité plaats, waarbij we in mei en december te gast waren bij een Plaatselijke Commissie. Deze bezoeken boden niet alleen een waardevolle kennismaking met de lokale activiteiten, maar ook inspiratie voor nieuwe ideeën. Bovendien maakten de leden kennis met de kerken, wat telkens weer een mooie gelegenheid was om de

bijzondere parels in de provincie te ontdekken. Tijdens deze bijeenkomsten deelden de Plaatselijke Commissies hun aandachtspunten, waaronder de zorg over energiekosten, de wens voor meer contact met kantoororganisatie en andere actuele uitdagingen.

Vergaderingen in voltallig comité

Daarnaast kwam het Vrijwilligersplatform twee keer in voltallige samenstelling bijeen op het kantoor van Groninger Kerken, in februari en oktober 2024. Bij deze vergaderingen waren ook de directeur-bestuurder en de vrijwilligerscoördinator en projecten aanwezig. De secretaris van de directeur-bestuurder legde de bijeenkomsten zorgvuldig vast. Tijdens deze sessies werd het platform bijgepraat over actuele projecten en beleidsontwikkelingen binnen Groninger Kerken.

- Daarnaast kwamen onderwerpen aan bod die het Vrijwilligersplatform direct raken, zoals:
- Contact met Plaatselijke Commissies (de achterban)
 - Het opstellen van een vrijwilligersbrochure
 - Vacatures binnen het Vrijwilligersplatform
 - Scholingsbehoeften voor vrijwilligers
 - Betrokkenheid van jongeren bij de Groninger Kerken

De uitwerking van deze punten vergde tijd en aandacht. Soms moesten acties worden uitgesteld vanwege werkdruk, ziekte of andere omstandigheden. Toch blijft het platform, onder het motto ‘wat in het vat zit, verzuurt niet’, gestaag werken aan deze thema’s.

Vooruitblik

Het Vrijwilligersplatform kijkt met tevredenheid terug op het afgelopen jaar en gaat vol enthousiasme het nieuwe jaar tegemoet. We blijven ons inzetten om het werk van Groninger Kerken te versterken en zo een waardevolle bijdrage te leveren aan onze gemeenschap.

Werkoverleg Plaatselijke Commissies

Naast het Vrijwilligersplatform is er nog het praktischer ingestelde Werkoverleg Plaatselijke Commissies. In dit overleg komen leden van de Plaatselijke Commissies bijeen om *good practices* uit te wisselen, maar ook om onder leiding van de vrijwilligerscoördinator Groninger Kerken praktische zaken te bespreken. In 2024 kwam het Werkoverleg tweemaal bijeen.

Penningmeestersoverleg

Na een lange onderbreking, mede door corona, vond in 2024 weer een penningmeestersoverleg plaats op het kantoor van Groninger Kerken. De bijeenkomst trok veel deelnemers en bood ruimte voor het uitwisselen van ervaringen, vragen en ideeën binnen de Plaatselijke Commissies.

Kerk als Podium

In de consistorie van de kerk in Losdorp vond de laatste workshop Kerk als Podium plaats. Veertig vrijwilligers namen deel aan deze training. In 2025 volgt een seminar waarin we terugblikken op de workshops en waarbij gasten van Festival Terug naar het begin, Forum Groningen en het KultuurLoket hun ervaringen en inzichten delen.

Take me to Church

Groninger Kerken beheert 103 monumentale kerken in de provincie Groningen, stuk voor stuk gebouwen met een rijke geschiedenis als culturele en maatschappelijke ontmoetingsplekken. Hoewel het behoud van deze kerken essentieel blijft, vormt het betrekken van jongere en nieuwe generaties een groeiende uitdaging. Eind 2024 is de subsidieaanvraag ingediend voor het project *Take me to Church*.

Het project *Take me to Church* richt zich specifiek op jongeren van 17 tot en met 27 jaar. De ambitie is om deze doelgroep actief te betrekken bij het behoud en de vernieuwing van kerkgebouwen. Door jongeren letterlijk een kerk toe te vertrouwen, krijgen zij de mogelijkheid hun eigen visie en plannen te ontwikkelen. Tegelijkertijd biedt het project een platform voor culturele expressie en maatschappelijke betrokkenheid.

Take me to Church stimuleert jongeren om deel te nemen aan culturele activiteiten die hen aanspreken, hun talenten te ontwikkelen en verantwoordelijkheid te dragen. Hiermee worden zij voorbereid op een toekomst als cultuurmakers en erfgoedbewakers.

Doelstellingen

De belangrijkste doelstellingen van *Take me to Church* zijn:

- Jongeren betrekken bij cultureel erfgoed: Jongeren actief betrekken bij het behoud en de betekenisgeving van monumentale kerken.
- Creëren van een platform voor culturele en maatschappelijke activiteiten: Ruimte bieden voor initiatieven waarin jongeren zelf culturele en maatschappelijke activiteiten kunnen ontwikkelen en uitvoeren.
- Ontwikkelen van een ontmoetingsplek voor jongeren: Een toegankelijke locatie creëren waar jongeren samenkomen, activiteiten organiseren en zich verbonden voelen.
- Versterken van de verbinding met de lokale gemeenschap: De interactie tussen jongeren en de lokale omgeving bevorderen, om zo de kerk weer een centrale rol in de gemeenschap te laten spelen.

↳ Een overzicht van onze medewerkers en de samenstelling van de verschillende commissies en organen in 2024 is te vinden in bijlage C achter in dit verslag.

"Onze vrijwilligers zijn echt toppers. Op 7 december, de Dag van de Vrijwilliger, hebben we ze extra bedankt met een paginagrote advertentie in het Dagblad van het Noorden. Dik verdiend!"

Daphne de Bruijn
Vrijwilligerscoördinator Groninger Kerken

7 Activiteiten

Naast het behoud, de restauratie en de herbestemming van onze kerken, versterken diverse activiteiten en samenwerkingsverbanden het draagvlak voor de doelstellingen van Groninger Kerken. Ze bevorderen niet alleen de band met collega-instellingen, donateurs en bezoekers, maar vergroten ook de interesse in ons erfgoed. Deze twee pijlers – behoud en het creëren van belangstelling – zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en zorgen voor een evenwichtige toekomst van onze kerken.

Kerk als Podium

Met de website kerkalspodium.nl brengen we vraag en aanbod samen. Bezoekers vinden er een overzichtelijke agenda met concerten, exposities, lezingen en andere activiteiten in onze kerken, verspreid over de hele provincie. Veel van deze evenementen worden georganiseerd door de Plaatselijke Commissies.

Voor artiesten, gezelschappen en organisatoren is de site een handig hulpmiddel bij het vinden van een passende locatie. Elke kerk heeft een eigen karakter, formaat en voorzieningen. Via de zoekfunctie is snel te zien welke kerken beschikbaar zijn en voldoen aan specifieke wensen, zoals het aantal zitplaatsen, de opstellingsmogelijkheden of de toegankelijkheid.

Kerk als Podium laat zien hoe onze rijksmonumenten meer zijn dan gebouwen alleen. Ze worden actief gebruikt, gedeeld en beleefd. Daarmee vervullen ze, naast dorpshuizen en dorpsbelangenverenigingen, een belangrijke sociale en culturele rol in het Groninger landschap.

Hoogtepunten

Een greep uit de projecten van het afgelopen jaar, waarbij meerdere kerken betrokken waren.

Warme Groninger Kerken

Met het project *Warme Groninger Kerken* zorgt Groninger Kerken voor warmte in monumentale kerken zonder energieverstopping. In samenwerking met House of Design en GROFF is een circulaire deken ontwikkeld, gemaakt van hergebruikt textiel en Nederlandse schapenwol. Het project startte in Grijpskerk, met behulp van vijftig vrijwilligers werden vijftig dekens vervaardigd van afgedankte wol en textiel van GOUDGoed. De ontwerpen zijn geïnspireerd op het Groninger landschap en dragen het logo van Groninger Kerken. Zo brengen ze letterlijk en figuurlijk warmte en verbinding. Dit initiatief combineert duurzaamheid, hergebruik en ontmoeting — een voorbeeld van hoe creatief denken ons erfgoed toekomstbestendig maakt.

Het Ziltepad

Na de succesvolle pilot in 2023 hebben Groninger Kerken en Stichting Alde Fryske Tsjerken Het Ziltepad verder ontwikkeld tot een driejarig project. Deze pelgrimsroute langs de Waddenkust verbindt monumentale kerken met het omliggende landschap en biedt wandelaars een unieke ervaring van rust, bezinning en cultuur.

Maar liefst 26.000 bezoekers zagen de voorstelling *De Grote Vloed* van Zummerbühne, met de kerk van Oosterwijtwerd in de hoofdrol

In 2024 zijn zes nieuwe etappes en zes rondwandelingen toegevoegd, waarmee de route nu loopt van Hijum, Hegebeintum, Holwert en Eastrum naar Groningen via onder andere Vierhuizen, Hornhuizen, Pieterburen, Usquert en Uithuizerveen. Alle negen deelnemende kerken beschikken over een eigen podcast, waardoor wandelaars ter plaatse kunnen luisteren naar de verhalen van de kerk en haar omgeving. Deze podcasts zijn beschikbaar via Spotify en YouTube. Daarnaast zijn er stempelposten ingericht in de kerken, waar deelnemers gratis etappeboekjes, stempelboekjes, menugidsen en meditatiegidsen kunnen vinden. Deze voorzieningen dragen bij aan de beleving van Het Ziltepad als een moderne pelgrimsroute, waarin erfgoed en spiritualiteit samenkomen.

In 2024 trok Het Ziltepad ruim 4.500 wandelaars, een verdriedubbeling ten opzichte van het voorgaande jaar. De verwachting is dat het aantal deelnemers in de komende jaren verder zal groeien, mede dankzij de uitbreiding van de route en de toenemende belangstelling voor bezinningstoerisme.

Loopaward voor Het Ziltepad
In oktober 2024 won *Het Ziltepad* de Loopaward in de categorie Maatschappelijk. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan initiatieven die bijdragen aan meer ruimte voor lopen. Het Ziltepad werd geprezen om de unieke combinatie van cultureel erfgoed, bezinning, gemeenschapszin en de verbinding tussen erfgoed en natuur.

Resideren in de kerk Scheemda
In de kerk van Scheemda verbleven Dean Bowen en Eva van Manen als artists-in-residence. Tijdens festival Grasnapolsky ging hun nieuwe werk *Kerq* in première. Dit project verkende de essentie van gemeenschapsvorming in een tijd waarin steeds minder mensen deel uitmaken van een religieuze of levensbeschouwelijke groep. Bowen en Van Manen combineerden religieuze rituelen met kunst en muziek om troost, hoop en houvast te vinden. Een bijzondere samenwerking tussen Groninger Kerken en Grasnapolsky.

Rombout Verhulstjaar
In de kerk van Midwolde werd het startsein gegeven voor het Rombout Verhulstjaar met een lezing door Stefan Glasbergen, auteur van Rombout Verhulst 1624-1698. Groninger Kerken werkte voor dit project samen met de organisatie en de Plaatselijke Commissie van Midwolde, die een belangrijke bijdrage leverde.

Monnikenwerk
In de zomer openden de Groninger kerken van Westernieland, Saaxumhuizen, Eenrum, Winsum Obergum, Den Andel, Losdorp, ’t Zandt, Loppersum, Eenrum en Godlinze hun deuren voor Monnikenwerk. In de stille ambiance van de middeleeuwse kerken vervaardigden 14 kunstenaars gedurende zes woensdagen kunstwerken, die bekend staan als monnikenwerk. Aan het einde van elke werkdag waren bezoekers van harte welkom om zowel de kerk als het *work in progress* te ervaren.

Zummerbühne
De reizende theaterproductie Zummerbühne streek neer in Oosterwijtwerd. De kerk speelde, mede dankzij de inzet van vrijwilligers van de Plaatselijke Commissie, een prachtige hoofdrol in de voorstelling *De Grote Vloed*. Een muziektheatervoorstelling over liefde en opstand met livemuziek door een groots orkest en koor. Maar liefst 26.000 bezoekers zagen *De Grote Vloed*, gespeeld in Oosterwijtwerd bij de prachtige Mariakerk.

Open Monumentendag
Tijdens de Open Monumentendagen in september zetten opnieuw veel vrijwilligers zich in voor de kerken van onze stichting. Dit jaarlijkse evenement was wederom een groot succes, zowel in samenwerking met de gemeente Groningen als in de rest van de provincie.

ODE
In 2024 zette de concertreeks *Ode* opnieuw de deuren van Groninger kerken open voor muziek en ontmoeting. In samenwerking met SPOT Groningen en de Plaatselijke Commissies werden tien sfeervolle concerten georganiseerd, verspreid over de provincie. Artiesten Erik Bosgraaf (blokfluit), Wouter Hamel, Stephanie Struijk, Ruben Hein en Glen Faria – artiesten die met hun muziek de bijzondere akoestiek en sfeer van de kerkgebouwen optimaal benutten. Deze concerten trokken gezamenlijk meer dan 1.250 bezoekers, variërend van lokale bewoners tot muzikliefhebbers van buiten de regio.

In het voorjaar van 2025 wordt de volgende editie van *Ode* verwacht, met opnieuw een divers programma van singer-songwriters en klassieke muziek in de unieke setting van Groninger kerken.

Akerk
In 2024 werd er in de Akerk doorgewerkt volgens de visie die de nadruk legt op eigen programmering van kunst en cultuur binnen de doelstellingen van Groninger Kerken en met aandacht voor culturele diversiteit. De stijgende lijn in de bezoekersaantallen en de kwaliteit van de eigen producties werd doorgezet.

Tentoonstelling Ciclotrama
Van 17 februari tot en met 23 juni 2024 presenteerde Groninger Kerken in de Akerk van Groningen een solotentoonstelling van de Braziliaanse kunstenaar Janaina Mello Landini. Centraal in deze tentoonstelling stond de grote site specific-installatie *Floating*, die de nadruk legde op de historische gelaagdheid en de iconische architectuur van de Akerk. Via werken uit verschillende series werd de bezoeker meegevoerd in de intrigerende wereld van Ciclotrama. De tentoonstelling belichtte de complexiteit en schoonheid van Landini’s kunst, die voor veel Nederlanders nog onbekend was.

De tentoonstelling *Ciclotrama* werd geheel georganiseerd door Groninger Kerken waarbij de brede expertise binnen de stichting werd ingezet en aangevuld met deskundigheid van buiten. Inrichting en samenstelling van de tentoonstelling vond plaats in nauwe samenwerking met kunstenaar Janaina Mello Landini en met productionele ondersteuning van MdM Guinle Art Advisory uit Parijs.

Zomerprogramma
In de zomer van 2024 was de Akerk wederom opengesteld voor het toeristische publiek en stond de kerk als cultureel erfgoed zelf centraal. De openstelling vormde de basis van het Zomerprogramma van de Akerk, waarbinnen laagdrempelige en cultureel diverse activiteiten

georganiseerd worden. Zowel de openstelling als de activiteiten werden beter bezocht dan het jaar ervoor. Onderdeel van het Zomerprogramma waren onder andere de pop-uptentoonstelling van studentencollectief Trypan Blue, kunstroute De Reis, de traditionele internationale orgelserie, Ketikoti Festival en het zomerconcert van Luthers Bach Ensemble.

Tijdens het Zomerprogramma was de Akerk als partner betrokken bij meerdere grote evenementen, zoals Bommen Berend, Open Monumentendag, Wijnfestival Groningen en de Museumnacht.

Tentoonstelling Pixel Perceptions
Kun je je eigen ogen nog geloven? Deze vraag stond centraal in de tentoonstelling *Pixel Perceptions* van Noorderlicht rondom artificiële intelligentie. De tentoonstelling onderzocht de impact van AI op de creatieve industrie en de mate waarin dit ons waarnemingsvermogen beïnvloedt. *Pixel Perceptions* was in de Akerk te zien van 26 oktober 2024 tot en met 19 januari 2025.

Winterprogramma
Net als in de voorgaande jaren werd het jaar groots afgesloten met het Winterprogramma van de Akerk, waarbij er in de aanloop naar Kerst diverse drukbezochte culturele activiteiten plaatsvonden.

Zo was er het gospelconcert *Spread the love* van Shirma Rouse en Dwight Dissels. Gevolgd door de prachtige, uitverkochte kerstconcerten van Roder Girls Chorister en Roder Jongenskoor. Tot slot was er een afwisselend programma in het kader van WinterWelVaart met onder andere kerstmuziek en de tentoonstelling *Love Groningen* van Marketing Groningen.

Activiteiten	2022	2023	2024	Verschil in %
Aantal culturele activiteiten en overige ontvangsten	100	113	122	8%
Bezoekers				
Bezoekers tentoonstellingen en openstellingen	20.939	20.077	22.708	13%
Bezoekers culturele activiteiten en overige ontvangsten	11.153	35.295	40.333	14%
Totaal aantal bezoekers	32.092	55.372	63.041	14%

8 Zichtbaarheid

Ook in 2024 heeft Groninger Kerken stevig ingezet op zichtbaarheid en verbinding met het publiek. Via gerichte campagnes, actuele content, digitale vernieuwing en strategische samenwerkingen maakten we onze missie en activiteiten op zichtbaar — voor donateurs, bezoekers, media, vrijwilligers en partners.

Digitale platformen

Onze digitale kanalen spelen een steeds belangrijkere rol in hoe mensen Groninger Kerken leren kennen en volgen. Hoewel onze achterban grotendeels bestaat uit een ouder publiek, groeit ook binnen deze groep de online aanwezigheid. Ondanks dat de digitale ontwikkelingen elkaar snel opvolgen, blijven we trouw aan onze eigen toon en uitstraling.

We schakelden Atelier Valentina in voor een diepgaande analyse van onze socialmediakanalen. Op basis van hun adviesrapport voor Groninger Kerken, de Akerk en de Schoolkerk hebben we stappen gezet om de drie pijlers online sterker te positioneren en beter op elkaar af te stemmen. Dit resulteerde in een stijging in het aantal volgers op social media. Vooral op Instagram en LinkedIn nam de interactie toe, mede dankzij de focus op visuele verhalen en actuele projecten. Het platform Twitter (X) hebben we dit jaar verlaten. Zie tabel pagina 52.

Om onze digitale strategie verder te versterken kozen we bewust voor een lokaal bureau: Internetmensen uit Groningen. Zij ondersteunen ons bij het beheer van Google Grants en bij het verder uitbouwen van onze online zichtbaarheid. De keuze voor een regionale partner zorgde voor snellere afstemming, een aanpak die beter aansluit bij onze identiteit en communicatiedoelen, én voor meetbare resultaten.

Stijging websiteverkeer

In de periode van 1 januari t/m 31 december 2024 zagen we een stijging 109% in het aantal websitebezoekers ten opzichte van 2023. Opmerkelijk, omdat met de overgang naar Internetmensen veel irrelevante campagnes zijn stopgezet. Hoewel dit aanvankelijk voor een kleine dip zorgde, herstelde het verkeer zich in de loop van het jaar en bleef het verder groeien.

Google Grants

Er is duidelijk een verschuiving van kwantiteit naar kwaliteit zichtbaar. Het aantal vertoningen en het verkeer via Google Grants is in 2024 sterk gedaald ten opzichte van 2023. Dit komt doordat we bewust kozen voor relevante zoekwoorden. De niet-relevante termen zijn uitgesloten. Het resultaat: minder verkeer, maar wél gericht en waardevoller bezoek.

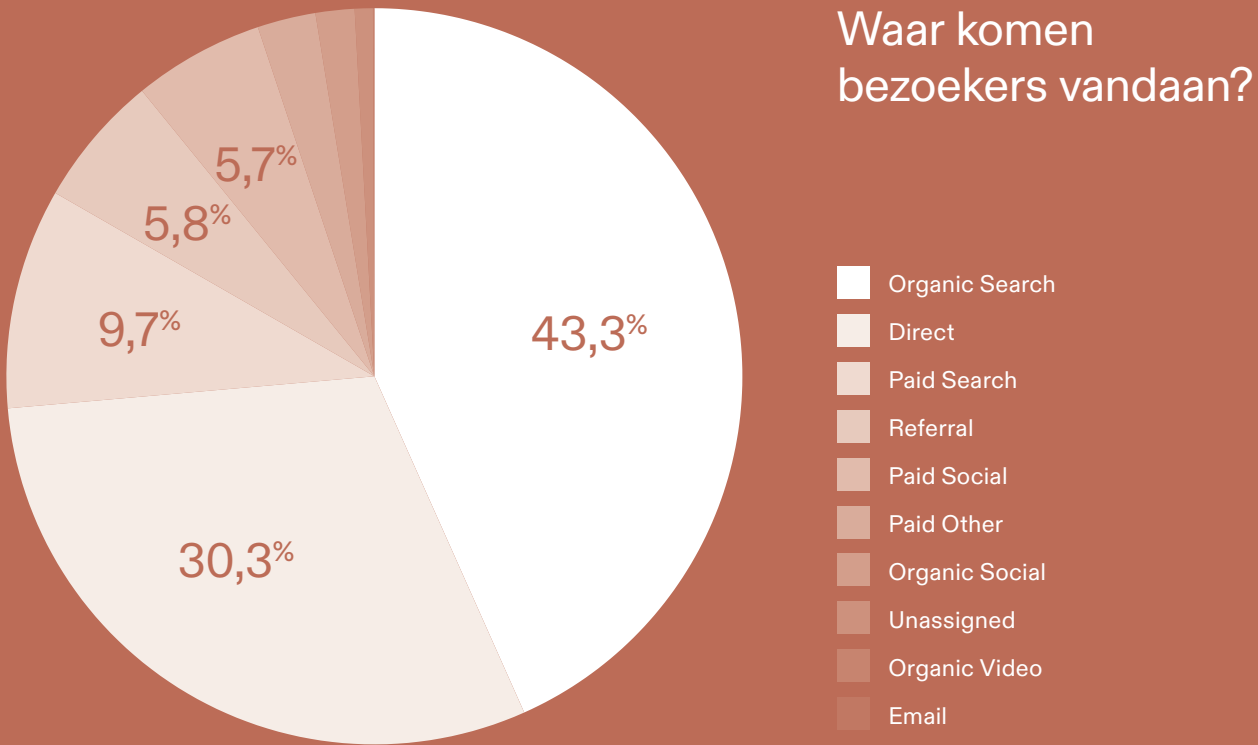
Betere kwaliteit bezoekers

De verbeterde kwaliteit van het zoekverkeer blijkt ook uit de sterk gedaalde bouncepercentage. Bezoekers blijven langer op de site en klikken vaker door. Vooral op de website van de Akerk is dit goed zichtbaar: daar daalde het bouncepercentage met maar liefst 62%. Niet alleen nam het aantal bezoekers toe, maar vooral de relevantie en betrokkenheid ervan.

Zie tabel pagina 50+51.

Websites

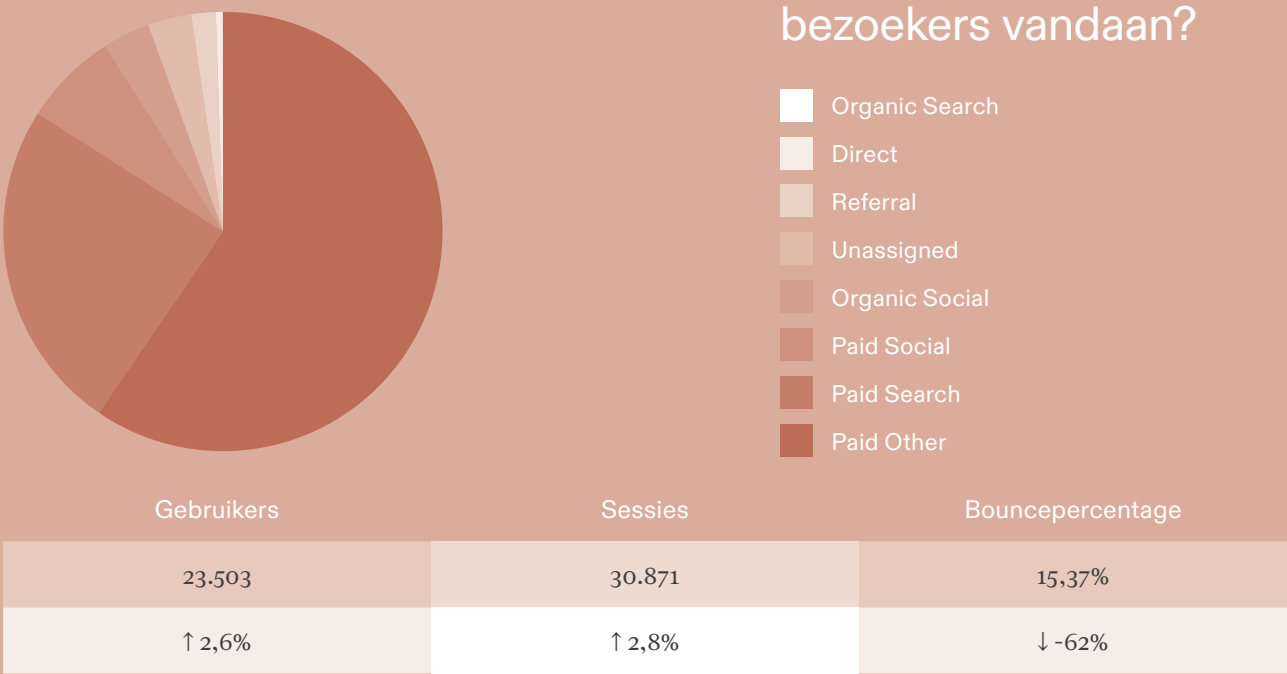
Groninger Kerken

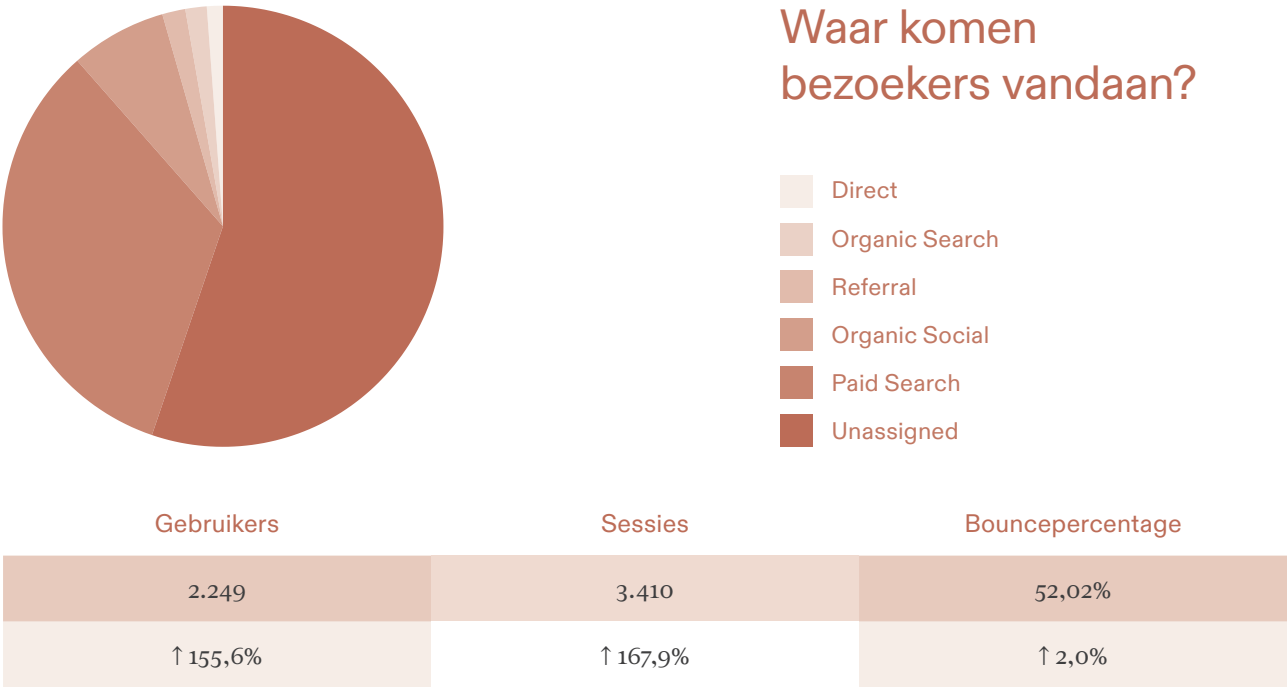
Gebruikers	Sessies	Bouncepercentage
41.877	61.546	39,24%
↑ 109,5%	↑ 116,1%	↓ -13,8%

Ingevulde donateurs formulieren	Downloads donateurs brochure	Bekijken webwinkel
142	16	1.810

Akerk

Schoolkerk

Social media	Groninger Kerken	Schoolkerk	Akerk
Facebook	4.369 volgers (-8)	87 (+3)	229 (+57)
Instagram	2016 volgers (+533)	407 (+40)	1366 (+550)
LinkedIn	1.742 volgers (+252)	n.v.t.	n.v.t.*
X	beëindigd	beëindigd	beëindigd

**Projectleider Akerk deelt vanuit functie Akerk content*

Nieuwsbrieven	Groninger Kerken	Schoolkerk	Akerk
Abonnees	6.474	429	i.o.

Donateurscampagne 2024

Publiekscampagnes en acties

Donateurscampagne: Blijf je verwonderen

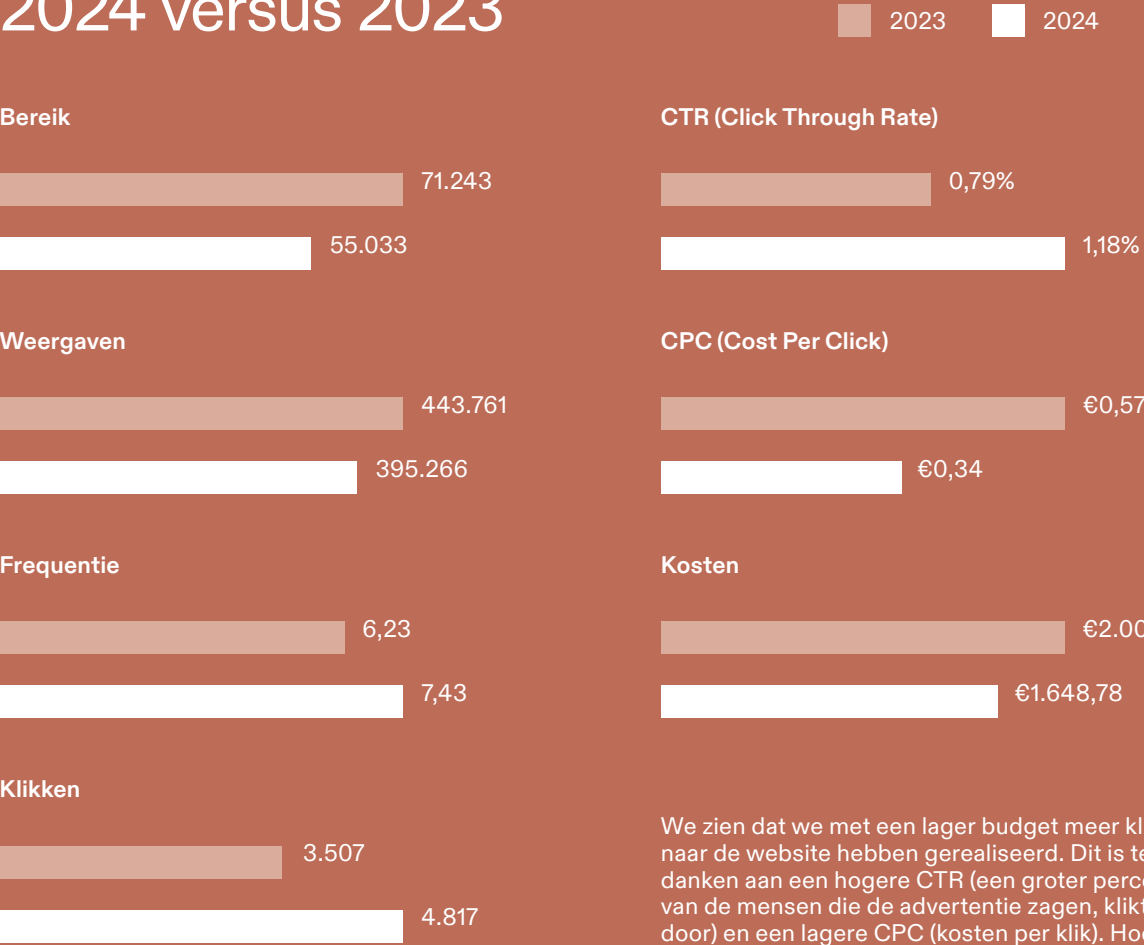
In de winter voerden we een brede publiekscampagne met de vertrouwde slogan ‘Blijf je verwonderen’. Via abriposters door de hele provincie, advertenties in landelijke en regionale kranten én online storytelling lieten we zien hoe verwondering en erfgoed samenkomen in onze kerken.

De campagne maakte gebruik van een mix van vertrouwde gezichten, professionele modellen en een nieuw, jong model. Daarmee benadrukten we dat onze kerken openstaan voor iedereen, ongeacht leeftijd

of achtergrond. Deze aanpak vergrootte niet alleen onze zichtbaarheid, maar droeg ook aantoonbaar bij aan het werven van nieuwe donateurs. De slogan weerspiegelt bovendien onze manier van werken: door onszelf te blijven verwonderen, blijven we openstaan voor nieuwe perspectieven en innovatieve vormen van erfgoedbeheer.

Het aantal ingevulde donateursformulieren bleef redelijk stabiel, met een duidelijke piek aan het eind van het jaar. In de periode 12 december 2024 t/m 11 februari 2025 ontvingen we 46 donaties via de website, tegenover 33 in dezelfde periode een jaar eerder – een stijging van 39,4%. Deze groei is toe te schrijven aan de campagne.

Donateurscampagne 2024 versus 2023

We zien dat we met een lager budget meer klikken naar de website hebben gerealiseerd. Dit is te danken aan een hogere CTR (een groter percentage van de mensen die de advertentie zagen, klikte door) en een lagere CPC (kosten per klik). Hoewel we via Meta iets minder mensen hebben bereikt, is de kwaliteit van de bereikte groep duidelijk toegenomen.

Actie Kerkbehoud Noordbroek

Onder de noemer Actie Kerkbehoud vragen wij elk speciale aandacht voor het belangrijke werk van onze organisatie. Er zijn altijd projecten die nét dat extra steuntje kunnen gebruiken. In 2024 richtten we ons op de restauratie van de prachtige gewelbschilderingen in Noordbroek. De actie leidde tot een concrete opbrengst van €12.250 én versterkte het bewustzijn over de kwetsbaarheid van ons religieus erfgoed, vooral in kleinere dorpen.

Vooruitblik 2025

Lancering nieuwe website

Tot voor kort draaiden onze websites op verschillende systemen en een verouderd CMS. In 2024 kozen we voor een integrale vernieuwing.

Het beheer werd ondergebracht bij Slash2, dat al eerder de websites van de Akerk en de Schoolkerk ontwikkelde. Eind 2024 kregen zij de opdracht om een nieuwe, gebruiksvriendelijke website te realiseren voor groningenkerken.nl.

In 2025 staat de lancering van deze vernieuwde website centraal. De site moet niet alleen onze informatievoorziening verbeteren, maar ook onze identiteit als erfgoedorganisatie visueel en inhoudelijk versterken. Met een overzichtelijk ontwerp, duidelijke navigatie en meer ruimte voor verhalen wordt het voor bezoekers eenvoudiger om zich te verdiepen, zich te verbinden en bij te dragen aan ons werk.

Donateurswerving: de volgende generatie

De steun van donateurs is al decennialang een fundament onder het werk van Groninger Kerken. Veel van onze trouwe gevers zijn al jarenlang betrokken, maar we zien tegelijkertijd dat deze groep langzaam ouder wordt en dus daalt. Dit maakt de werving van een nieuwe, jongere generatie donateurs urgenter dan ooit.

Jongeren hechten vaak aan andere waarden en vormen van betrokkenheid. Ze geven liever aan concrete projecten, zoeken betekenis en impact, en voelen zich sneller aangesproken door persoonlijke verhalen en visuele campagnes. Dat vraagt om een andere manier van communiceren en werven dan we gewend zijn. In 2025 willen we hier sterker op inspelen. De toekomst van het religieus erfgoed is geen vanzelfsprekendheid — en juist daarin schuilt de kracht van de boodschap: je kunt nú het verschil maken.

Floating een installatie, speciaal gemaakt voor het hoogkoor van de Akerk door de Braziliaanse kunstenaar Janaina Mello Landini. Het werk is onderdeel van de expositie *Ciclotrama*

9 Personeel en organisatie

Op 13 mei 1969 werd de Groninger Kerken opgericht, in een periode waarin talrijke kerken werden bedreigd door ernstig en onaanvaardbaar verval. Dankzij het initiatief van een toegewijde en gemotiveerde groep mensen met een sterke betrokkenheid bij de kerken in Groningen, kwam de huidige stichting tot stand. Haar voornaamste doel is het behoud van deze kerken als waardevol religieus erfgoed.

Organisatie

Missie

Groninger Kerken heeft tot doel het in stand houden van historische kerkgebouwen in de provincie Groningen en het bevorderen van de belangstelling hiervoor.

Doel

De stichting tracht haar missie te verwezenlijken door:

- A. Het verwerven, bewaren, restaureren, beheren en ter bezichtiging stellen van monumentale kerken en hun bijgebouwen en terreinen in de ruimste zin;
- B. Het streven naar een gebruik van de gebouwen en de terreinen zoveel mogelijk in overeenstemming met hun aard;
- C. Het nemen van initiatieven op het gebied van adviezen, voorlichting, publicatie en het leggen van contact met bezitters van bouwwerken en terreinen sub a bedoeld;
- D. Alle andere middelen, welke tot bevordering van dat doel leiden.

Visie

Groninger Kerken zet zich in voor het behoud van de monumentale Groninger kerken en hun omgeving,

zowel op materieel als functioneel gebied. Hierbij staat een duurzame benadering van zowel het gebouw als de mens centraal, waarbij steeds meer nadruk wordt gelegd op het bevorderen van een harmonieuze relatie tussen beide. Naast het behoud van deze historisch waardevolle gebouwen, bevordert de stichting ook hun openstelling voor het publiek, waarbij ze opnieuw worden ingezet als plekken van ontmoeting en bezinning. Hierbij wordt speciale aandacht besteed aan de beleving van de omgeving en biodiversiteit. Bovendien streeft de stichting naar het vergroten van de belangstelling voor dit unieke erfgoed, om zo de waarde ervan te onderstrepen en te behouden voor toekomstige generaties.

Meerjarenbeleidsplan 2025–2028

In dit jaarverslag rapporteren en evalueren we op basis van het in 2020 vastgestelde beleidsplan 2021–2024 Bakens van betekenis. In dit beleidsplan zijn de missie, visie en ambities voor die periode vastgesteld.

Eind 2024 is het beleidsplan 2025–2028 vastgesteld. Hierin hebben we uiteengezet wat we de komende jaren gaan doen. Belangrijkste missie blijft het naleven van de doelstellingen van de stichting. Het beleidsplan is te raadplegen op groningerkerken.nl

Kernpunten uit het meerjarenbeleidsplan 2025-2028

- Actief inzetten op behoud en beheer van het erfgoed van Groninger Kerken;
- Behoud van groen erfgoed en bijdragen aan vergroting van biodiversiteit en verduurzaming;
- Balans tussen energie-efficiëntie, kostenefficiëntie en behoud van monumentale waarden en nadrukkelijker bij overheden agenderen van nieuwe schaderisico's die voortvloeien uit klimaatverandering en beleid;
- Permanente openstelling van alle kerken. Gebruik nadrukkelijk verbinden aan de rol van kerk als 'bakens van betekenis';
- Uitwerking van de toeristische verbinding *Stapstenen* in het ommeland, waarbij zeven doorbestemde of in doorbestemming zijnde kerken als stapstenen fungeren met focus op natuur en landschap, architectuur of middeleeuwse plafondschilderingen;
- Samen met collega's gestalte geven aan Groninger Kerken Academie;
- Toegankelijkheid en laagdrempeligheid van ons erfgoed vergroten, doelgroepen nog beter leren kennen en bijdragen aan maatschappelijke dialoog, burgerschap en erfgoedwijsheid;
- Gerichte werving van vrijwilligers op basis van inventarisatie van toekomstige behoefte, in kaart brengen welke deskundigheidsbevordering nodig en gewenst is, formaliseren van scholingsaanbod en alle generaties nauwer bij herbestemming en gebruik van de kerken betrekken;
- Akerk nadrukkelijk promoten als gastvrije plek voor alle Groningers en als instelling laten uitgroeien tot vaste waarde in stedelijke culturele infrastructuur.

Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Diversiteit & Inclusie

Groninger Kerken onderschrijft de navolgende gedragscodes en richtlijnen uit de Erkenningsregeling Goede Doelen Nederland:

- De Code Goed Bestuur
- De Regeling beloning directeuren van goede doelen

De stichting hanteert een gedragscode voor het gebruik van de sociale media, de communicatie in het kader van de aardbevingsproblematiek en de databeveiliging.

De stichting continueert het werken volgens de drie codes: de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Diversiteit & Inclusie voor zover die op de stichting van toepassing zijn en een afspiegeling is van de samenleving in het gebied. Daarbij volgt de stichting bijvoorbeeld ook de richtlijnen van het Mondriaan Fonds ten aanzien van deze codes.

Statuten, reglementen en commissies

De stichting heeft in haar statuten en reglementen de verschillende taken en verantwoordelijkheden duidelijk gescheiden.

Er is een 'Reglement Raad van Toezicht Groninger Kerken' opgesteld waaraan de Raad in zijn geheel en elk individueel lid van de Raad moet voldoen. Jaarlijks evalueert de Raad van Toezicht zijn eigen functioneren evenals dat van de individuele leden en het functioneren van de directeur-bestuurder. De Raad vergadert minimaal vier keer per jaar. De Raad voorziet zelf in de invulling van zijn vacatures. Benoeming geschiedt voor een termijn van vier jaar en herbenoeming is mogelijk voor maximaal één periode van vier jaar. Aftreden geschiedt conform een rooster van aftreden.

De Raad van Toezicht kent twee commissies:

- De Selectie- en Remuneratiecommissie bestaande uit ten minste twee leden van de Raad van Toezicht, waaronder de voorzitter.
- De Auditcommissie bestaat uit ten minste twee leden van de Raad van Toezicht. De voorzitter van de Raad van Toezicht maakt geen deel uit van de Auditcommissie.

De Auditcommissie bereidt de besluitvorming over de (meerjaren)begroting en de jaarstukken voor en overlegt onder andere met de accountant.

De Beleggingscommissie adviseert de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht gevraagd en ongevraagd over het ontwikkelen en wijzigen ten aanzien van het beleggingsbeleid, evenals het rapporteren over de uitvoering van het vermogensbeheer. De Beleggingscommissie bestaat uit ten minste één lid van de Auditcommissie. Dit lid is toehoorder conform de rol als toezichthouder van de Raad van Toezicht. De vergaderingen worden tevens bijgewoond door de directeur-bestuurder.

De directeur-bestuurder opereert op basis van het door de Raad van Toezicht vastgestelde 'Reglement directeur-bestuurder Groninger Kerken', meerjarenbeleidsplan 2025-2028 met meerjarenbegroting en de jaarlijks geactualiseerde begrotingen en jaarstukken. De directeur-bestuurder legt door middel van het jaarverslag en de jaarrekening verantwoording af over het gevoerde beleid.

De directeur-bestuurder is belast met het bepalen van het algemeen dagelijks beleid van de stichting en besturen van de onderneming(en) van de stichting en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van

de doelstellingen, de strategie, het verkrijgen van de noodzakelijke middelen en de prestaties van de onderneming(en) van de stichting, alsmede voor het naleven van de wet- en regelgeving. De directeur-bestuurder is tevens belast met het bepalen van het beleid ten aanzien van de positie van de stichting en haar eigen rol waar het gelieerde entiteiten betreft.

Beleid Directiebezoldiging

Groninger Kerken heeft het directiebezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was op 16 januari 2025.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning voor de directie volgt Groninger Kerken de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Groninger Kerken vond plaats door de Selectie- en Remuneratiecommissie van de Groninger Kerken. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 430 punten.

Bezoldiging ten opzichte van geldende maxima

Voor de toetsing aan de geldende maxima worden de werkelijke jaarinkomens en totale bezoldiging van de directie uitgedrukt in 1 fte voor 12 maanden. Het jaarinkomen voor de directeur-bestuurder, Patty Wageman, bedroeg € 124.643 en de totale bezoldiging bedroeg € 146.836.

Het jaarinkomen van de individuele directieleden (in loondienst) blijft binnen het maximum van € 144.154 volgens de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties.

Ook het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/ bijtellingen, de pensioenlasten, de pensioencompensatie en de overige beloningen op termijn samen, blijven binnen het in de regeling opgenomen maximum van € 178.751 per jaar.

Effectiviteit en efficiency van bestedingen

Met het door de Raad van Toezicht vastgestelde meerjarenbeleidsplan 2025-2028, de meerjarenbegroting en de daaruit voortvloeiende jaarlijkse werkplannen en begrotingen geeft de directeur-bestuurder richting aan de doelstellingen van de stichting.

Het monitoren en evalueren van de uitvoering van activiteiten en processen vindt plaats door een kritische beoordeling van de tussentijdse (voortgang)rapportages van de directeur-bestuurder en het jaarverslag.

De administratieve organisatie en interne controle worden jaarlijks getoetst door de accountant. Periodiek worden de procedures geactualiseerd.

Omgang met belanghebbenden

Groninger Kerken streeft naar een open relatie met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in vrijwilligers en betaalde arbeidskrachten, donateurs, schenkers, relaties, bedrijven, overheden, huurders, bewoners en omwonenden, bezoekers, kerkelijke, culturele en maatschappelijke (erfgoed)organisaties en andere betrokkenen. De inhoud en de kwaliteit van de verstrekte informatie vanuit de centrale organisatie wordt door de directeur-bestuurder gewaarborgd. De coördinator PR en Communicatie is verantwoordelijk voor het stroomlijnen en optimaliseren van de interne en externe communicatie.

De specifieke doelgroepen worden geïnformeerd door middel van diverse communicatiemiddelen zoals het tijdschrift GK, het jaarverslag, folders, publicaties, digitale nieuwsbrieven, persberichten, de website en de sociale media en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden.

Het communicatiebeleid is vastgelegd in het meerjaren-beleidsplan 2025-2028. Het communicatiebeleid is erop gericht om een optimale relatie te hebben met belanghebbenden en hen gericht te informeren over belangen, ontwikkelingen en de besteding van de ontvangen gelden.

Groninger Kerken beschikt over een vastgelegde procedure om eventuele klachten correct af te handelen. Daarnaast heeft Groninger Kerken een code voor het gebruik van de sociale media, de communicatie in het kader van de aardbevingsproblematiek en de databeveiliging.

Bedrijfsnoodplan en RI&E

Hoewel Groninger Kerken een RI&E heeft opgesteld is het van belang deze te actualiseren. Dat geldt ook voor een bedrijfsnoodplan. Hoewel dit aan de voorkant is georganiseerd, is het belangrijk om te weten wie welke actie onderneemt als er daadwerkelijk iets gebeurt. Het verbeteren van het bedrijfsnoodplan kan ervoor zorgen dat de stichting goed voorbereid is en adequaat kan reageren in geval van een crisis. Beide onderdelen ten aanzien van de veiligheid en risicoanalyse van de organisatie staan op de agenda om in 2025 te worden aangepakt.

Personeel

In- en uitdiensttreding

De omvang van de personeelsformatie van de Groninger Kerken (exclusief medewerkers die werkzaam zijn op basis van een overeenkomst van opdracht) is tamelijk stabiel te noemen en bedraagt aan het einde van het verslagjaar 16,83 fte.

De verwachting is dat de formatie gedurende 2025 een lichte stijging kent als gevolg van de toenemende activiteiten van de Groninger Kerken.

Opleiding

Als uiting van goed werkgeverschap biedt Groninger Kerken opleidingen aan wanneer hier behoefte aan is of wanneer dit wenselijk is voor de uitoefening van de functie. Ook is er ruimte om conferenties, lezingen en congressen bij te wonen, of om deel te nemen aan studiereizen. In 2024 namen verschillende medewerkers deel aan lezingen en cursussen die aansloten bij hun vakgebied of hun werkzaamheden ten goede kwamen.

De medewerker Educatie volgde een train-de-trainercursus voor de rondleidmethode *I ASK*, waarmee we al enkele jaren werken in onze rondleidingen en onderwijsprogramma’s. Hiermee kunnen we op termijn nieuwe docenten en vrijwilligers in de methode opleiden. Daarnaast bezocht de Coördinator Educatie de *International Summer School Youth and Heritage* in Bosnië-Herzegovina, waar zij kennis maakte met de complexe culturele geschiedenis van het land, organisaties die zich bezighouden met erfgoed in tijden van conflict, en workshops volgde in steenbewerken en houtsnijden.

Samen met de freelance docenten volgde zij tevens een cursus ter voorbereiding op het geven van debatlessen binnen het project *Weet wat je zegt*, evenals een training *Deep Democracy* in het kader van het nieuwe project *Feestmakers*.

De directeur-bestuurder, de coördinator Educatie en de bouwkundig projectleider Instandhouding namen deel aan de *FRH Conference 2024* in Krakau, met als thema *Religious Heritage in Transition: Challenges and Solutions*. Tijdens deze conferentie verzorgden zij ieder afzonderlijk een lezing over de thema’s *Climate Change and Adaptive Reuse*, *Craft Skills* en *Health and Wellbeing*.

Tot slot nam de medewerker bouwkundige Instandhouding via het Nationaal Restauratie Centrum deel aan een opleiding in kleurhistorisch onderzoek.

Thuiswerken

Thuiswerken is een vast onderdeel van de indeling van de werkweek van de medewerkers. Afhankelijk van de aanstelling en de functie van de medewerkers zal dit in meerdere of mindere mate mogelijk zijn en worden hierover per individu afspraken gemaakt. Een thuiswerkreglement is in 2024 door de Ondernemingsraad goedgekeurd en van kracht.

Ziekteverzuim

In 2024 was het ziekteverzuim binnen de organisatie opvallend laag: 3,3% in totaal. Hoewel het percentage beperkt bleef, betrof het met name langdurige ziektegevallen. In verband hiermee is er ondersteuning ingeschakeld van onze Arbodienst. Dankzij hun begeleiding konden we passende maatregelen treffen en bleef de impact op het werk beheersbaar.

Integriteit

Erkende goede doelenorganisaties, zoals Groninger Kerken, zijn verantwoordelijk voor hun handelen en werken voortdurend aan een integrale organisatiestructuur. Preventie is de eerste stap in integriteitsmanagement. Daarom heeft Groninger Kerken een gedragscode opgesteld, waarin de waarden, normen en de bijbehorende omgangsvormen zijn vastgelegd. Deze richtlijnen maken deel uit van ons *Beleid inzake ongewenste omgangsvormen, integriteit en klokkenluidersregeling*, dat op onze website te vinden is. Daarnaast beschikt Groninger Kerken over een klachtenregeling, die eveneens op de website is gepubliceerd.

In 2024 is binnen onze organisatie één melding gedaan van een integriteitsschending, in de vorm van ongewenst gedrag. Conform het vastgestelde protocol is hier direct en zorgvuldig op gereageerd. Door middel van hoor en wederhoor en het treffen van gerichte maatregelen is het incident aangepakt.

Verzuimoverzicht 2024

Totale verzuimpercentage

3,3%

Categorie	01-2024 t/m 12-2024
Gemiddeld aantal medewerkers	20,22
Gemiddelde FTE	16,63
Aantal werkdagen	4.358,17
Aantal verzuimdagen	144,93
Verzuimpercentage	3,33%
Aantal verzuimmeldingen	7
Aantal herstelmeldingen	7
Meldingsfrequentie	0,35
Gemiddelde verzuimduur	34,14

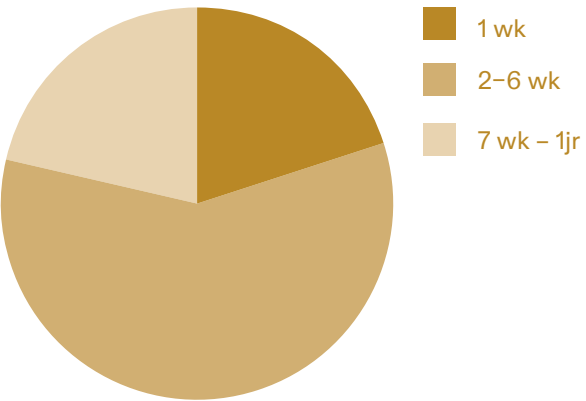
Daarnaast zijn organisatiebrede bijeenkomsten georganiseerd rondom omgangsvormen en samenwerking. Een deel van deze sessies vond plaats onder externe begeleiding. Zowel de Raad van Toezicht als de Ondernemingsraad waren hierbij actief betrokken.

Om de sociale veiligheid verder te versterken, is de bestaande toegang tot een externe vertrouwenspersoon uitgebreid met een tweede externe vertrouwenspersoon. In totaal hebben zes medewerkers hiervan gebruikgemaakt.

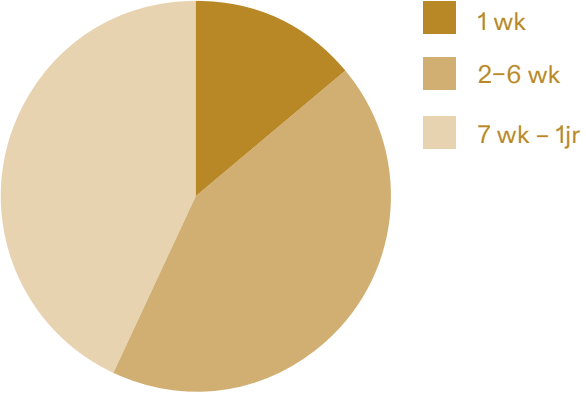
Ook in 2025 blijven we ons actief inzetten voor een veilige en respectvolle werkomgeving, met blijvende aandacht voor samenwerking en integriteitsbeleid.

Cursus omgangsvormen en ethisch handelen
Groninger Kerken is voornemens om vanaf 2025 jaarlijks een cursus over omgangsvormen aan te bieden voor haar

Duurklasse aan verzuimpercentage
Januari t/m december 2024

Lopende dossiers per duurklasse
Januari t/m december 2024

medewerkers en vrijwilligers. Het CBF-erkenning benadrukt het belang van dergelijke initiatieven, omdat het investeren in ethisch handelen door zowel de organisatie als haar medewerkers bijdraagt aan het waarborgen en vergroten van het vertrouwen in de goededoelensector.

In het jaarverslag wordt ook verantwoording afgelegd over hoe Groninger Kerken omgaat met integriteit bij medewerkers, vrijwilligers en anderen.

Interne communicatie

In 2024 is stevig ingezet op het verbeteren van de interne communicatie en samenwerking. We startten met de ontwikkeling van een nieuw intranet dat niet alleen bedoeld is voor het delen van informatie, maar ook medewerkers actief uitnodigt om zelf bij te dragen. Het platform moet uitgroeien tot een centrale plek

waar kennis, ervaringen en initiatieven samenkomen — een netwerk van binnenuit, geen zender van bovenaf. Ook de medewerkersbijeenkomsten kregen een nieuwe impuls. Deze vinden nu vaker plaats en bieden elke afdeling de ruimte om eigen thema’s, ideeën en successen te delen. Dit zorgt voor meer betrokkenheid, onderlinge samenhang en een beter begrip van elkaars werk.

Tegelijkertijd zijn de voorbereidingen gestart op een overstap naar een moderne, digitale werkomgeving. De eerste stappen richting werken in de Cloud zijn gezet. Dit traject moet zorgen voor meer flexibiliteit, betere bereikbaarheid en een toekomstbestendige manier van samenwerken — onafhankelijk van tijd of locatie.

Duurzaamheid binnen de organisatie

Duurzaamheid is een integraal onderdeel van het beleid en de organisatiecultuur van Groninger Kerken. Eind 2024 is de interne commissie Duurzaamheid opgericht. Deze commissie onderzoekt hoe wij als organisatie maatschappelijk verantwoord en toekomstbestendig kunnen omgaan met gebouw, mens en natuur. Daarbij richt de commissie zich niet alleen op technische verduurzaming van het erfgoed, maar ook op sociale en ecologische aspecten van duurzaamheid binnen de organisatie en haar omgeving.

Onze visie op duurzaamheid

Voor Groninger Kerken betekent duurzaamheid: toekomstgericht handelen met respect voor mens, gebouw en natuur. Deze visie sluit aan bij onze missie en het Meerjarenbeleidsplan 2025–2028.

Sociale duurzaamheid – de mens centraal

Sociale duurzaamheid draait om het versterken van de leefkwaliteit van mensen – nu en in de toekomst. Binnen de organisatie betekent dit dat we investeren in medewerkers, vrijwilligers en partners, en bijdragen aan sociale cohesie, inclusie, diversiteit, veiligheid en persoonlijke ontwikkeling.

- We willen deze waarden blijvend verankeren in onze werkcultuur, door onder meer:
- Het bevorderen van een gezond en veilig werkklimaat;
 - Het toegankelijk maken van locaties en activiteiten;
 - Het aangaan van verantwoorde samenwerkingen;
 - Het stimuleren van kansengelijkheid;
 - En actieve betrokkenheid bij maatschappelijke thema’s.

Zorg voor gebouwen – duurzaam erfgoedbeheer

Als beheerder van meer dan honderd historische kerkgebouwen hebben we de verantwoordelijkheid om deze op een toekomstgerichte manier te onderhouden.

We passen energiezuinige maatregelen toe, met respect voor de monumentale waarde. Waar mogelijk geven we kerken een nieuwe of aanvullende functie, zodat ze blijvend van betekenis zijn in de samenleving. Daarbij kiezen we voor circulair materiaalgebruik en zoeken we voortdurend naar innovatieve oplossingen die erfgoed en duurzaamheid verbinden.

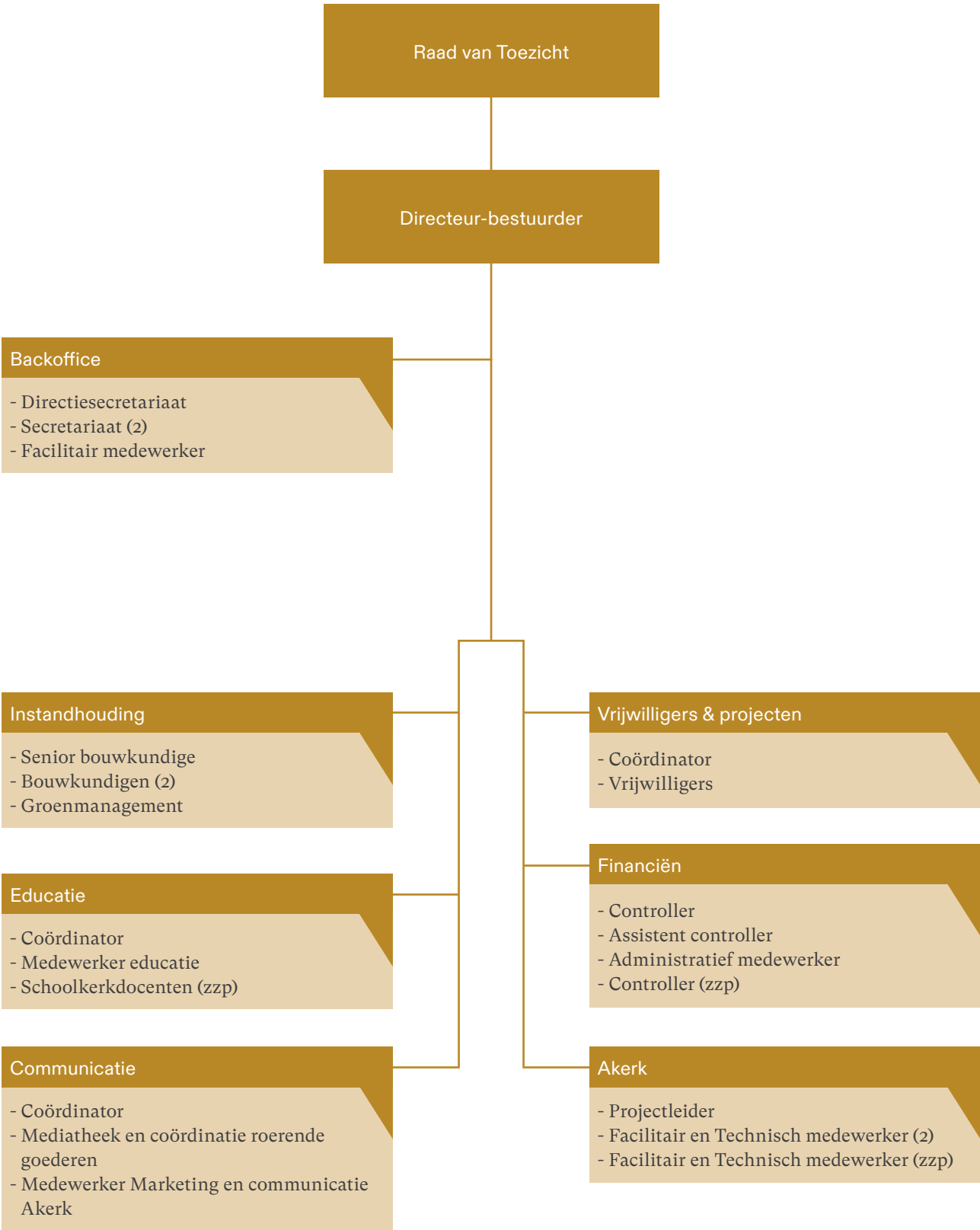
Natuur en omgeving – ecologische duurzaamheid

Ook onze ecologische voetafdruk nemen we serieus. Rondom kerken en begraafplaatsen zetten we in op het bevorderen van biodiversiteit. Bij evenementen en in de bedrijfsvoering proberen we de impact op het milieu te beperken en gaan we bewust om met energie en water.

Vooruitblik

In de komende jaren zal de commissie duurzaamheid concrete plannen ontwikkelen om deze thema’s verder te integreren in ons beleid en onze werkwijze. Daarbij gebruiken we een selectie uit de 17 Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties als kompas. Zo bouwen we aan een toekomst waarin kerk, gemeenschap en natuur in balans met elkaar kunnen voortbestaan.

↳ Een overzicht van onze medewerkers en de samenstelling van de verschillende commissies en organen in 2024 is te vinden in bijlage C achter in dit verslag.

Petruskerk Pieterburen

10 Ondernemingsraad

Werkklimaat

In 2024 heeft de Ondernemingsraad zich ingezet voor een beter werkklimaat en de naleving van het *Beleidsplan ongewenste omgangsvormen, integriteit en klokkenluidersregeling* binnen de personeelsorganisatie van Groninger Kerken. Op 30 mei organiseerde de Ondernemingsraad een medewerkersbijeenkomst over dit onderwerp. Tijdens deze bijeenkomst werd verslag gedaan van de acties die tussen februari en mei zijn ondernomen. Ook werd toegelicht welke rol de Ondernemingsraad speelt in de lopende processen en kregen medewerkers de gelegenheid om vragen te stellen.

De Ondernemingsraad heeft advies uitgebracht over de verbetering van het werkklimaat. Daarnaast vonden er twee formele overleggen met de directeur-bestuurder plaats ter voorbereiding op de teamsessies. Gezamenlijk is het programma voor deze sessies vormgegeven. Deze bijeenkomsten hebben bijgedragen aan een positief werkklimaat en zullen in 2025 in aangepaste vorm worden voortgezet.

Bereikbaarheidsdienst

In 2024 ontving de Ondernemingsraad een adviesaanvraag van de directie over de *Regeling Bereikbaarheidsdienst*. De Ondernemingsraad heeft deze regeling getoetst aan de cao Woondiensten en de beroepspraktijk. Na bespreking in twee vergaderingen zag de Ondernemingsraad geen bezwaren voor de stichting of het personeel. Daarom heeft zij de directie positief geadviseerd over de uitvoering van de regeling.

Verkiezingen

In 2024 traden vier leden uit de Ondernemingsraad terug en werden verkiezingen georganiseerd voor de samenstelling van een nieuwe raad. In september vond een medewerkersbijeenkomst plaats waarin de Ondernemingsraad uitleg gaf over zijn werkzaamheden en het belang ervan. Daarnaast werd met medewerkers gesproken over hun wensen en verwachtingen rondom personeelsvertegenwoordiging.

Tijdens deze bijeenkomst kondigde de Ondernemingsraad ook aan om het aantal leden terug te brengen naar drie, passend bij de organisatie en werkbaarder in de praktijk.

In oktober riep de Ondernemingsraad medewerkers op zich kandidaat te stellen voor de verkiezingen begin december. Vier medewerkers meldden zich aan. De Kiescommissie maakte medio december de uitslag bekend, waartegen geen bezwaar werd ingediend. Vanaf januari 2025 bestaat de Ondernemingsraad van Groninger Kerken uit Marius Breukink, Marcel van Santen en Marlies Voorma.

↳ Een overzicht van onze medewerkers en de samenstelling van de verschillende commissies en organen in 2024 is te vinden in bijlage C achter in dit verslag.

Platbuiklibel en korstmossen
op een grafsteen in Vierhuizen

11 Financiën

Groninger Kerken kan terugkijken op een financieel positief jaar. Ondanks internationale spanningen, klimaatverandering en schommelingen op de energiemarkt, zijn de beoogde beleggingsresultaten behaald.

Financiële resultaten en exploitatie
Kerncijfers 2024 (x1.000)

Categorie	Resultaat 2024
Totaal resultaat	€ 2.521
Beleggingsresultaat	€ 1.391
Eigen vermogen (ultimo 2024)	€ 26.048
Structurele inkomsten (provincie Groningen, donateurs)	€ 250

Het jaar werd afgesloten met een resultaat van € 2.520.526. Dit resultaat is grotendeels toe te schrijven aan het behaalde beleggingsrendement, dat eindigde op € 1.390.509.

Met dit resultaat hebben we niet alleen een solide financiële basis behouden, maar ook extra ruimte gecreëerd om te investeren in onze kerntaken: het behoud, herstel en herbestemmen van monumentale kerken in Groningen.

Risicomanagement
Net als in voorgaande jaren hanteert de Raad van Toezicht bij de meerjarenplanning van de Groninger Kerken een begroting met een niet-sluitende exploitatie. Mocht zich daadwerkelijk een tekort voordoen, dan wordt dit gedekt uit de eigen reserves.

Gezien de gezonde reservepositie is de continuïteit daardoor niet direct in gevaar.

De resultaten over 2024 laten zien dat we weer op het pre-coronaniveau functioneren. Naast beleggingsopbrengsten dragen vooral ruimhartige schenkingen en legaten bij aan deze positieve resultaten. Zo houden we ons vermogen op peil.

CBF-Erkenning
Het CBF-Erkenning, uitgegeven door toezichthouder CBF, is een erkenning voor goede doelen die voldoen aan strenge kwaliteitseisen. De erkenning garandeert dat een organisatie bijdraagt aan een betere wereld, zorgvuldig omgaat met donaties, verantwoording aflegt en onafhankelijk wordt gecontroleerd. De eisen verschillen per organisatiegrootte.

Dankzij de erkenning kunnen donateurs makkelijker kiezen voor een Erkend Goed Doel, omdat het transparantie en betrouwbaarheid biedt. Elk jaar evalueren we de voortgang met het CBF-bureau.

Het CBF-Erkenningspaspoort geeft op een overzichtelijke en neutrale manier inzicht in een Erkend Goed Doel. Het bevat zowel kwalitatieve informatie over doelstellingen en activiteiten als door het CBF gevalideerde financiële kengetallen.

Benieuwd naar alle cijfers?
Bekijk het CBF-Erkenningspaspoort op cbf.nl/organisaties/groninger-kerken.

Fondsen en Legaten

In 2024 zijn er geen nieuwe Fondsen op Naam opgericht. Wel ontving Groninger Kerken nalatenschappen en legaten ter waarde van € 1.877.368.

Donateurs

Het aantal donateurs is in 2024 gedaald naar 5.810. Deze terugloop hangt deels samen met de vergrijzing binnen de achterban en natuurlijk verloop. Tegelijkertijd onderstreept dit het belang van blijvende inspanningen om nieuwe generaties te betrekken bij het behoud van ons erfgoed.

Dienstverlening: Vereniging Beheer Monumentale Kerken (VBMK)

Groninger Kerken ondersteunt de VBMK door het voeren van de ledenadministratie. Daarnaast maakt de directeur-bestuurder deel uit van het VBMK-bestuur.

Beleggingscommissie

De jaarlijkse bijdrage van € 500.000 uit het beheerde vermogen van Groninger Kerken aan de uitvoerende organisatie is essentieel om de exploitatiebegroting sluitend te krijgen en vormt een van de kernprioriteiten van het vermogensbeheer. Naast het waarborgen van deze jaarlijkse onttrekking, richt het beleid zich op het in stand houden van het vermogen, waarbij rekening wordt gehouden met inflatie. Daarnaast krijgt de verduurzaming van de beleggingsportefeuille een steeds prominentere rol binnen het beleid, in lijn met de ambitie om maatschappelijk verantwoord te investeren.

De omvang van de bijdrage, de hoge inflatie van de afgelopen jaren en de verwachte lagere rendementen op duurzamere beleggingen beïnvloeden het hoofddoel om het vermogen op peil te houden. Ondanks een positief beleggingsresultaat van 7,57% volstond het niet om ons beleggingsdoel van vermogensbehoud, gecorrigeerd voor inflatie en onttrekkingen, op dit deel van het vermogen te realiseren.

Vermogensbeheer

In 2021 is besloten het belegde vermogen niet langer door één externe partij te laten beheren, maar dit onder te brengen bij twee externe vermogensbeheerders. Beide partijen werken binnen dezelfde beleidskaders, maar hebben de vrijheid om eigen beleggingskeuzes te maken. Dit kan leiden tot verschillen in rendementen tussen de vermogensbeheerders. De Beleggingscommissie beschouwt deze aanpak als een positieve ontwikkeling, omdat het een extra vorm van risicospreiding toevoegt en bijdraagt aan een stabielere ontwikkeling van het totale beleggingsresultaat.

Zoals verwacht hebben beide vermogensbeheerders onderscheidende rendementen behaald. Dit verschil is grotendeels toe te schrijven aan de samenstelling van de portefeuilles: de ene beheerder presteert beter ten opzichte van de benchmark bij stijgende markten, terwijl de andere beheerder beter lijkt te presteren bij dalende markten. Deze trend sluit aan bij de resultaten van de afgelopen jaren. Op dit moment ziet de Beleggingscommissie geen aanleiding om wijzigingen aan te brengen in de samenstelling van het vermogensbeheer.

Beleggingsbeleid

In 2024 heeft Groninger Kerken concrete stappen gezet om haar ambitie om duurzamer te beleggen verder vorm te geven. Dit is onder meer gerealiseerd door te investeren in partijen die voldoen aan de criteria van SFDR artikel 8.

Deze stap markeert een belangrijke ontwikkeling in de verduurzaming van de beleggingsportefeuille, waarbij het streven is om een balans te vinden tussen het behoud van rendement en het hanteren van een aanvaardbaar risiconiveau.

Tevens is er in 2024 onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om de huidige SFDR artikel 8-compliance verder te verbeteren. Uit dit onderzoek blijkt dat verdere verduurzaming, naast enkele praktische uitdagingen, naar verwachting gepaard zal gaan met een lager rendement. Hoewel de exacte impact moeilijk te kwantificeren is, is het duidelijk dat verdere verduurzaming op dit moment niet haalbaar is. Dit is mede ingegeven door het grote belang van de vermogensopbrengsten voor de jaarlijkse exploitatie van de organisatie.

De Beleggingscommissie blijft zich inzetten voor een verantwoorde en toekomstbestendige beleggingsstrategie, waarbij duurzaamheid en financiële stabiliteit hand in hand gaan. Op basis van de huidige inzichten en omstandigheden wordt de focus de komende periode gelegd op het behoud van de reeds behaalde verduurzamingswinsten, terwijl tegelijkertijd wordt gewerkt aan het optimaliseren van de balans tussen rendement, risico en duurzaamheid.

Verwachtingen

De afgelopen jaren zijn gekenmerkt door grote schommelingen in beleggingsresultaten, met zowel aanzienlijke winsten als verliezen. De huidige geopolitieke situatie heeft de onzekerheid over toekomstige rendementen verder vergroot. Hoewel voorspellingen over beleggingsresultaten altijd met onzekerheid gepaard gaan, is deze onzekerheid door de huidige ontwikkelingen nog groter geworden. Daarom stelt de Beleggingscommissie vooralsnog geen wijzigingen voor in het beleggingsbeleid, met uitzondering van een kleine precisering in de belegging in vastrentende waarden.

↳ Een overzicht van onze medewerkers en de samenstelling van de verschillende commissies en organen in 2024 is te vinden in bijlage C achter in dit verslag.

Risicomanagement

Voor de komende meerjarenbeleidsplanperiode heeft de Raad van Toezicht goedgekeurd om uit de gaan van een niet-sluitende begroting. Wanneer een tekort zich daadwerkelijk voordoet, kan dit enig jaar worden gedekt uit de eigen reserves.

Beleggingsbeleid en inzicht in de vermogensrisico's Effecten

De effectenportefeuilles, met daarin belegd de vermogens van Groninger Kerken, de diverse stichtingen en fondsen op naam, worden door ING Private Banking en sinds mei 2021 door Optimix beheerd. Deze verschillende effectenportefeuilles worden als één beleggingsportefeuille beheerd. Dit geldt ook voor de bij de verschillende portefeuilles behorende liquiditeiten. Toerekening van het beleggingsresultaat aan de verschillende stichtingen gebeurt naar rato van de inbrengwaarde van de betreffende portefeuilles.

In januari 2005 is voor het eerst het beleggingsbeleid van de stichting vastgelegd en wordt sindsdien jaarlijks door de Raad van Toezicht geëvalueerd en opnieuw vastgesteld.

Doelstelling

Het beleggingsbeleid van de Groninger Kerken is erop gericht om de volgende doelstellingen te realiseren:

- de instandhouding van de waarde van de afzonderlijke vermogens van de stichtingen, gecorrigeerd voor inflatie conform de richtlijnen van deze fondsen dan wel hun oprichters;
- voldoen aan de voorwaarden van het CBF-keurmerk;
- inhoud geven aan een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid waarbij bewust rekening wordt gehouden met financiële, sociale, governance en milieu-overwegingen. Met name worden uitgesloten beleggingen in de porno- en wapenindustrie alsmede industrieën die gebruik maken van kinderarbeid.
- de vermogensbeheerders hebben de opdracht uitsluitend te beleggen in artikel 8 'lichtgroen' van de SFDR.

Strategische mix, bandbreedtes, benchmarks, restricties

Vastrentende waarden

Indien de debiteur door een downgrading niet meer aan de BBB/BAA-rating voldoet, moet de positie binnen 6 maanden worden afgewikkeld. De investering per debiteur mag niet meer bedragen dan 5% van het totaal geïnvesteerde bedrag in bedrijfsobligaties. De 5%-limiet moet worden gezien als een indicatie voor de beheerder. Als deze limiet wordt overschreden, hoeft niet onmiddellijk tot verkoop te worden overgegaan om weer binnen de limiet te komen. Als een debiteur zowel in de aandelen- als de obligatieportefeuille voorkomt, dan moet de aandelenpositie worden meegenomen in de berekening van de 5%-limiet.

Zakelijke waarden

Indien een debiteur door een downgrading niet meer aan de minimale rating van BBB voldoet, dan moet deze positie binnen 6 maanden worden afgewikkeld.

Rapportage

De vermogensbeheerders rapporteren op kwartaalbasis aan de beleggingscommissie. Viermaal per jaar lichten de beheerders de performance van de portefeuille toe op basis van de ontwikkelingen op de financiële markten. Gezien de verschillen tussen onze portefeuille en de samenstelling van de benchmarks, wordt hiermee niet de performance van de vermogensbeheerders getoetst, maar de beleidskeuzes die door de beleggingscommissie zijn voorgesteld.

Onroerend goed

De beleggingen in onroerend goed betreffen woningen en pastorieën, verkregen als deel van de overnamesom, dan wel uit een nalatenschap. De objecten worden als beleggingsobject aangehouden en tegen marktconforme condities verhuurd.

Beleggingsstatuut Groninger Kerken vanaf januari 2024

Strategische mix, bandbreedtes, benchmarks, restricties

Vermogenscategorie	Strategische mix	Onderverdeling per categorie		Bandbreedte	Benchmarks	Restricties
Vastrentende waarden (incl. liquiditeiten)	55%			45%-65%		Uitsluitend in € (geen valutarisico)
		Liquiditeiten		€ 500.000 - € 250.000		≈ Jaarlijkse cashflow (negatieve rente voorkomen)
			Strategische mix obligatie-portefeuille			Min. marktkap. van € 2 miljard per deb.
		Buffer AAA/AAA S&P of Moody's	20%	0%-50%	Bloomberg Barclays Pan Eur. Aggr. AAA total return	
		AA/AA S&P of Moody's	20%	15%-30%	Bloomberg Barclays Pan Eur. Aggr. A total return	
		A/A3 S&P of Moody's	20%	15%-30%		
		BBB/BAA S&P of Moody's	40%	20%-45%		Geen financials
High Yield, EMD				Max. 7%		Beleggings-fondsen ETF
Duration			Index gemiddelde	-/-3 jaar tot +/-5 jaar		
Zakelijke waarden	45%			35%-55%		
			Strategische mix zakelijke waarden			Min. marktkap. van € 2 miljard per ond., Min. rating BBB
		Ontwikkelde markten binnen Europa	70%	60%-80%	MSCI Eur. tot. return net div. reinvested	
		Ontwikkelde markten buiten Europa	30%	20%-40%	MSCI USA tot.return net div. reinvested (€)	VS, Canada, Japan, Australië, unhedged
		Financials		Max. 15%		Geen Zuid-Europese
Indirect vastgoed				Max. 5%	Geen	

Jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december 2024 en 31 december 2023 (na bestemming exploitatiesaldo)

	31-12-2024	31-12-2023
Activa		
Materiele vaste activa		
Gebouwen	114	112
Renovatie Remonstrantse kerk	674.555	784.042
Upgrading/uitbreiding Akerk	24.232	33.261
Noordaanbouw Akerk	13.393	15.186
Inventaris kerkgebouwen (inclusief kunstwerken)	p.m.	p.m.
Bedrijfsmiddelen	197.105	121.117
	909.399	953.718
Beleggingen		
Deposito's	17.113	17.113
Effecten	18.300.903	17.687.480
Onroerend goed	3.654.000	2.958.000
	21.972.016	20.662.593
Vorraden	3.252	3.573
Vorderingen		
- Debiteuren	45.826	444.466
- Omzetbelasting	0	2.048
- Overige vorderingen	1.969.812	1.312.684
- Overlopende activa	119.010	34.324
	2.134.648	1.793.522
Liquide middelen	2.441.349	1.570.571
	27.460.664	24.983.978

	31-12-2024	31-12-2023
Passiva		
Reserves en fondsen		
Continuïteitsreserve per 1 januari	950.254	690.254
Toevoeging continuïteitsreserve	0	260.000
Onttrekking continuïteitsreserve	0	0
Saldo continuïteitsreserve per 31 december	950.254	950.254
Reserve als bron van inkomsten per 1 januari	12.892.810	13.728.842
Mutatie reserve als bron van inkomsten	192.005	-836.032
Saldo reserve als bron van inkomsten per 31 december	13.084.814	12.892.810
Vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen	525.060	612.570
Reserve waardeverschillen effecten	1.096.161	809.048
Bestemmingsreserves	8.451.122	6.444.825
Saldo per 31 december	24.107.411	21.709.507
Bestemmingsfondsen door derden bepaald	1.940.846	1.818.224
Totaal eigen vermogen	26.048.257	23.527.731
Langlopende schulden		
Direct dienstbaar aan de doelstelling		
Lening T.M Eliens	45.000	52.500
	45.000	52.500
Kortlopende schulden		
- Crediteuren	356.752	577.622
- Onderhanden projecten	409.316	546.941
- Overlopende passiva	601.339	222.235
- Overlopende passiva geconsolideerd	0	56.948
	1.367.407	1.403.746
	27.460.665	24.983.978

	Begroting 2024	Realisatie 2024	Realisatie 2023	Begroting 2025
Baten				
Particulieren	1.002.500	2.381.537	2.341.826	1.376.750
Bedrijven	148.500	11.857	225.068	282.000
Subsidies overheden	1.749.400	4.650.538	1.205.453	1.722.400
Verbonden organisaties	0	0	0	0
Andere organisaties zonder winstoogmerk	1.249.500	976.433	1.088.381	1.208.333
Som van de geworven baten	4.149.900	8.020.365	4.860.728	4.589.483
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	0	681.081	0	0
Overige baten	0	696.000	0	150.000
Saldo van baten en lasten beleggingen	1.000.000	1.390.509	1.628.237	925.000
Totaal baten	5.149.900	10.787.955	6.488.965	5.664.483
Lasten				
Besteed aan de doelstellingen				
Instandhouding	4.033.562	6.108.970	3.654.873	4.229.387
Promotie	1.557.201	1.658.152	1.659.351	1.651.359
Totaal besteed aan de doelstellingen	5.590.763	7.767.122	5.314.224	5.880.746
Kosten werving baten				
Kosten eigen fondsenwerving	98.788	172.060	34.650	85.155
Kosten tijdschrift	95.000	107.491	90.424	95.000
Totaal kosten werving baten	193.788	279.551	125.074	180.155
Beheer en administratie				
Kosten beheer en administratie	480.750	358.381	410.953	433.100
Som der lasten	6.265.300	8.405.054	5.850.251	6.494.000
Saldo baten en lasten uit exploitatie	-1.115.400	2.382.901	638.714	-829.517
Mutatie onderhanden projecten	0	137.625	-924.670	0
Saldo van baten en lasten	-1.115.400	2.520.526	-285.956	-829.517
Mutatie bestemmingsfondsen door derden bepaald	0	-122.622	-27.000	0
Mutatie bestemmingsreserves	-500.000	-2.006.297	369.320	-500.000
Mutatie reserve waardeverschillen	0	-287.113	-809.048	0
Mutatie vrij besteedbaar	87.510	87.510	87.510	87.510
Mutatie continuïteitsreserve	0	0	-260.000	0
Mutatie reserve als bron van inkomsten	1.527.890	192.005	925.174	1.242.007
	1.115.400	-2.520.526	285.956	829.517

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Doelstelling (artikel 1 en 2 van de statuten)

De Stichting Oude Groninger Kerken is gevestigd in Groningen. De Stichting stelt zich ten doel het instandhouden van historische kerkgebouwen in de provincie Groningen en het bevorderen van belangstelling ervoor. De Stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:

- het verwerven, bewaren, restaureren, beheren en ter bezichtiging stellen van monumentale kerken en hun bijgebouwen en terreinen in de ruimste zin;
- het streven naar een gebruik van de gebouwen en de terreinen zoveel mogelijk in overeenstemming met hun aard;
- het nemen van initiatieven op het gebied van adviezen, voorlichting, publicatie en het leggen van contact met bezitters van bouwwerken en terreinen zoals in sub a bedoeld;
- alle andere middelen, welke tot bevordering van dat doel leiden.

Consolidatie

De jaarrekening bestaat uit:

- geconsolideerde balans per ultimo boekjaar, met de vergelijkende cijfers van het vorig verslagjaar;
- geconsolideerde Staat van baten en lasten over het boekjaar, met vergelijkende cijfers van het vorig verslagjaar;
- toelichting op de balans en de staat van baten en lasten;
- enkelvoudige balansen per ultimo boekjaar;
- enkelvoudige Staten van baten en lasten over het jaar het boekjaar;
- overige gegevens.

De geconsolideerde cijfers betreft de Stichting Oude Groninger Kerken (GK) en de aan haar gelieerde stichtingen, zijnde de Stichting Der Aa-kerk Groningen (SDAK), de Stichting Tempel-Zwartsenberg Fonds (STZ), de Stichting Willemsen-Ritzema van Ikema (SWRI), de Stichting Dr. P.H. Wijkfonds (SWF), de Stichting Van Tuikwerd Fonds (SVTF), de Stichting Het Groninger Klokken- en Orgelfonds (SKOF), de Stichting Freerk J. Veldman (SFJ), de Stichting Ausema-de Jong Fonds (SADJF).

Alle bovengenoemde deelnemingen zijn volledig onderdeel van GK. Intercompany-transacties, intercompany-winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen de stichtingen worden voor zover van toepassing geëlimineerd.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslagperiode van een jaar. Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

Transacties in vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum.

Aanpassing beginvermogen

In het boekjaar 2024 is er een tweetal aanpassingen geconstateerd, welke zijn gecorrigeerd op het beginvermogen, omdat de oorzaak van het ontstaan in eerdere boekjaren heeft plaatsgevonden:

- Te hoog verantwoorde te vorderen subsidies
De te hoog verantwoorde subsidies betreffen te hoog verantwoorde vorderingen welke correctie ten laste van het resultaat over boekjaar 2023 is gebracht, ad € 570.934, als gevolg ven een presentatiefout.
- Te hoog verantwoorde schuld interne rekening-courant
De te hoog verantwoorde schuld interne rekening-courant is ten gunste van het resultaat over boekjaar 2023 gebracht, ad € 229.493, als gevolg van een onjuiste saldering.

Per saldo is een bedrag van € 341.441 ten laste van het resultaat over 2023 gebracht en hiermee gecorrigeerd op het beginvermogen van 1-1-2024.

Continuïteit

De stichting is, financieel, in zeer beperkte mate afhankelijk van publieksinkomsten uit activiteiten. Desalniettemin zijn deze activiteiten minstens zo belangrijk omdat ze een ideële waarde vertegenwoordigen. De stichting kent een gezonde vermogens- en liquiditeitspositie. Hierdoor heeft zij in 2024 aan al haar financiële verplichtingen voldaan. Zoals het er nu naar uitziert, kan de stichting in 2025 een volledig activiteitenprogramma uitvoeren waardoor de continuïteit ten aanzien van de liquiditeit en het vermogen niet in gevaar zal komen.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Financiële instrumenten

De stichting maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de stichting blootstellen aan renterisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's. Deze betreffen financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van de Groninger Kerken is opgemaakt conform de Richtlijn Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende Instellingen en de Richtlijnen van het CBF.

De jaarrekening is opgesteld op basis van continuïteit.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd volgens het kostprijsmodel.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Stelselwijziging

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Activa

Materiele vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

De aangewende investeringssubsidies worden zichtbaar in mindering gebracht op de boekwaarde van de materiële vaste activa (verbouwingen en restauraties). Kosten voor periodiek onderhoud worden ten laste gebracht van het resultaat op het moment dat deze zich voordoen.

Gebouwen

De eigendommen van de stichting worden als onderdeel van het erfgoed en gezien het bijzondere karakter van deze activa gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, een symbolisch bedrag, voor zover het gebouwen betreft. Hierover wordt niet afgeschreven.

Restauratie Remonstrantse Kerk

Deze post betreft de uitgaven voor de restauratie van en de aanpassingen aan gebouw en interieur. Deze uitgaven worden in 25 jaar lineair afgeschreven.

Upgrading/uitbreiding Akerk en

Noordaanbouw Akerk

Deze post betreft de uitgaven voor diverse aanpassingen. Deze uitgaven worden in 10 tot 25 jaar lineair afgeschreven.

Inventaris kerkgebouwen (inclusief kunstwerken)

Tot de inventaris van de kerkgebouwen behoort naast meubilair vaak ook o.a. zilverwerk en bijbelboeken. Gezien de aard hiervan is een en ander pro memorie opgenomen, aangezien de verkrijgingsprijs nihil is.

Bedrijfsmiddelen in dienst van de bedrijfsuitoefening

Deze post betreft kantoorinventaris welke wordt gewaardeerd tegen aanschaffingskosten onder aftrek van jaarlijkse lineaire afschrijvingen op basis van een vast afschrijvingspercentage dat per post uiteen loopt van 10% tot 33,3%.

Beleggingen

Er wordt uitsluitend belegd in bij de beurs genoteerde aandelen waarbij gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen direct in de Staat van baten en lasten worden verantwoord. Aandelen en obligaties zijn gewaardeerd tegen marktwaarde gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Gebouwen, anders dan erfgoed worden opgenomen voor de marktwaarde. Als uitgangspunt wordt de laatst bekende WOZ-waarde aangehouden.

Indien de WOZ-waarde meer dan 10% afwijkt van de marktwaarde van de, in het taxatieverslag van de gemeente gebruikte, referentiegegevens, dan wordt de afwijking ten opzichte van de WOZ-waarde doorberekend in de waardering van het betreffende pand.

Vlottende activa

Voorraad verkoopartikelen

De voorraad wordt gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van een eventuele voorziening voor incourantheid.

Vorderingen op korte termijn en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde, verminderd met de vermoedelijk oninbare bedragen. Nalatenschappen worden opgenomen zodra de omvang bekend is. Tenzij anders vermeld hebben de vorderingen een looptijd van korter dan een jaar.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen die niet ter directe beschikking staan worden verwerkt onder de vorderingen. Liquide middelen die gedurende langer dan 12 maanden niet ter directe beschikking staan van de stichting worden verwerkt onder de financiële vaste activa.

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Onderhanden Werk

Jaaroverschrijdende activiteiten worden administratie-technisch projectmatig behandeld. De in een verslagjaar ontvangen baten en alle verrichte bestedingen worden in de Staat van baten en lasten verantwoord. Vervolgens worden deze baten en lasten overgeheveld naar de balanspost Onderhanden Werk. Tevens wordt in de balanspost meegenomen het deel van de organisatiekosten van de stichting dat vanwege de richtlijn van de Rijkdienst voor het Cultureel Erfgoed aan restauratieprojecten mag worden toegerekend. Een en ander betekent dat indien een project na administratief-financiële afwikkeling een saldo vertoont, dit saldo een direct effect heeft op het exploitatiesaldo van het betreffende jaar. De eventuele toekenning van de eigen bijdrage wordt in het verslagjaar verwerkt waarin de einddeclaratie is opgemaakt en ingediend.

Op het niveau van individuele projecten wordt ervoor gewaakt dat de cumulatieve bestedingen in een juiste verhouding staan tot de verrichte werkzaamheden, en overeenstemmen met de begroting. Afhankelijk van de aard van het saldo Onderhanden Werken wordt deze post opgenomen aan de actief- of de passiefzijde van de balans.

Passiva

Reserves en fondsen

Algemeen

Ons beleid is erop gericht om het vermogen te besteden in overeenstemming met de bestemming die die daaraan is gegeven bij het ontstaan van de baten. Reeds bij ontvangst van giften, donaties, schenkingen en overige baten wordt rekening gehouden met een eventuele bepaling van de bestemming aan specifieke projecten (bestemmingsreserve).

Continuïteitsreserve

Voor de bepaling van de hoogte van de continuïteitsreserve richten wij ons naar de richtlijn van de Vereniging voor Fondsenwervende Instellingen (VFI). De richtlijn staat een maximale reservering van 1,5 keer de kosten van de werkorganisatie toe. De kosten van de werkorganisatie bestaan uit: kosten eigen personeel, huisvestingskosten, bureau-kosten t.b.v. de eigen organisatie, bestuurskosten, kosten voor fondsenwerving en vaste kosten ten behoeve van de exploitatie eigen objecten. De stichting houdt een reserve aan voor een half jaar. Deze hoogte wordt ingeschat ten behoeve voor een eventuele herstructurering van de organisatie. De continuïteitsreserve wordt eens in de drie jaren beoordeeld en indien nodig aangepast. De volgende beoordeling vindt plaats in boekjaar 2026.

Reserve als bron van inkomsten

Voor zover het vrij besteedbaar vermogen niet bestaat uit de eerder in deze toelichting beschreven reserves, vormt dit vermogen de tegenhanger van het deel van de beleggingen dat niet geoormerkt is vanwege een van deze reserves, dan wel vanwege de bestemmingsreserves door derden bepaald. Deze beleggingen worden duurzaam aangehouden teneinde hieruit structureel inkomsten te verwerven ten behoeve van met name de instandhoudingdoelstelling van de Groninger Kerken. Het betreffende deel van het vermogen wordt aangeduid als Reserve als bron van inkomsten. Het grootste deel van het vrij besteedbaar vermogen van de Groninger Kerken en het gehele vrij besteedbare vermogen van STZ, SWRI, SWF, SKOF, SADJF en SVTF behoort tot deze reserve. De stichting wenst een minimale omvang van het Eigen Vermogen aan te houden van 200k per kerk, los van het overig bezit van de organisatie. Het overgrote deel van het Eigen Vermogen wordt gevormd door de Reserve als bron van Inkomsten.

Reserve vrij besteedbaar

ten behoeve van activa bedrijfsmiddelen

Ten behoeve van de restauratie en de benodigde aanpassingen aan de Remonstrantse Kerk is geput uit de Reserve als bron van inkomsten van STZ. Het betreffende bedrag is vervolgens verantwoord onder de Reserve vrij besteedbaar ten behoeve van activa bedrijfsmiddelen. Dit bedrag vormt derhalve de tegenhanger van een deel van de post Materiële vaste activa - Direct dienstbaar aan de doelstelling op de balans. De onder deze post opgenomen uitgaven voor de restauratie van en de aanpassingen aan de Remonstrantse Kerk worden over een periode van 25 jaar afgeschreven.

Reserve waardeverschillen effecten

Deze reserve bestaat uit het positieve verschil in waarde tussen de aanschafwaarde en de waarde ultimo verslagjaar van de aandelen die als belegging worden aangehouden.
De reserve wordt opgevoerd indien deze waarde hoger is dan de aanschafwaarde van het totaal.

Bestemmingsreserves

Deze bestemde reserves zijn opgebouwd uit:

- nalatenschappen en schenkingen verkregen middelen ten behoeve van restauraties en onderhoud van specifieke objecten;
- bij overname van objecten ontvangen overdrachtsommen, bestemd voor het betreffende object;
- giften en nalatenschappen verkregen middelen ten behoeve van restauratie en onderhoud van inventaris;
- bij inventaris gaat het om specifieke objecten, waaronder orgels, luidklokken, uurwerken, banken, bijbels, zilverwerk etc.;
- een gift verkregen middelen ten behoeve van de promotieactiviteit erfgoededucatie;
- ten behoeve van het herstel van bevingsschade.

Aan de besteding van deze gelden is geen tijdsduur gekoppeld.

Bestemmingsfondsen door derden bepaald

Dit betreft door derden verstrekte middelen waarvan de bestemming door de verstrekker van de middelen dwingend is aangegeven.

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar worden aangeduid als langlopend. De langlopende schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde van de schuld.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde en tenzij anders vermeld hebben ze een looptijd van korter dan een jaar.

Grondslagen voor de resultatenbepaling

Algemeen

Baten worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Voor giften en nalatenschappen betekent dit dat ze in aanmerking worden genomen in het jaar waarin ze worden ontvangen i.c. de aard en omvang duidelijk zijn. Bestedingen worden verantwoord in het jaar waarin de verplichting wordt aangegaan. Subsidies en particuliere bijdragen worden in het jaar van afrekening verantwoord.

Pensioenen

Groninger Kerken heeft voor haar werknemers een pensioenregeling. Werknemers die hiervan gebruik maken, hebben bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat is gebaseerd op het gemiddeld verdiende loon, berekend over de jaren dat de werknemer pensioen heeft opgebouwd bij Groninger Kerken. De verplichtingen die uit deze rechten voortvloeien zijn ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds voor Woningcorporaties. Groninger Kerken betaalt hiervoor premies waarvan ⅔ deel door de werkgever wordt betaald en ⅓ deel door de werknemer. De pensioenrechten worden jaarlijks geïndexeerd, indien en voor zover de dekkingsgraad van het pensioenfonds dit toelaat.

Naar de stand van ultimo boekjaar is de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds 129% (2023= 131,5%). (bron: website www.spw.nl).

Giften

Giften worden gewaardeerd tegen de reële waarde (voor zover te bepalen) in de staat van baten en lasten.

Winkel

In de winkel zijn artikelen te koop die rechtstreeks te maken hebben met de doelstellingen waar de organisatie voor staat. Voor de verkoop wordt gebruik gemaakt van o.a. onze website, stands bij activiteiten en de winkel aan huis.

Uitvoeringskosten eigen organisatie

Beheer en administratie

De kosten beheer en administratie worden gevormd door de kosten die de organisatie maakt in het kader van de (interne) beheersing en administratievoering en welke niet kunnen worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

Aangezien de organisatie zowel fondsen werft als zelf besteedt is er geen onderscheid te maken ten aanzien van kosten beheer en administratie. De organisatie werkt met een uitgebreid urenregistratiesysteem,

waarin alle uren worden toegeschreven aan de diverse bestedingsactiviteiten. Dit betreft enkel bestedingsactiviteiten in het kader van de doelstellingen.

Algemeen

De toerekening van de uitvoeringskosten eigen organisatie aan de doelstellingen geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening wordt gehouden met de besteding van tijd en middelen aan de onderdelen.

Salarissen en sociale lasten

Het voltallig personeel is in dienst bij Groninger Kerken en valt onder de cao Woondiensten. De kosten worden intern doorberekend aan de verschillende doelstellingen van de stichting.

Fondsenwerving

In 2024 is het verhoudingspercentage van kosten ten opzichte van baten eigen fondsenwerving 3%. Voor het komende begrotingsjaar staat een percentage van 23%. Er wordt altijd zo behoudend mogelijk begroot ten aanzien van de verwachte opbrengsten, terwijl de kosten volledig worden meegenomen. In deze opbrengsten zijn niet meegenomen de bijdragen van fondsen ten behoeve van bestedingen in het kader van de doelstellingen, bijvoorbeeld restauratieprojecten.

Geldstromen

Als geldstromen zijn in hoofdzaak te onderscheiden de directe baten en bestedingen vanuit de restauratieprojecten, verkregen fondsen en de bestedingen ten behoeve van de instandhoudingactiviteiten. Daarnaast zijn te onderscheiden de bestedingen voor promotionele activiteiten, beleggingsopbrengsten en de baten en lasten vanuit de exploitatie van de objecten.

Bestedingspercentage middelen

De uitgaven aan de doelstellingen worden gerelateerd aan de totale baten (zie kengetallen).

Beheer en administratie

De kosten voor beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en de afdeling administratie, voor zover deze niet direct toegerekend kunnen worden aan de doelstellingen. Ze worden gerelateerd aan de totale lasten (zie kengetallen).

Realisatie versus begroting

Baten uit eigen fondswerving

De gerealiseerde baten uit eigen fondsenwerving vallen hoger uit dan begroot als gevolg van incidentele baten nalatenschappen.

Inkomsten eigen objecten

De gerealiseerde inkomsten uit eigen objecten liggen in lijn met 2023.

Resultaat beleggingen

Het gerealiseerde resultaat beleggingen is fors hoger uitgevallen dan begroot doch enigszins gedaald ten opzichte van 2023.

Diverse baten

De diverse baten vallen hoger uit als begroot en ten opzichte van 2023 als gevolg van degestegen waarde van de pastoriën.

Promotie

De gerealiseerde kosten promotie zijn overeenkomstig met hetgeen begroot en, inclusief de kosten van werving van baten, in lijn met 2023.

Kosten Beheer en Administratie

De daling van de kosten van Beheer en Administratie komt al gevolg van de toerekening van de gewerkte uren aan de doelstellingen.

Toelichting op de geconsolideerde balans

per 31 december 2024

Tenzij anders vermeld zijn de activa direct dienstbaar aan de doelstelling

Materiele vaste activa

Gebouwen

GK (zie ook bijlage A)

Groninger Kerken is eind 2024 eigenaar van 103 kerkgebouwen en 2 synagogen inclusief bijbehorende bouwwerken. Daarnaast bestaat haar bezit uit 9 torens en 63 kerkhoven.

SDAK

De Akerk is onbezwaard eigendom van de stichting Der Aa-kerk.

De Remonstrantse kerk te Groningen is in erfpacht bij SDAK. In 2005 is het gehele gebouw gerenoveerd. Daarnaast zijn aanpassingen in en rond het gebouw uitgevoerd ten behoeve van het beoogde gebruik van de kerk. Er is in 2008 nog een aantal uitgaven ten behoeve van verdere aanpassingen gedaan. De kosten van deze renovatie, benevens de aanpassingen ten behoeve van het gebruik, zullen in een periode van respectievelijk 20 en 25 jaar afgeschreven worden. De voor deze restauratie verkregen baten van fondsen en particulieren zijn op deze kosten in mindering worden gebracht.

	Aanschaf- waarde	Afschrijving t/m 2023	Afschrijving 2024	Boekwaarde 31-12-2024	
Gebouwen GK				113	
Gebouwen SDAK				1	ult. 2023
Totaal gebouwen				114	112
					ult. 2023
Renovatie Remonstrantse kerk (SDAK)	2.737.168	1.953.126	109.487	674.555	784.042
Upgrading/voorziening (SDAK)	209.406	176.145	9.029	24.232	33.261
Aanpassing noordaanbouw (SDAK)	44.835	29.649	1.793	13.393	15.186
	2.991.409	2.158.920	120.309	712.180	832.489
Inventaris kerkgebouwen incl. kunstwerken (Groninger Kerken)				p.m.	p.m.

Bedrijfsmiddelen in dienst van de bedrijfsvoering

De bedrijfsmiddelen kennen een afschrijvingsperiode van 3 tot 10 jaar.

Bedrijfsmiddelen SWRI

De SWRI heeft een aantal kunstwerken in haar bezit. Deze zijn ondergebracht bij de Gerrit van Houten Stichting op basis van een bruikleenovereenkomst.

	Aanschaf- waarde	Afschrijving t/m 2023	Afschrijving 2024	Boekwaarde 31-12-2024	
Bedrijfsmiddelen GK					
Inventaris t/m 2021	447.706	397.688	16.697	33.321	
Inventaris aanschaf 2022	115.287	0	7.673	107.614	
				140.935	
Bedrijfsmiddelen SDAK					
Inventaris Remonstrantse Kerk	287.200	287.200	0	0	
Inventaris Der Aa-kerk	98.277	61.503	7.682	29.092	
Inventaris overig	214.347	180.022	7.247	27.078	
	599.824	528.725	14.929	56.170	
					ult. 2023
Totaal bedrijfsmiddelen				197.105	121.117
					ult. 2023
Totaal materiele vaste activa				909.399	953.718

	Waarde 1-1-2024	Toename 2024	Afname 2024	Koerswaarde 31-12-2024	Waarde 31-12-2024
Beleggingen					
Deposito's					
GK	17.113	0	0	0	17.113
Effecten					
Obligaties					
GK	910.197	111.215	0	1.021.412	1.021.412
STZ	4.564.784	289.875	0	4.854.659	4.854.659
SWRI	2.535.381	132.585	0	2.667.966	2.667.966
SWF	352.925	42.162	0	395.087	395.087
SVTF	67.261	8.036	0	75.297	75.297
SKOF	398.949	47.660	0	446.609	446.609
Totaal obligaties	8.829.497	631.532	0	9.461.029	9.461.029
Aandelen					
GK	922.102	32.250	0	954.352	954.352
STZ	4.574.342	-38.412	0	4.535.930	4.535.930
SWRI	2.540.689	-47.887	0	2.492.802	2.492.802
SWF	353.664	15.484	0	369.148	369.148
SVTF	67.402	2.951	0	70.353	70.353
SKOF	399.784	17.503	0	417.287	417.287
Totaal aandelen	8.857.983	-18.110	0	8.839.873	8.839.873
Totaal effecten	17.687.480	613.423	0	18.300.903	18.300.903

Onroerend goed (GK)	Verkrijgings- waarde	WOZ waarde	Waardering 1-1-2024	Verkoop 2024	Herwaardering 2024	Waardering 31-12-2024
Pastorie te Onderdendam	263.000	318.000	424.000	0	33.000	457.000
Pastorie te Middelstum	249.000	261.000	401.000	0	62.000	463.000
Pastorie te Slochteren	220.000	259.000	292.000	0	146.000	438.000
Pastorie te Woltersum	221.000	250.000	287.000	0	41.000	328.000
Pastorie te Kiel-Windeweer	472.000	470.000	470.000	0	10.000	480.000
Pastorie te Oudeschans	122.000	183.000	205.000	0	6.000	211.000
Pastorie te Grijpskerk	150.000	171.000	223.000	0	4.000	227.000
Pastorie te Ulrum	215.000	279.000	325.000	0	32.000	357.000
Kroonpolder 1 te Drieborg	223.000	278.000	331.000	0	29.000	360.000
Rabinaatswoning Appingedam nr 8	262.000	262.000	0	0	262.000	262.000
Rabinaatswoning Groningen	71.000	71.000	0	0	71.000	71.000
Totaal onroerend goed	2.468.000	2.802.000	2.958.000	0	696.000	3.654.000

Flottende activa

Vorraden

Deze post betreft de voorraad tijdschriften, fietsroutes, cd's en eigen uitgaven van GK.

Deze voorraad staat direct in dienst van de doelstelling.

Vorderingen	GK 31-12-2024	SDAK 31-12-2024	Fondsen 31-12-2024	Totaal 31-12-2024	Totaal 31-12-2023
- Debiteuren	45.826	0	0	45.826	444.466
- Omzetbelasting	0	0	0	0	2.048
- Overige vorderingen	1.884.669	0	85.143	1.969.812	1.223.542
- Overlopende passiva	119.010	0	0	119.010	34.324
Totaal vorderingen				2.134.648	1.704.380

Er is geen voorziening getroffen voor oninbare vorderingen. Het grootste deel van de overige vorderingen betreft de nog te vorderen nalatenschappen. De vorderingen hebben een verwachte looptijd van < 1 jaar. De ervaring leert dat de afwikkeling van sommige nalatenschappen langer kan duren waardoor deze een looptijd kennen van > 1 jaar.

Liquide middelen

Liquide middelen Groninger Kerken

Bij de meeste kerkgebouwen van Groninger Kerken ('eigen objecten') zijn plaatselijke commissies actief.

Dit zijn vrijwilligers die het dagelijks beheer regelen. Deze commissies werken, evenals andere commissies van Groninger Kerken, onder verantwoordelijkheid van de kantoororganisatie van Groninger Kerken. De eindverantwoordelijkheid van het beheer over de liquide middelen ligt bij de directie van Groninger Kerken. Het directe beheer over de liquide middelen per plaatselijke commissie, ligt bij de desbetreffende plaatselijke commissie.

Direct beschikbare middelen

Kas	2.568	
Banken r.c.	407.192	
Banken kortlopende deposito's	732.516	
		1.142.276
Via commissies		
Kas/bank/giro gezamenlijke plaatselijke commissies	612.059	
Kas/bank/giro activiteitencommissie	220	
		612.279
		1.754.555
Liquide middelen SDAK		11.158
Liquide middelen Fondsen		675.636
Totaal liquide middelen		2.441.349

Onderhanden projecten GK

De financiering van de nog lopende projecten is gewaarborgd.

	Saldo 1-1-2024	Uitgaven 2024	Inkomsten 2024	Saldo 31-12-2024
Kerk en toren Spijk	-99.489	39.580	-42.028	-101.937
Herbestemming Obergum	59.234	12.865	-12.463	59.636
(Herbestemming) kerk Overschild	-532.029	2.989.559	-3.259.221	-801.691
Herbestemming Beerta	0	12.544	0	12.544
Orgel Harkstede	-49.249	63.839	0	14.590
Kerkinterieur en orgel Noordbroek	5.097	338.633	-31.490	312.240
Herbestemming kerk Onderdendam	43.853	0	0	43.853
Ziltepad	0	335.344	-341.027	-5.683
Orgel Den Andel	-3.884	64.621	-4.500	56.237
Orgel Niehove	-30.393	0	0	-30.393
Orgel Hornhuizen	-30.724	0	-4.250	-34.974
Gebouw Irene	-39.158	7.403	0	-31.755
Herbestemming DAK	29.748	0	0	29.748
Projecten in de Akerk	110.729	271.391	-315.090	67.030
Restauratie Interieur Godlinze	-30.000	83.676	-44.113	9.563
Toren Zeerijp	8.931	0	-17.000	-8.069
Feest! Garmerwolde	-28.482	0	0	-28.482
Museale inrichting en Mikwe Synagoge	18.518	0	-18.518	0
Kerkhof Garsthuizen	20.357	7.870	0	28.227
Totaal onderhanden projecten	-546.941			-409.316

	Saldo 1-1-2024	Mutatie 2024	Saldo 31-12-2024
Continuïteitsreserve			
Groninger Kerken	950.000	0	950.000
SDAK	254	0	254
Totaal continuïteitsreserve	950.254	0	950.254

Reserve als bron van inkomsten

Als gevolg van herstel van een materiele fout welke zijn oorzaak in eerdere boekjaren heeft, is het beginvermogen van het boekjaar 2024 gecorrigeerd. Dit betreft;

- Te hoog verantwoorde te vorderen subsidies
De te hoog verantwoorde subsidies betreffen te hoog verantwoorde vorderingen ad € 570.934, als gevolg ven een presentatiefout.
- Te hoog verantwoorde schuld interne rekening-courant
De te hoog verantwoorde schuld interne rekening-courant ad € 229.493 is ontstaan als gevolg van een onjuiste saldering.

Per saldo is een bedrag van € 341.441 ten laste van het resultaat over 2023 gebracht en gecorrigeerd op het beginvermogen van de Reserve als bron van inkomsten van 1-1-2024.

GK	374.911	20.144	395.055
STZ	7.807.542	98.518	7.906.059
SWRI	3.853.519	54.145	3.907.665
SWF	400.560	8.026	408.585
SVTF	52.029	1.536	53.565
SKOF	463.031	9.063	472.094
SFJ	0	573	573
SADJF	282.659	0	282.659
Aanpassing beginbalans	-341.441	0	-341.441
Totaal reserve als bron van inkomsten	12.892.810	192.005	13.084.814

Vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen

De bijdragen van de Stichting Tempel-Zwartsenbergfonds in de renovatie van en aanpassingen aan de Remonstrantse Kerk zijn hier verantwoord. Dit vermogen valt voor het eerst in 2006 in 25 jaar vrij ten behoeve van de dekking van de jaarlijkse afschrijvingen. Het betreft geen verplichting en het toenmalig bestuur heeft deze beperking bij aanvang aangebracht.

SDAK	612.570	87.510	525.060
Totaal vrij besteedbaar t.b.v. activa bedrijfsmiddelen	612.570	87.510	525.060

	Saldo 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo 31-12-2024
Reserve waardeverschillen				
GK	83.401	34.939	0	118.340
STZ	418.272	144.192	0	562.464
SWRI	232.317	76.795	0	309.112
SWF	32.339	13.436	0	45.775
SVTF	6.163	2.561	0	8.724
SKOF	36.556	15.190	0	51.746
Totaal reserve waardeverschillen	809.048	287.113	0	1.096.161

	Saldo 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo 31-12-2024
Bestemmingsreserves (Zie Bijlage B)				
Bestemde reserves voor objecten	4.283.380	160.394	0	4.443.774
Herwaarderingsreserve	2.017.800	696.000	0	2.713.800
Bestemde reserve voor inventaris	15.846	0	0	15.846
Bestemde reserve voor erfgoededucatie	21.370	0	0	21.370
Bestemde reserve kerkhoven	55.723	0	0	55.723
Bestemde reserve bevingsschade	0	1.165.714	0	1.165.714
Bestemde reserve Gouden Bomenfonds	50.706	0	15.811	34.895
Totaal bestemmingsreserves	6.444.825	2.022.108	15.811	8.451.122

VASTGESTELD VERMOGEN

Bestemmingsfondsen door derden bepaald

M.V.A. Dierckxfonds	880.627	0	0	880.627
Thesingefonds	12.713	0	0	12.713
Herstelfonds getroffen kerken	135.856	0	0	135.856
Fonds bouwkundig versterken	143.000	92.006	0	235.006
Swarts-Jansema Fonds	75.433	7.675	2.262	80.846
Funerair Fonds Hugo C. Veerkamp	51.000	5.228	0	56.228
Van Wageningen Fonds	50.000	5.125	0	55.125
Schillhorn - Van Veen Fonds	90.360	21.194	0	111.554
Hoeksema Du Pui Fonds	379.235	37.769	44.113	372.891
Totaal bestemmingsreserves door derden bepaald	1.818.224	168.997	46.375	1.940.846

Ad. M.V.A. Dierckxfonds

De volgende voorwaarden zijn aan deze gift verbonden:

- 1. Het kapitaal wordt vastgezet op een depositorekening, waarvan de termijn wordt bepaald door het bestuur.
- 2. De revenuen van het kapitaal worden in eerste instantie gebruikt voor de restauratie van in oorsprong romaanse kerken.
- 3. Elk jaar worden een concert en een lezing georganiseerd. Hier wordt jaarlijks een bedrag aan besteed.

Ad. Thesingefonds

Een proportioneel deel van de revenuen uit de beleggingen wordt aangewend ten behoeve van het kerkgebouw en het kerkhof te Thesinge.

Ad. Fonds bouwkundig versterken

Dit betreft een fonds vrij besteedbaar ten behoeve van de verduurzaming van tien aangewezen objecten.

Ad. Herstelfonds getroffen kerken

Dit betreft een fonds voor renovatie en restauratie van kerken in het aardbevingsgebied na schadeherstel.

Ad. Swarts-Jansema Fonds

Dit betreft een nalatenschap waarvan de revenuen ten gunste vallen aan cultuur-historische objecten in de gemeente Hoogezand-Sappemeer waaronder de Damkerk en de historische begraafplaats van Hoogezand.

Ad. Funerair Fonds Hugo C. Veerkamp

Dit betreft een door een particulier opgericht fonds voor de instandhouding van funerair erfgoed in de provincie Groningen.

Ad. Van Wageningen Fonds

Dit betreft een door een particulier fonds ten behoeve van de doelstelling van de Stichting; het instandhouden van religieus cultureel erfgoed in de Provincie Groningen en het wekken van belangstelling daarvoor.

Bovenstaand specifiek voor de kerken van Zeerijp en Marsum.

Schillhorn van Veen Fonds

Dit betreft een door een particulier opgericht fonds ten behoeve van beheer en behoud van de kerken en kerkorgels van de stichting in de gemeente Het Hogeland en het beheer en behoud van de Molukse kerk in Appingedam.

Ad. Hoeksema- Du Pui Fonds

Dit betreft een bestemde gift waarvan de opbrengsten uitsluitend worden toegewezen aan de instandhouding en het beheer van kerk en kerkhof te Godlinze. Aan deze gift is het recht van vruchtgebruik verbonden. Gedurende het boekjaar is hier geen gebruik van gemaakt.

Vreemd vermogen	Rente%	Saldo 1-1-2024	Opname 2024	Gift 2024	Saldo 31-12-2024
Langlopende schulden					
Direct dienstbaar aan de doelstelling					
T.M. Eliëns	0,00%	52.500	0	-7.500	45.000
Totaal langlopende schulden		52.500	0	-7.500	45.000

In 2021 is een renteloze lening verkregen van T.M. Eliëns. Deze lening heeft geen terugbetalingsverplichting en valt middels een jaarlijkse gift in 10 jaar vrij.

Kortlopende schulden	GK 31-12-2024	SDAK 31-12-2024	Fondsen 31-12-2024	Totaal 31-12-2024
- Crediteuren	341.124	1.278	14.352	356.753
- Onderhanden projecten	409.316	0	0	409.316
- Overlopende passiva	601.339	0	0	601.339
- Overlopende passiva geconsolideerd	0	0	0	0
Totaal kortlopende schulden				1.367.408

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Er zijn geen verplichtingen aangegaan die gevolgen hebben voor de exploitatie en de balanspositie van de Groninger Kerken.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

Geworven baten	Particulieren	Bedrijven	Subsidies overheden	Org.zonder winst- oogmerk	Baten als tegen- prestatie	Totaal 2024	Totaal 2023
Bijdragen van donateurs	211.942	0	0	0	0	211.942	216.258
Nalatenschappen	1.867.368	0	0	0	0	1.867.368	811.667
Giften	241.197	0	0	25.000	0	266.197	230.859
Baten winkel	0	0	0	0	322	322	2.479
Baten uit eigen fondsenwerving	2.320.507	0	0	25.000	322	2.345.829	1.261.263
Baten tijdschrift	8.514	11.857	0	0	0	20.371	17.564
Verhuurbaten (gebouwen en voorzieningen)	0	0	0	0	263.161	263.161	229.554
Bijdragen energie	30.406	0	0	0		30.406	12.351
Verkopen en overige activiteiten	10.000	0	0	0	236.321	246.321	265.690
Rente	2.275	0	0	0		2.275	99
Klokluiden	0	0	0	0	3.857	3.857	4.043
Catering	0	0	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	49.029	49.029	87.474
Baten uit eigen objecten	42.681	0	0	0	552.368	595.049	599.211
Projecten instandhouding	0	0	3.554.618	493.008	0	4.047.626	1.252.860
Onderhoud	0	0	923.489	0	0	923.489	1.323.088
Personeel	0	0	0	0	0	0	0
Promotie/erfgoededucatie/ digitalisering	0	0	0	0	0	0	0
Beheerssubsidies inclusief projectontwikkeling	0	0	172.431	0	0	172.431	159.360
Baten uit subsidies	0	0	4.650.538	493.008	0	5.143.546	2.735.308
Excursies/overige activiteiten	0	0	0	0	21.792	21.792	18.333
Overdrachtsommen	0	0	0	458.425	0	458.425	193.602
Dienstverlening aan derden	0	0	0	0	110.133	110.133	185.135
Beklemrechten	261	0	0	0	0	261	258
Festival Terug naar het Begin	0	0	0	0	0	0	0
Projecten Erfgoededucatie	0	0	0	0	-250	-250	4.252
Bijdragen restauratie- en overige projecten	0	0	0	0	0	0	0
Op hoogte gedacht	0	0	0	0	0	0	0
Herwaardering eigen panden	0	0	0	0	696.000	696.000	
Overige baten	9.574	0	0	0	-3.284	6.290	505.878
Diverse baten	9.835	0	0	458.425	824.391	1.292.651	907.458
Som van de geworden baten	2.381.537	11.857	4.650.538	976.433	1.377.081	9.397.446	5.520.804

De verantwoorde subsidies zijn besteed overeenkomstig het doel waarvoor ze verstrekt zijn. In de overheidssubsidies is onder 'Beheerssubsidies inclusief projectontwikkeling' een subsidie van de Provincie Groningen opgenomen ter hoogte van € 114.200 op basis van gemaakte prestatieafspraken.

Saldo baten en lasten uit beleggingen

Baten uit beleggingen

	Totaal 2024	Totaal 2023
Rente	161.592	114.574
Dividend	214.948	191.958
Koersverschillen	1.096.268	1.397.020
Correctie voorgaande jaren	-478	-458
	1.472.330	1.703.095

Lasten uit beleggingen

Kosten effecten	81.820	74.856
-----------------	--------	--------

Saldo baten en lasten uit beleggingen

	1.390.510	1.628.237
Totaal baten	10.787.956	7.149.040

Besteed aan doelstellingen

Instandhouding

Instandhouding gebouwen	3.476.382	0	837.500	4.313.882	2.500.000
Instandhouding orgels/luidklokken/uurwerken	136.584	0	0	136.584	30.000
Instandhouding terreinen	226.884	0	0	226.884	200.000
Exploitatie eigen objecten	643.711	142.394	0	786.104	526.550
Uitvoeringskosten eigen organisatie	645.515	0	0	645.515	777.011

Totaal Instandhouding

	5.129.076	142.394	837.500	6.108.970	4.033.561
Promotie					
Activiteiten inzake promotie en educatie	116.245	0	60.000	176.245	90.000
Exploitatie eigen objecten	699.251	0	0	699.251	169.500
Website	23.877	0	0	23.877	50.000
Erfgoededucatie/diverse projecten	47.885	0	0	47.885	412.000
Schoolkerk	8.875	0	0	8.875	10.000
Administratieve dienstverlening derden	61.008	0	0	61.008	60.863
Uitvoeringskosten eigen organisatie	641.011	0	0	641.011	764.839

Totaal Promotie

	1.598.152	0	60.000	1.658.152	1.557.202
--	-----------	---	--------	-----------	-----------

Kosten eigen fondsenwerving

T.b.v. donateurs

Directe verwervingskosten	0	0	0	0	60.000
Bankkosten, accepten, etc.	0	0	0	0	0
Wervingsacties	55.622	0	0	55.622	0
Kosten nalatenschappen	373	0	0	373	7.500
Kosten actie kerkbehoud	0	0	0	0	10.000
Kosten winkel	7.307	0	0	7.307	1.000

	63.302	0	0	63.302	78.500
--	--------	---	---	--------	--------

Uitvoeringskosten eigen org. fondsenwerving

Uitvoeringskosten eigen organisatie winkel	108.758	0	0	108.758	20.288
	0	0	0	0	-
	172.060	0	0	172.060	98.788

Uitvoeringskosten eigen organisatie Groninger Kerken	2024	2023
Personeelskosten		
Salariskosten	1.647.540	1.455.665
Personeelskosten via derden	<u>16.303</u>	<u>16.090</u>
	1.663.843	1.471.755
Aantal fte per ultimo boekjaar	16,83	17,33
Bestuurskosten		
Bestuurs- en vergaderkosten	2.092	3.916
Representatie	<u>3.153</u>	<u>9.232</u>
	5.245	13.148
Huisvestingskosten		
Schoonmaakkosten	25.652	24.789
Overig	<u>165.085</u>	<u>123.196</u>
	190.737	147.985
Organisatiekosten		
Telefoon	28.342	23.098
Kantoorbenodigdheden	21.164	19.365
Porti	18.823	8.118
Automatisering	125.775	116.205
Accountantskosten	31.937	20.389
Afschrijvingen	23.745	15.617
Bibliotheek en documentatiecentrum	13.356	19.040
Overig	<u>70.293</u>	<u>79.743</u>
	333.435	301.575
Totaal uitvoeringskosten eigen organisatie Groninger Kerken	<u>2.193.260</u>	<u>1.934.463</u>

Verantwoording directiebeloning 2024 Groninger Kerken

Directeur(en)	
Naam	P. Wageman
Functietype in de beloningsregeling	Directeur-bestuurder

Dienstverband	
Aard (looptijd)	Onbepaalde tijd
Uren	36
Parttime percentage	100%
Startdatum dit boekjaar	1-1-2024
Einddatum dit boekjaar	31-12-2024
Aantal maanden werkzaam in boekjaar	12

Bezoldiging bij parttimepercentage	
<i>Jaarinkomen bruto</i>	
Loon/salaris	113.352
Vakantiegeld	9.068
Vaste eindejaarsuitkering	2.223
Jubileum uitkering	
Uitbetaling niet opgenomen vakantiedagen	
Totaal jaarinkomen	124.643

Overige vergoedingen	
Belaste vergoedingen/bijtellingsen	2.961
Pensioenlasten werkgeversdeel	19.232
Pensioencompensatie	
Overige beloningen op termijn	
Uitkeringen beëindiging dienstverband	
Totale bezoldiging	146.836

Toelichting
De belastbare vergoeding betreft geheel het belastbare deel van de reiskostenvergoeding.

Bezoldiging bestuursleden
De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging voor hun werkzaamheden.
Er zijn geen leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders of rechtspersonen die in de consolidatie zijn betrokken.
Het totaal aan gedeclareerde onkosten van de leden van de Raad van Toezicht over 2024 bedraagt € 138 (2023: € 0).

Specificatie en verdeling van kosten naar bestemming

Bestemming	Doelstelling		Werving baten	Beheer en administratie	Totaal 2024	Totaal 2023
	Instandhouding	Promotie				
Personeelskosten	576.770	725.682	84.138	277.253	1.663.843	1.471.755
Bestuurskosten	1.733	2.411	256	845	5.245	13.148
Huisvestingskosten	63.022	87.660	9.290	30.612	190.736	147.985
Organisatiekosten	117.141	151.702	15.074	49.672	333.435	301.575
Kosten instandhouding	5.350.305	0	0	0	5.350.305	3.089.910
Kosten promotie en eigen fondsenwerving	0	861.490	0	0	861.490	1.055.370
Totaal	6.108.971	1.828.945	108.758	358.382	8.405.054	6.079.744

Verdeling uitvoeringskosten eigen organisatie SOGK
Aan de hand van de urenregistratie worden de uitvoeringskosten verdeeld over de bedrijfsonderdelen, -activiteiten.

Bestemming	Personeelskosten	Bestuurskosten	Huisvestingskosten	Organisatiekosten	Totaal 2024	Totaal 2023
Instandhouding	576.770	1.733	63.022	117.141	758.666	702.659
Promotie	725.682	2.411	87.660	151.702	967.455	796.546
Werving baten	84.138	256	9.325	15.038	108.757	24.305
Beheer en administratie	277.253	845	30.729	49.554	358.381	410.953
Totaal uitvoeringskosten eigen organisatie	1.663.843	5.245	190.736	333.435	2.193.260	1.934.463

Kengetallen	Groninger Kerken			
	2021	2022	2023	2024
(in aantallen)				
Donateurs	6.451	6.178	6.042	5.810
Objecten				
Kerken	97	100	101	103
Synagogen	2	2	2	2
Torens	9	9	9	9
Pastorieën	9	9	10	10
Werknemers (ultimo boekjaar)				
Aantal personen	19	19	22	21
Aantal in fulltime functies (36-uur)	15,56	15,83	17,33	16,83
(in euro's)				
Donaties	161.275	209.192	216.258	211.942
Tijdschrift	16.573	11.857	17.564	20.371
Besteding aan de doelstellingen excl. beleggingsresult.	107,87%	107,87%	100,42%	96,84%
Kosten eigen fondsenwerving	5,12%	7,26%	2,75%	2,75%
Kosten beheer en administratie	6,63%	5,47%	4,89%	4,26%

Gebouwen, orgels, luidklokken

	Saldo 1-1-2024	Mutatie 2024	Saldo 31-12-2024
Midwolde-grafmonument	73.166	0	73.166
Niehove	2.504	-368	2.136
Pieterburen	4.177	-1.270	2.907
Uitwierde	179.192	-510	178.682
Marum	1.421	-1.421	0
Hevekes	59.805	-68	59.737
Zuidwolde	0	47.886	47.886
Vierhuizen	2.664	-2.664	0
Overschild	49.999	0	49.999
Wehe	35.846	-729	35.117
Drieborg	183.600	0	183.600
Westernieland	16.206	-412	15.794
Eenrum	142.528	-5.115	137.413
Uithuizen	0	0	0
Tinallinge	30.405	-9.801	20.604
Synagoge Groningen	185.459	52.988	238.447
Oldehove kerk	2.575	-2.575	0
Baflø toren en kerk	150.650	-97	150.553
Westeremden gereformeerde kerk	26.256	-3.018	23.238
Ulrum hervormde kerk	47.888	-627	47.261
t Zandt toren en kerk	96.446	-11.759	84.687
Middelstum kerk	51.845	-6.856	44.989
Middelstum Carillon	35.095	0	35.095
Toornwerd toren	25.428	-409	25.019
Losdorp kerk en toren	11	-11	0
Spijk kerk en toren	33.177	-526	32.651
Uithuizermeeden	265.479	-7.565	257.914
Holwierde	22.221	-157	22.064
Bierum	147.678	-249	147.429
Termunten	99.710	-233	99.477
Midwolda	67.582	-2.986	64.596
Leermens	79.636	-38.738	40.898
Zeerijp	330.519	-174.115	156.404
Oude Pekela	0	0	0
Onderdendam	92.259	-56.913	35.346
Noordbroek	313.429	-7.908	305.521
Finsterwolde	74.746	-3.091	71.655
Meedhuizen	85.728	-5.739	79.989
Thesinge Gereformeerde kerk	0	0	0
Grootegast	49.481	-3.799	45.682
Slochteren	164.076	-1.219	162.857
Grijpskerk NH	178.569	-6.839	171.730
Loppersum	16.697	-3.999	12.698
Nieuwolda	73.243	-1.807	71.436
Doezum	288.626	-1.614	287.012
Kolham	67.651	-102	67.549
Middelstum Doopsgezind	72.400	-37.318	35.082
Noordlaren	114.835	-13.175	101.660
Zuidbroek	193.602	-3.178	190.424
Muntendam	0	242.304	242.304
Oldenzijl	0	226.196	226.196
Akerk (SDAK)	48.870	10.000	58.870

Totaal objecten	4.283.380	160.394	4.443.774
Roerende goederen	15.846	0	15.846
Educatieve activiteiten	21.370	0	21.370
Aardbevingsschade	0	1.165.714	1.165.714
Kerkhoven	55.723	0	55.723
Herwaarderingsreserve	2.017.800	696.000	2.713.800
Gouden bomenfonds	50.706	-15.811	34.895
	6.444.825	2.006.297	8.451.122

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring is toegevoegd aan de jaarstukken.

Bijlagen

A. Overzicht van onze rijksmonumentale kerken per 31 december 2024

Plaats	Kerk	Kerkhof	Toren	Pastorie	Verenigings-/ bijgebouw	Jaar van aanwinst
Adorp						1979
Appingedam – Molukse kerk		Terrein				2014
Appingedam - Synagoge		Terrein		Rabbinaats- woning		2010
Baflo		+				2013, 2015
Bedum - Gereformeerde Kerk		Terrein				2014
Beerta						2003
Bierum		+				2014
Breede		+				1992
Den Andel		+				2008
Den Ham						1978
Den Horn		Terrein				2011
Doezum		+				2020
Drieborg						2019
Eenum		+				1973
Eenrum		+				2008
Engelbert						2000
Feerwerd		+				1977
Fransum		+				1979
Finsterwolde						2016

Plaats	Kerk	Kerkhof	Toren	Pastorie	Verenigings-/ bijgebouw	Jaar van aanwinst
Garmerwolde		✝				2003
Garnwerd		✝				1973
Garsthuizen		✝				2013
Godlinze		✝				1979
Groningen – Akerk						1987
Groningen - Remonstrantse kerk		Terrein				2004
Groningen - Synagoge				Rabbinaats- woning		2009
Groote gast		✝				2018
Grijpskerk		✝				2019
Grijpskerk – Doopsgezinde kerk						1984
Harkstede						2017
Heveskes		✝				1996
Holwierde		✝				2014
Hornhuizen						1978
Kiel-Windeweer						1986
Klein Wetsinge		Terrein				1986
Kloosterburen						1975
Kolham		Terrein				2020
Krewerd		✝				1983
Kropswolde						2005
Leegkerk						1970
Leermens		✝				2015
Lettelbert						1977
Loppersum						2019
Losdorp		✝				2014

Plaats	Kerk	Kerkhof	Toren	Pastorie	Verenigings-/ bijgebouw	Jaar van aanwinst
Marsum		✝				1981
Marum						1994
Meedhuizen		✝				2017
Middelbert						1974
Middelstum		✝				2014
Middelstum – Doopsgezinde kerk		Terrein				2021
Midwolda		✝				2014
Midwolde						1971
Muntendam						2024
Niebert						1977
Niehove						1975
Niekerk (De Marne)		✝				2013
Nieuw-Beerta		✝				2003
Nieuw-Scheemda						1981
Nieuwolda						2020
Niezijl		✝				1999
Noordbroek		✝				2016
Noordlaren		✝				2021
Noordwijk		✝				1999
Nuis						2001
Oldehove		✝				2013
Onderdendam		Terrein				2015
Obergum		✝				1970
Oldenzijl		✝				2024
Oosternieland		✝				1981

Plaats	Kerk	Kerkhof	Toren	Pastorie	Verenigings-/ bijgebouw	Jaar van aanwinst
Oosterwijtwerd		✝				1979
Oostum		✝				1970
Oude Pekela						2015
Opwierde		✝				2003
Oudeschans		Terrein				1973
Overschild		Terrein				2002
Pieterburen		✝ Tuin				1981, 1998
Saaxumhuizen						1974
Sappemeer						2006
Scheemda		✝				2001
Slochteren		✝				2018
Solwerd		✝				1992
Spijk		✝				2014
Stitswerd						1973
Termunten		✝				2014
Thesinge		✝				1971
Thesinge - Gereformeerde Kerk		Terrein				2018
Tinallinge		✝				2010
Tolbert		✝				1977
Toornwerd		✝				2014
Uithuizen		✝				2010
Uithuizerveeden		✝				2022
Uitwierde						1971, 2022
Ulrum		✝				2013, 2019
Usquert						1977

Plaats	Kerk	Kerkhof	Toren	Pastorie	Verenigings-/ bijgebouw	Jaar van aanwinst
Vierhuizen		✝				2002
Visvliet		✝				1973
Wehe-den Hoorn		✝				1974
Westeremden		Terrein				1973, 2000
Westeremden - Gereformeerde Kerk		Terrein				2013
Westernieland		✝				2008
Westerwijtwerd		✝				1971
Wierhuizen		✝				2003
Wirdum		✝				1981
Wittewierum		✝				1977
Woltersum		✝ Terrein				1996, 2003
't Zandt		✝				2014, 2015
Zeerijp		✝				2015
Zuidbroek						2023
Zuidwolde		✝				1975
Zuurdijk		✝				1974

B. Raad van Toezicht: samenstelling, rooster van aftreden en profielschets

Samenstelling Raad van Toezicht

Riksta Zwart (1968), voorzitter

- Directeur-bestuurder N.V. Waterbedrijf Groningen

Nevenfuncties

- Voorzitter Kernteam Water in de Circulaire Economie (KWR)
- Voorzitter Koninklijk Nederlands Waternetwerk (KNW)
- Voorzitter Stichting Gebroeders Hessefonds
- Commissaris Toekenningenraad Goede Doelen Loterijen
- Commissaris Cogas N.V.
- Commissaris Friese Ontwikkelingsmaatschappij (FOM)
- Lid Innovatieraad Vechtstromen
- Bestuurslid Waterinnovatiefonds NWB
- Bestuurslid Eemsdelta Green
- Bestuurslid MOW|Museum de Oude Wolden
- Bestuurslid Stichting Het Hervormd Weeshuis Zwolle

Errit Bekkering (1962)

- Directeur-bestuurder Stichting Roemte

Nevenfuncties

- Lid Raad van Toezicht Stichting Cadanz Welzijn

Cor Kool (1982) (tot en met 28 mei 2024)

- Portefeuillemanager Strategisch Vastgoed, gemeente Groningen

Nevenfuncties

- Bestuurslid Vereniging Dierenambulance Groningen

Nelleke IJssennagger-van der Pluijm (1986)

- Directeur-bestuurder van de Fryske Akademy
- Bijzonder hoogleraar faculteit der Letteren, Rijksuniversiteit Groningen

Nevenfuncties

- Raad van Toezicht Stichting Nootstroom
- Bestuurslid Ritske Boelema Gasthuis

Lidmaatschappen

- Lid Club Diplomatique Fryslân
- Fellow of the Society of Antiquaries of London
- Lid Coordinating Committee International Sachsensymposium

Bert Scholtens (1959)

- Hoogleraar faculteit Economie en Bedrijfskunde, Rijksuniversiteit Groningen
- Professor of Finance, Business School van de University of Saint-Andrews

Ralph Steenbergen (1974)

- Eigenaar en directeur NESK

Nevenfuncties

- Lid Kerngroep Economisch Platform – Regio Groningen-Assen

Rooster van aftreden	Benoemd	Herbenoemd	Herbenoeming	Max. zittingsduur tot
Errit Bekkering	2019	2023	-	2027
Nelleke IJssennagger-van der Pluijm	2024	-	2028	2032
Cor Kool	2012	2016	2020	2024 (t/m 28 mei)
Bert Scholtens	2025	-	2029	2033
Ralph Steenbergen	2022	-	2026	2030
Riksta Zwart	2022	-	2026	2030

Profielschets Raad van Toezicht

Deze profielschets is opgesteld op basis van de statuten van de Groninger Kerken (‘de stichting’) en de relevante bepalingen uit de Governance Code Cultuur.

Groninger Kerken

De doelstelling van de stichting is het in stand houden van historische kerkgebouwen in de provincie Groningen en het bevorderen van belangstelling en gebruik ervan. Naast hun historische waarde vervullen deze kerken traditioneel een rol als ontmoetingsplaatsen. Om de interesse en het gebruik van de kerken te vergroten, voert Groninger Kerken een actief beleid op het gebied van publieksbereik en educatie.

Op dit moment beheert de stichting 103 kerken, 2 synagogen, 63 kerkhoven en 9 torens, en dit aantal blijft groeien. Deze Groninger kerken vertegenwoordigen vaak eeuwenoude architectonische schatten. Het werk van de stichting wordt uitgevoerd door een team van 21 medewerkers (16,83 fte), ondersteund door meer dan 600 vrijwilligers. Het kantoor van de stichting is gevestigd in de stad Groningen, in één van de kerken die zij beheert.

Als Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud (POM) ontvangt de stichting een SIM-subsidie, die ongeveer 60% van de kosten voor meerjarenonderhoud dekt. De overige 40% wordt door Groninger Kerken zelf opgebracht. Daarnaast heeft de stichting een culturele ANBI-status en beschikt zij over het CBF-Erkenning. Jaarlijks wordt de stichting door het CBF getoetst, terwijl de POM-status tweejaarlijks wordt geëvalueerd.

Omvang en samenstelling

De Raad van Toezicht (‘de Raad’) bestaat uit minimaal vijf en maximaal zeven leden. Gezien de omvang van de organisatie acht de Raad op dit moment vijf leden voldoende. De voornaamste taak van de Raad is toezicht houden op het beleid van de directeur-bestuurder en op de algemene gang van zaken binnen de stichting en de aan haar verbonden organisaties. Daarnaast staat de Raad de directeur-bestuurder bij met advies. Bij de samenstelling wordt gestreefd naar diversiteit in leeftijd, achtergrond en geslacht, evenals een sterke verankering in de Groningse en noordelijke gemeenschap. Kennis van de lokale werkcultuur en bekendheid met regionale belangen spelen hierbij een belangrijke rol. Bovendien wordt gezorgd voor een breed palet aan maatschappelijke en deskundige kennis.

De Raad is in staat om zijn taken, zoals vastgelegd in de wet, de statuten, de Governance Code Cultuur en andere relevante regelgeving, op verantwoorde wijze uit te voeren. Kennis en ervaring op het gebied van financiën, economie en marketing moeten evenwichtig verdeeld zijn binnen de Raad. Daarnaast is deskundigheid binnen de monumenten- en erfgoedsector van belang voor de specifieke werkzaamheden van de stichting.

Benoeming

De leden worden benoemd door de Raad zelf.

Onafhankelijkheid, deskundigheid en functioneren

Een goed functionerende Raad vereist dat zijn leden vrij en onpartijdig kunnen opereren. De samenstelling waarborgt dat zij zonder invloed van elkaar, de directeur-bestuurder of specifieke deelbelangen handelen. Bij de benoeming wordt erop toegezien dat er geen sprake is van belangenconflicten of verstrengeling van belangen. Leden van de Raad beschikken over een brede maatschappelijke visie en staan open voor ontwikkelingen binnen de sector en samenleving.

De leden van de Raad moeten in staat zijn om het beleid van de directeur-bestuurder en de algemene gang van zaken binnen de stichting tijdig en adequaat te beoordelen. Zij bieden advies en ondersteuning bij de beleidsvorming en uitvoering en spelen een stimulerende rol binnen de organisatie. In geval van afwezigheid van de directeur-bestuurder moeten zij in staat zijn passende maatregelen te nemen om de continuïteit van de stichting te waarborgen.

Bij de samenstelling van de Raad wordt rekening gehouden met expertise op de volgende gebieden:

- Erfgoed-, monumenten- en cultuursector (vereist voor de POM-status);
- Financiën en economie;
- Marketing;
- Juridische expertise;
- Management en organisatie;
- Vastgoedexpertise.

Het voorzitterschap is niet noodzakelijk gekoppeld aan een van deze deskundigheidsgebieden. De Raad is van mening dat in de huidige samenstelling de noodzakelijke expertise voldoende is vertegenwoordigd.

C. Overzicht van onze medewerkers en de samenstelling van de verschillende commissies en organen in 2024

Medewerkers	
Directie	
Patty Wageman	Directeur-bestuurder
	<i>Nevenfuncties</i>
	• Council Member Future for Religious Heritage • Bestuurslid Stichting Saskia Boddeke & Peter Greenaway Projects • Bestuurslid Stichting Hi-Lo • Penningmeester bestuur Stichting Khardzhiev • Lid Grote Kerken Overleg • Lid Raad van Toezicht Marketing Groningen • Penningmeester bestuur Vereniging Behoud Monumentale Kerken • Lid Raad van Advies Vereniging Groninger Monument Eigenaren • Lid ledenraad Donatus Verzekeringen
Backoffice	
Margreet Eriks	Directieassistent
Luvina van Nuysenburg	Secretariaatsmedewerker
Marcel Roemeling	Facilitair medewerker
Marlies Voorma	Secretariaatsmedewerker
Instandhouding	
Jur Bekooy	Bouwkundige Behoud en Ontwikkeling
Christiaan Velvis	Bouwkundig projectleider
	<i>Nevenfunctie</i>
	• Libau: lid Adviescommissie voor Omgevingskwaliteit Drentse gemeenten
Marcel van Santen	Bouwkundige
Miriam van de Waart	Groenmanagement
	<i>Nevenfunctie</i>
	• Lid Platform Funerair Erfgoed van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Educatie	
Inge Basteleur	Coördinator Educatie
Tekla Slangen	Educatief medewerker
Communicatie	
Carla Wilts	Coördinator PR en Communicatie
Chantal Verhoeckx	Marketing- en communicatiemedewerker Akerk
Stieneke Wierda	Informatiespecialist
Vrijwilligers & Projecten	
Daphne de Bruijn	Coördinator Vrijwilligers en projecten
Financiën	
Chris de Graaf	Controller
Johanna Kloosterhuis	Assistent Controller
Martha Bijl-Zoodisma	Administratief medewerker

Akerk	
Marius Breukink	Projectleider Akerk
Vivian Lo-Sie-Sen	Medewerker facilitaire en technische dienst
Lennart Douma	Medewerker facilitaire en technische dienst

Schoolkerkdocenten	
Bart Breman, Femke Claus, Marja Kuiper	

Ondernemingsraad	
Marius Breukink	Voorzitter
Marcel van Santen	
Marlies Voorma	

Commissie Duurzaamheid	
Tekla Slangen	Educatie
Joar Terpstra	Stagiair Instandhouding
Christiaan Velvis	Instandhouding
Miriam van de Waart	Groenmanagement Instandhouding
Carla Wilts	PR en Communicatie

Overeenkomst in opdracht	
Jan Borgers	Controller
Elise van der Willik	Medewerker facilitaire en technische dienst
Ruth ter Voort	Projectleider Het Ziltepad

Vrijwilligers Beleggingscommissie	
Jacob Kielman	Voorzitter
Geert Jansen	
Baukje Jensma	
Errit Bekkering	Toehoorder namens de Raad van Toezicht en Auditcommissie Groninger Kerken

Vrijwilligersplatform	
Francis Pothof	Voorzitter & Plaatselijke Commissie Oosterwijtwerd
Marienus Beukema	Kantoorvrijwilliger
Willem Friedrich	Plaatselijke Commissie Oudeschans
Anja Groeneveld-Smit	Kantoorvrijwilliger
Atze Landman	Plaatselijke Commissie Grijpskerk
Riet Wessels	Plaatselijke Commissie Krewerd

Werkoverleg Plaatselijke Commissies	
Frank Broersma	Plaatselijke Commissie Den Horn
Herman Groothuis	Plaatselijke Commissie Garmerwolde
Max de Haas	Plaatselijke Commissie Losdorp
Loes Kiezebrink	Plaatselijke Commissie Engelbert
Margie Kil	Plaatselijke Commissie Losdorp
Jacobien Louwes	Plaatselijke Commissie Vierhuizen
Pluc Plaatsman	Plaatselijke Commissie Thesinge
Hans Stoelinga	Plaatselijke Commissie Onderdendam
Hans Tulp	Kerk als Podium
Johan Wiersma	Plaatselijke Commissie Usquert
Hein Zeevalking	Plaatselijke Commissie Garnwerd

Specialiteitencommissies
Kerkhovencommissie

Jacqueline de Milliano (voorzitter)
Jur Bekooy (GK)
Dirk Blok
Paul Burm
Leo Dijkstra
Miriam van der Waart (GK)
Ludolf Wieringa
Albert-Erik de Winter
Reint Wobbes
Marieke van Zanten

Uur- en Luidklokkencommissie

Wim Appelboom (voorzitter)
Robin Jansen
Dirk Molenaar
Adolph Rots
Marcel van Santen (GK)

Orgelcommissie

Roelof Kuik (voorzitter)
Piet Groenendijk
Anton Lukassen
Ard Lukassen
Dirk Molenaar
Hans Nomen
Christiaan Velvis (GK)
Peter Westerbrink
Ties Wildeboer

Meubelcommissie

Christiaan Jörg (voorzitter)
Arie de Jager
Freerk Veldman
Geert Mertens
Ida Stamhuis
Johan de Haan
Marcel van Santen (GK)
Peter Jan Brouwer
Stieneke Wierda (GK)
Yvonne Nijlunsing

Excursiecommissie

Reint Wobbes (voorzitter)
Cornelia Edskes
Dennis Wubs
Dida Noordhof
Dirk Molenaar
Hans Tulp
Harm Hofman
Jaap Huizinga
Jan Oldenhuis
Jan van Doorn
Jochem Abbes
Kees Kugel
Marlies Voorma (GK)
Willem van der Meulen

Vrijwilligers Akerk
Baliemedewerkers

Inge Bousema
Gert Boven
Aart Brouwer
Annelies Douwes
Geke Hankel
Alice Henkel
Liesbeth Fransen
Henny Spanjer
Benno Telgenhof

Rondleiders

Erik Janse
Gert Boven

Facilitair

Ronald de Jong

Huismeester

Menno van der Wis

Kantoorvrijwilligers

Johan Vegter
Aletta Modderman
Richard Vogt
Marienus Beukema
Anja Groeneveld-Smit

Tijdschrift GK
Kernredactie

Kees van der Ploeg (voorzitter)
Martin Hillenga (eindredacteur)
Redmer Alma
Inge Basteleur (GK)
Margreet Eriks (GK)
Patty Wageman (GK)
Carla Wilts (GK)

Redactieraad

Sabrina Corbellini
Ada van Deijk
Titus Eliëns
Andrew Irving
Anneke Mulder-Bakker
Jan Oldenhuis
Stefan van der Poel
Mans Schepers

D. Overzicht van onze begunstigers in 2024

Bredius-Stichting
Büchli-Fest-Meijerfonds
Fonds voor Cultuurparticipatie
Gemeente Eemsdelta
Gemeente Groningen
Gemeente Het Hogeland
Gemeente Hollands Kroon
Gemeente Midden-Groningen
Gemeente Oldambt
Gemeente Westerkwartier
Gemeente Westerwolde
Impulsloket NPG
LEADER-projecten Oost-Groningen EU
Loket Leefbaarheid Groningen
M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
Meindersma-Sybenga Stichting
Mondriaan Fonds
Protestantse gemeente Spijk-Losdorp
Protestantse gemeente Winsum-Halfambt
Provincie Friesland
Provincie Groningen
Provincie Noord-Holland
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Soroptimistclub Groningen-Oost
Stichting tot Behoud van het Nederlandse orgel
Stichting Beringer Hazewinkel
Stichting Dinamo Fonds
Stichting tot het Doen van Goede Werken-Klein Pompei
Stichting Fonds Eemsmond
Stichting Het Roode- of Burgerweeshuis
Stichting J.B. Scholtenfonds en H.S. Kammingafonds
Stichting TBI Fundatie
Stichting Weteringschans
Tafelronde 107 Groningen
Vrienden op de Fiets
Waddenfonds
W. Ellens Marum Beheer B.V.

Wij danken alle begunstigers die onze stichting in 2024 hebben ondersteund. Daarnaast zijn wij veel dank verschuldigd aan de begunstigers die anoniem wensen te blijven, evenals aan de vele particuliere schenkers die door hun bijdragen het behoud van ons erfgoed mogelijk maken.

E. Overzicht gelieerde stichtingen

Stichting Der Aa-kerk Groningen

Doelstelling

De instandhouding van de beschermde monumenten en in het bijzonder van de Der Aa-kerk te Groningen met haar inventaris, als monument van kerkelijke bouwkunst.

Stichting Ausema-de Jong Fonds

Doelstelling

Het financieel ondersteunen van de instandhouding en het beheer van kerkhoven in de provincies Friesland en Groningen in het algemeen, en die van Borgsweer en Wijnjewoude in het bijzonder, opdat het aanzien van deze kerkhoven op een acceptabel niveau zal komen en blijven, en voorts al hetgeen hiermee rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords. Het in standhouden en beheren van monumentale familiegraven van de oprichters, het familiearchief en de daartoe behorende goederen.

Stichting dr. P.H. Wijkfonds

Doelstelling

Het behoud en kwalitatief herstel van kerkhoven in de provincie Groningen, bij voorkeur behorende bij romaanse en romano-gotische kerken van de Groninger Kerken.

Stichting Fonds Willemsen-Ritzema van Ikema

Doelstelling

Het bevorderen van de belangstelling voor historische kerkgebouwen in de provincie Groningen en de instandhouding daarvan in de ruimste zin.

Stichting Freerk J. Veldman

Doelstelling

Het verwerven en in stand houden van roerende zaken, welke van belang zijn voor de geschiedenis van de meubelkunst in Noord-Nederland, met bijzondere aandacht voor de kerkelijk meubelkunst in de provincie Groningen in aansluiting op de doelstellingen van de Groninger Kerken, en het wekken van belangstelling daarvoor en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks in verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

Stichting Groninger Klokken- en Orgelfonds

Doelstelling

Het in stand houden van klokken en orgels in de provincie Groningen en het wekken van belangstelling daarvoor in het algemeen en voor de Groninger Kerken in het bijzonder.

Stichting Tempel-Zwartsenberg Fonds

Doelstelling

De ontwikkeling van het geestelijk en maatschappelijk leven in de provincie Groningen te bevorderen door het verlenen van steun aan het werk van de te Groningen gevestigde Groninger Kerken.

Stichting Van Tuikwerd Fonds

Doelstelling

Het in stand houden van het cultureel erfgoed in de provincie Groningen en het wekken van belangstelling daarvoor in het algemeen en voor de Groninger Kerken in het bijzonder.

F. Fondsen op Naam

Cornelis Hendrik Kim Fonds

Doelstelling

- Restauraties van gewelf- en muurschilderingen in kerken in bezit van de Groninger Kerken.

Funerair Fonds Hugo C. Veerkamp

Doelstelling

- Instandhouding van funerair erfgoed in de provincie Groningen.

Herstelfonds getroffen kerken

Doelstelling

- Renovatie en restauratie van kerken in het aardbevingsgebied na schadeherstel.

Hoeksema-Du Pui Fonds

Doelstelling

- Instandhouding en het beheer van kerk en kerkhof te Godlinze. Aan deze gift is het recht van vruchtgebruik verbonden.

M.V.A. Dierckxfonds

Doelstelling

- De restauratie van in oorsprong romaanse kerken;
- De jaarlijkse organisatie van een concert en een lezing.

Schillhorn van Veen Fonds

Doelstelling

- Het beheer en behoud van de kerken en kerkorgels van de stichting in de (huidige) gemeente het Hogeland.
- Het beheer en behoud van de Molukse kerk in Appingedam.

Swarts-Jansema Fonds

Doelstelling

- Dit betreft een nalatenschap waarvan de revenuen ten gunste vallen aan cultuurhistorische objecten in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer waaronder de Damkerk en de historische begraafplaats van Hoogezand.

Thesingefonds

Doelstelling

- Instandhouding van het kerkgebouw en het kerkhof te Thesinge.

Titus Stipendium

Doelstelling

- Het ondersteunen van onderzoek naar het erfgoed van de Groninger Kerken, waarbij de voorkeur uitgaat naar roerend erfgoed zoals bijvoorbeeld meubilair en kerkzilver;
- Het bieden van de mogelijkheid aan jonge talentvolle onderzoekers (tot dertig jaar) kennis en vaardigheden te ontwikkelen en hen zo een springplank te geven die kan leiden tot andere, wellicht grotere onderzoeksprojecten.

Unico Ripperda Fonds

Doelstelling

- Instandhouding van de kerk in Oosterwijtwerd.

Van Wageningen Fonds

Doelstelling

- Instandhouding van het religieus cultureel erfgoed van de stichting in de provincie Groningen, specifiek voor de kerken van Zeerijp en Marsum;
- Het bevorderen van de belangstelling voor het religieus cultureel erfgoed van de stichting in de provincie Groningen op het gebied van audiovisuele educatie, specifiek voor de kerken van Zeerijp en Marsum;
- Het in stand houden en restaureren van de rijksmonumentale orgels behorend bij het religieus cultureel erfgoed van de stichting in de provincie Groningen, specifiek voor de kerken van Zeerijp en Marsum.

Colofon

Eindredactie

Margreet Eriks
Patty Wageman
Carla Wilts

Met dank aan

Alle medewerkers en vrijwilligers

Grafisch Ontwerp

Thansk

Fotografie

Janna Bathoorn, Reyer Boxem, Arjen Bronkhorst,
Stella Dekker, Wim van der Glas, Harm Hofman,
Kristi Jungcurt, Marieke Kijk in de Vegte, Knelis,
Ewoud Rooks, Megan de Vos, Duncan Wijting,
Albert-Erik de Winter en eigen beeld Groninger Kerken.

Drukwerk

MarneVeenstra, Groningen

Uitgave

Groninger Kerken, 2025

www.groningerkerken.nl

Blijf je
verwonderen